

İNNA SHEVCHENKO

BÜTÜN KADINLAR
KAHRAMANDIR

Çeviren
Şirin Erkan Leita

AMAZONLAR, GÜNAHKÂRLAR, DEVRİMCİLER

SERTİFİKA NO 15033

ISBN 978 - 975 - 22 - 0908 - 4

2020 . 06 . Y . 0105 . 7122

Birinci Basım

Mart 2020

BİLGİ YAYINEVİ

Meşrutiyet Cd., No: 46/A, Yenışehir 06420 / ANKARA

Tlf.: (0-312) 434 49 98/ 434 49 99/ 431 81 22 • Faks: (0-312) 431 77 58

BİLGİ DAĞITIM

Gölbahar Mh., Gölbağ Cd., No: 33, A-B Blok,

Mecidiyeköy 34387/ İSTANBUL

Tlf.: (0-212) 217 63 40 - 44 • (0-212) 522 52 01

Faks: (0-212) 217 63 45 • (0-212) 527 41 19

www.bilgiyayinevi.com.tr • info@bilgiyayinevi.com.tr

INNA SHEVCHENKO

**BÜTÜN KADINLAR
KAHRAMANDIR**

AMAZONLAR, GÜNAHKÂRLAR, DEVRİMCİLER

Çeviren: ŞİRİN ERKAN LEITAO

BİLGİ YAYINEVİ

kapak: candan işcan
çeviri editörü: ebru akyürek
editör: biray üstüner

Orijinal Adı: Héroïques
Copyright © 2019 Les Échappés

Türkiye’de yayın hakları Kalem Telif Hakları Ajansı
aracılığıyla Bilgi Yayınevi’ne aittir.

baskı: pelin ofset
(0-312) 395 25 80-81
sertifika no: 16157

INNA SHEVCHENKO, 1990'da Ukrayna'nın Kherson şehrinde dünyaya geldi. 2008-2012 yılları arasında Kiev'deki Taras Chevtchenko Ulusal Üniversitesi'nde Gazetecilik okudu. Daha sonra FEMEN hareketine katıldı.

FEMEN'in diğer iki üyesiyle birlikte, Minsk'teki KGB merkezi önünde, siyasi mahkûmların serbest bırakılmaları talebiyle gerçekleştirdikleri bir gösteri sonrasında kaçırıldı ve işkence gördü.

2012 yılı ağustos ayında turist vizesiyle kaçtığı Fransa'dan Nisan 2013'te iltica hakkı kazandı.

Şubat 2015'te, Kopenhag'da düzenlenen ifade özgürlüğü konulu bir konferansta konuşma yaparken, bir terörist salonda bulunanlara ateş açtı. Bu saldırıda, konferansa konuşmacı olarak katılan Finn Norgaard ile üç Danimarkalı polis memuru hayatını kaybetti.

Inna Shevchenko, halihazırda FEMEN hareketinin uluslararası liderliğini yürütmektedir. Aralarında Oxford, Cambridge gibi ünlü üniversitelerin de bulunduğu çok sayıda kuruluştaki birçok konferans ve tartışmaya konuşmacı olarak katılmakta, feminizm, kadın özgürlüğü, ifade özgürlüğü, laiklik gibi son derece önemli konularda söz almaktadır.

2017'de diğer bir FEMEN üyesi olan **Pauline Hillier** ile birlikte kaleme aldığı *Anatomie de l'oppression* (Baskının Anatomisi) başlıklı bir kitabı yayımlandı.

2019'da yayımlanan *Héroïques* (Bütün Kadınlar Kahramandır) adlı kitabıyla, Fransa'da en fazla ilgi gören kitaplar arasındadır.

Shevchenko 2019'da, Fransa Kadın-Erkek Eşitliği Danışma Kurulu'na (CCEFH) üye olmuştur.

ŞİRİN ERKAN LEITAO, 1972 yılında Ankara’da doğdu. İlkokul eğitiminin ardından bir yıl Fransız Okulu’nda okudu ve sonrasında geçiş yaptığı Ankara Özel Tevfik Fikret Lisesi’ni 1990 yılında bitirdi. 1994 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun oldu. 1994-1997 yılları arasında Bilkent Üniversitesi Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi Şan Bölümü’nde Lisans eğitimi aldı.

1998 yılında çalışma hayatına atıldı. Önce Ankara Özel Tevfik Fikret Okulları’nda, daha sonra özel bir Fransız şirketinde tercümanlık yaptı. Ardından 2000-2012 yılları arasında Fransa’nın Ankara Büyükelçiliği Basın ve İletişim Bölümü’nde tercüman olarak çalıştı. Fransız siyasetçilerin ve diplomatların Türk medyasında yayımlanmak üzere kaleme aldıkları makalelerin ve Türk mevkidaşlarına gönderdikleri resmi mektupların çevirilerinden, Büyükelçilik tarafından düzenlenen bilimsel sergilerin ve kültürel etkinliklerin metin çevirilerine kadar çok geniş bir yelpazede çalışmalar gerçekleştirdi. 2009 yılında, Fransa Dışişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen Basın Ataşeliği formasyon programına katıldı.

2012 yılında evlenerek Fransa’ya taşındı. Akademisyen Tatyana Moran’ın İletişim Yayınları’ndan çıkan *Dün, Bugün* başlıklı otobiyografik eserini, Moran’ın Fransa’da yaşayan ailesinin isteği üzerine Türkçeden Fransızcaya çevirdi. Türkiye’de yayımlanan klasik müzik dergisi *Opus* için çeşitli makaleler kaleme aldı. Fransa’daki bazı sosyal yardımlaşma dernekleri için gönüllü tercümanlık çalışmaları da gerçekleştiren **Şirin Erkan**, halihazırda başta Bilgi Yayınevi olmak üzere Türkiye’nin çeşitli yayınevleri için çeviriler yapmaktadır.

***Bu kitap, gündelik hayatlarında taraf olan,
başkaldıran ve mücadele eden
tüm kadınlara adanmıştır.***

Yayıncının notu:

Metin içindeki bir kısım, yasal zorunluluklar nedeniyle ve yayıncı ile yazarın onayı alınarak çıkartılmıştır.

NEYE YARAR?

O gece vazgeçmiştim. FEMEN'in bir grup sanatçıyla paylaştığı, Clichy-la-Garenne'deki bir binanın birinci katında, yatağımda oturuyordum. Terk edilmiş bir binayı elbirliğiyle bir yaşam alanına ve feminist kadın militanlar için bir eğitim kampına döndürmüştük. O gece ışıkları yakmamıştım. Dışarıdan, odada olduğumun anlaşılmasından korkuyordum. Kapım içeriden daima sürgülüydü. Yatağım, pencereden mümkün olduğunca uzak bir köşedeydi. Bu şekilde, sokaktan gelebilecek herhangi bir saldırıdan korunabilirdim. En azından kendimi buna inandırmıştım. Çoğu akşam olduğu gibi, o akşam da gün içinde telefonuma gelen mesajlarda sözü edilen tehditlerin gerçekleşmesini, birilerinin intikam almaya gelmesini bekliyordum. Bir hafta önce binanın giriş kapısına, "Sizi öldürecek" yazılmıştı. Ama bu defa bu ölüm tehdidini, o her zaman ki alaycı tepkiyle karşılamamıştım. Zira yaşadığımız iki büyük travmatik olayın hemen ardından gelmişti. Kopenhag'da, benim de konuşmacı olarak katıldığım bir konferans esnasında gerçekleştirilen ve sağ olarak kurtulduğum terör saldırısıyla, arkadaşlarımız olan ifade özgürlüğü savunucuları *Charlie Hebdo* karikatüristlerine yönelik terör saldırısından sonra.

O gece bize saldıran olmadı. Hatta sonunda böyle bir olasılığı kafamdan çıkardım. Ama bu şekilde devam edemezdim artık. Bir feminist aktivist olarak yola devam etmeye ne gücüm ne de isteğim kalmıştı. Mücadelede yenik düşmüştüm ve inandığım her şey anlamını yitirmişti. Yalnızlık ve acı bir haksızlık duygusuna kapılmıştım. Yaptıklarımız neye yaramıştı? Ukrayna'da, Rusya'da ve Beyaz Rusya'da diktatörlük karşıtı, Doğu Avrupa'da cinsiyetçilik karşıtı o isyanlarımız; ataerkil sistemler karşısında isyancı, çıplak vücutlarımızla dikilmemiz; kadın vücudunun ticari meta haline getirilmesine ve sömürülmesine karşı sistematik olarak mücadele etmemiz; vücudumuzun ne zaman cinsel, ne zaman politik olacağına yalnızca kendimizin karar verebileceğine dair kurucu ilkemiz; dinlerde derinden kök salmış cinsiyetçiliğe ve eşitsizliklere karşı eylemlerimiz... Tüm bunlar bir işe yaramış mıydı?

Maruz kaldığımız tutuklamalar, ölüm tehditleri, Beyaz Rusya ormanlarında gördüğüm işkence ve Ukrayna'dan Fransa'ya ani sürgünüm... Neye yaramıştı? Sonunda kendimi kaybolmuş hissederek etrafım sessizlik ve boşlukla çevrelenmiş bir şekilde, korku içinde yaşamak için mi direnmişim? O gece mücadelecı ruhumdan ve devrimci arzularımdan tamamen vazgeçmeye hazırdım.

Bu sancılı iç yolculuk gecenin büyük bir bölümünde devam etti. Ta ki telefonum, bir e-posta ile bipleyip beni düşüncelerimden çekip çıkarana kadar.

Merhaba, İspanya'dan geliyorum ve 15 yaşındayım. Kendimi seninle özdeşleştiriyorum Inna. İnandıkları için mücadele eden tanıdığım ender insanlardan birisin. Benim kahramanımsın. Dünyayı değiştirmek için yaptığınız tüm

girişimlere hayranım. Mücadelenizle, farkında olmasalar da öyle çok kadına yardım ediyorsunuz ki. Dilerim bir gün seninle tanışma ve ülkenin değişimine katkıda bulunmak amacıyla sizlerin yanında mücadele etme hayalim gerçekleşir.

Yalnızca 15 yaşındayım ama ne istediğimi biliyorum. Ve sen benim için bir hayat modelisin. Lütfen, asla vazgeçme.

Posta kutumu kapatmadan önce bu kısa mesajı defalarca okudum. Cevap vermedim. Utanmıştım. Korku ve acı karşısında vazgeçmekten utanmıştım. Düşmanlarımın beni dehşete düşürmelerinden utanmıştım. Neredeyse onların kazanmalarına izin verecek, neredeyse içinde yer aldığım mücadelenin tüm zaferlerini unutacaktım. Ve bunu bana 15 yaşında genç bir kız hatırlatmıştı. Ona teşekkür ediyorum. Çünkü erkekler dünyasındaki esas hedefimizin, kendilerine inanmaları için diğer kadınlara yardım etmek olduğunu onun sayesinde hatırladım.

İYİ KIZDAN BAŞ BELASINA DÖNÜŞMEK

Hepimiz kahramanlara ihtiyaç duyarız. Varlığımıza anlam kazandırmak için kendimize rol modeller seçeriz. Zayıf anlarımızda diğerlerinin cesaretinden esinleniriz. Bana mesaj gönderen o genç kız, otoriteye başkaldıran ve siyasi rakiplerinin karşısında bedeninin sözcülüğünde mücadele eden bir kadını gözleyerek taleplerini yüksek ve güçlü bir sesle dile getirmek için daha büyük bir özgüvene sahip olacak. Kadınların da kahramanlara ihtiyaçları var. Ve kadınlar, kadın kahramanlara ihtiyaç duyarlar. Tarihin erkekler tarafından yazıldığı çok sık dile getirilir. Amerikan *Slate* dergisinin bir araştırması, 2015 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde 80 yayınevinin yayımladığı 614 kitaptan %75,8'inin erkekler tarafından yazıldığını ortaya koydu. Ve kaleme alınan hayat hikâyelerinin %71,7'si bir erkeği konu ediyordu.¹

Genç bir kız, hikâyesinde kadın kahramanın olmadığı bir kitabı okuduğunda kendi boşluğuyla yüz yüze gelir. Beyoncé'nin, Michelle Obama'nın ve Kardashian ailesinin geniş kitlelere yönelik medyatik varlıklarına rağmen pop kültürde bile, daima erkek figürler büyük ilerlemelerle ilintilendirilmeye de-

1) Andrew Kahn ve Rebecca Onion, "Is history written about men, by men?" [link], *Slate*, www.slate.com, 6 Ocak 2016. (y.n.)

vam ediyor. Üzücü gerçek, erkeklerin hâlâ bu dünyanın kahramanı olarak görülmeleri. Halbuki insanlık, çok sayıda buluşu, ilerlemeyi ve cesaret eylemini kadınlara borçlu. Kadınlar tarih boyunca birçok kez orduları zafere kavuşturdular. Tıpkı Roma egemenliği karşısında yüz bin askerin başında Kelt isyanını yöneten Boudicca gibi; yüzyıl savaşları esnasında Fransa ordularını zaferden zafere ulaştıran Jeanne d'Arc gibi; Birinci Dünya Savaşı esnasında yalnızca kadınlardan oluşan bir birliği yöneten Maria Botchkareva gibi. Kadınlar aynı zamanda devrimsel sayılan bilimsel keşiflere de imza attılar. Radyoaktiviteyle ilgili en büyük gelişmelerin kökeninde Marie Curie bulunuyor. Kansere karşı etkili ilk tedavi yöntemlerini başlattı, X ışıklı ilk alet üzerinde çalışmalar yürüttü. Dorothy Hodgkin penisilini ve daha sonra insülini keşfetti. DNA ve RNA yapıları esas olarak Rosalind Franklin'in katkıları sayesinde anlaşıldı. Mary Anning'in paleontolojik keşifleri hayatın kökenine dair inanışlarımızı değiştirmeye katkıda bulundu. Ayrıca, kadınların katkısı olmasa, dünya teknolojik açıdan bu derece ilerlemiş olmayacaktı. 19. yüzyılın yetenekli matematikçisi Ada Lovelace, Charles Babbage'ın çalışmalarından esinlenerek kişisel kullanıma yönelik ilk bilgisayarların algoritmalarını yazdı ve o andan itibaren hayatımızı ve dünyayı değiştiren bir endüstriye kapı açtı. Grace Hopper, Cobol olarak adlandırılan ilk bilgisayar programlama dilini geliştirdi. Marie Van Brittan Brown ise ilk video kamera güvenlik sistemini yarattı.

Kadınlar gerçekten de her konuya el attılar. Amelia Earhart, Atlantik okyanusunu tek başına geçti. Valentina Tereshkova, uzayda üç gün geçirdi ve gezegenimizin yörüngesinde kırk sekiz tur attı. Junko Tabei, Everest'e tırmandı. Yine bir kadın, Helen Keller, güzel sanatlar diploması alabilen

ilk kör ve sağır kişiydi. Clara Barton, Kızıl Haç'ı kurdu. Rosa Parks, derisinin renginden ötürü otobüsün en arka sırasında oturmaya kendini mecbur eden ırkçı bir yasaya karşı çıkma yürekliliği gösterdi. Kadınlar sosyal hareketlerin, devrimlerin başında ve orduların ön saflarında yer aldılar. Eşitlik ve cinsel özgürlük uğrunda savaştılar.

Yine de kurumsallaşmış ataerkillik; erkeklerin kahraman, kadınların güzel oldukları, erkeklerin otoriteyi ellerinde bulundurdukları, kadınlarınsa itaat ettikleri ve hatta cahil oldukları bir modeli önermeye devam ediyor. Bize benzeyen birinin başarısını gördüğümüzde, aynı şeyi yapabileceğimizi düşünmemiz kolaylaşır. Bu kadınlar için zor çünkü politika, fikirler dünyası, sanat ve özellikle de dinler hâlâ esas olarak erkek figürlerin egemenliği altında. İçinde yaşadığımız toplum bizleri uysal kızlar olmaya itiyor ve çok sayıda kültürel ve dinsel kural kadınların bağımsızlaşmalarına, kahramanlara dönüşmelerine engel oluyor. Dünya üzerinde kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konularında çok sayıda ilerlemeye rağmen kadınlar ötekileştirilmeye devam ediliyor.

Ukrayna'da küçük bir kızken çevremdeki kadınları gözlemledim. Güzel, çok fedakâr, güçlü fakat çoğunlukla sessizlerdi. Birçok acıya katlanır, asla şikâyet etmezlerdi. Toplumda ekonomik açıdan aktif olsalar da siyasette pasif kalıyorlardı. Kadınlar için yapılması "mümkün olan" ve "mümkün olmayan"ların değil, daha ziyade "yapılması gereken" ve "yapılması gereken"lerin mevcut olduğunu daha sonraları anladım. Kadınların üretebileceklerini, yaratabileceklerini, icat edebileceklerini, düzenleyebileceklerini, yönetebileceklerini ve savaşabileceklerini biliyordum. Fakat bana başka bir şey emredili-

yordu: Gürültü etmemek, bağımsız olmamak, kendine güvenmemek. Baş belası olmamalıydık. Nerede doğmuşsak doğalım, bizlere “iyi” kızlar olmamız gerektiği söylenip durulur. Bu söz, sanki bizde yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğunu ve kendimizi değiştirmek için gayret göstermemiz gerektiğini ima eden bir mantra² gibidir.

Tüm çocukluğum boyunca uslu bir kız oldum. Örnek bir öğrenciydim. Topluluk hayatında aktiftim. Dans ederek, şarkı söyleyerek veya şiirler okuyarak büyükleri eğlendirebiliyordum. Ev temizliğini ve yemek yapmayı çok erken yaşlarda öğrendim. Özetle iyi bir ev kadını ve anne olmak için gereken tüm bilgilere sahiptim. Fakat tüm bunlardan sonra olmamam gereken bir şeye dönüştüm. İşte o zaman bir isyankâr oldum. Ve yavaş yavaş özgürleştim. Bu değişim bedenimde başladı: Güzellik endüstrisi, seks endüstrisi, din, toplum ahlakı ve politika tarafından dayatılan ataerkil buyruklardan bedenimi özgürleştirdim. Bu, kişisel yolculuğumun en önemli aşamasıydı. Pasif ve itaatkâr bir bedenden savaşçı bir amazona dönüştüm. Özgürleşmemin ikinci aşaması zihinseldi. Zihinsel bir yolculuk beni, bana dayatılan hayali otoriteden özgürleştirerek kendi otoritem haline dönüştürdü. Melek ruhum büyücü ruhuna dönüştü. Yolculuğumun üçüncü aşaması, dünyayı sorgulamamı ve değişimlerin bir parçası haline gelmemi sağladı. İyi kızı geride bırakarak bir devrimciye dönüştüm.

Sıraladığım bu üç aşama tesadüfi değil. Kadınlara yakıştırılan ve eşitlikçi toplumların çoğunda bile hâlâ geçerli olan derin önyargıları yansıtıyorlar. İlk önyargı, kadınların hâlâ erkeklerden daha zayıf görülmeleri. Yüz binlerce yıllık evrimin so-

2) Mantra, genellikle Sanskritçe olan dini hece veya şiirdir. (e.n.)

nucu olarak erkek vücudu daha kaslı, kadın vücudu ise kırıl-
gan ve yeteneksiz varsayılıyor. Çoğu kadının ağır yükleri taşı-
maması, toplum nezdinde, kadınların savaşmayı ve kendileri-
ni savunmayı bilmedikleri yönünde bir inanç oluşturuyor. Hal-
buki fiziksel güç, erkeklerin kadınlardan güçlü olduğu efsane-
sinin nihayet son bulması için farklı şekillerde betimlenebilme-
li.³ İkinci önyargı, kadınların ahlaki ve ruhsal liderliklerde er-
keklere göre yetersiz oldukları. Bağımsızlık ve otonomi kadın-
larla ender olarak ilintilendiriliyor ve dünya hâlâ erkekler ta-
rafından yönetiliyor. Kadınlar hâlâ çoğu zaman dünyayı yeni-
den düşünme ve şekillendirme olanaklarından yoksun bırakılı-
yorlar. İktidarı ellerinde bulundurmak için fazla duygusal, faz-
la isterik veya aptal oldukları düşünülüyor. Günümüzde devlet
veya hükümet şefi olan yalnızca 20 kadın var ve bu sayı ulusla-
rarası yöneticilerin toplamının yalnızca %6,3'ünü oluşturuyor.⁴

Özgürlüğe giden yolculuğumda birilerinin rehberliğine
ihtiyacım oldu. Ve bunu bana diğer kadınlar sağladı. Yalnız-
ca bu rehberlik değil, aynı zamanda toplumlarımızın kadın-
lar konusunda yanıldığını kanıtlayan diğer kadınların örnekle-
ri de beni bu maceraya atılmaya teşvik etti. İşte elinizdeki ki-
tabın konusu da bu örnekler. Kadınları onurlandırmamız, sa-
hip oldukları yetenekleri ve inanılmaz potansiyeli acilen dile
getirmemiz gerekiyor. Şimdi sıra bende. Size kendi kahraman-
larımdan ve özgürleşme aşamalarımın her birinde bana nasıl
yardımcı olduklarından söz edeceğim.

---

3) Angela Saini, "The weaker sex? Science that shows women are stron-
ger than men" [link], *The Guardian*, www.theguardian.com, 11 Haziran
2017. (y.n.)

4) "2018, women and political leadership - female heads of state and heads
of government" [link], <https://firstladies.international>, 20 Şubat 2018.
(y.n.)

Kahramanlarım benim için yalnızca ilham kaynağı olmakla kalmadılar, aynı zamanda kendimi tanımam ve anlamam için bana kişisel olarak yardım da ettiler. Bu kadınlar, özgürlük yolumda doğrudan veya dolaylı olarak bana eşlik ettiler. Onlardan biri, kitabımın ilk sayfalarında bahsettiğim o 15 yaşındaki kız. Benim kahramanlarım hayatımın belirli bir anında büyümemi sağlayanlar, olağanüstü bir başarıya imza atarak bana örnek olanlar. Hepsi feminist değil ve hiçbiri kusursuz değil. İçlerinden bazıları hatalar yaptı ve biraz tuhaf hayatları oldu. Bazıları pek dostça sayılmazdı ve eminim ki bazıları da kendilerini hâlâ güçsüz hissediyorlardı. Kahramanlar insanüstü değiller. Onlar da bizim gibiler. Onlar, alışılmışın dışında bir yola sapan veya yanlışlıkla kendilerini olağanüstü bir durumun içinde bulanlar. Genellikle birçoğumuzun cesaretine sahipler. Fakat gün geliyor, diğerlerinden daha büyük bir yüreklilik gösteriyorlar. Onlar, haksızlıklara başkaldıranlar. Onlar, kendilerine doğru olduğu söylenenleri değil, doğru olduğuna inandıklarını yapanlar. Kahramanlar gerçek baş belaları. Onlar karşı çıkanlar. İşte bu nedenle benim kahramanlarım kadınlar. Kadının varlığı, sınırlardan, ayrılıkçı dayatmalardan ve aşağılayıcı ahlaki kurallardan oluşan erkek dünyasında gerçek bir kahramanlıktır. Tüm kadınlar kahramandır.

Bu kitap, her şeyden önce, mutfakta yemek yapmaktan ziyade bir devrimin içinde yer almayı hayal eden genç bir kadının itirafı.

Bu kitap, boyun eğmeyen, sorgulayan ve ataerkil statüko-ya kafa tutan ünlü-ünsüz tüm kadınlara bir saygı ifadesi. Bu kadınlardan bazılarının çabaları başarısız oldu. Bazılarıysa tüm nesiller üzerinde etkili olmayı başardılar. Bu kahraman-

lar daima ödüllendirilmediler. Fakat hepsi de kurulu bir düzene sarsmaya cesaret ettikleri için büyük bedeller ödedi.

Bu kitap, kadınları bile isteye görünmez kılmış ve nesiller boyu kız çocuklarına değersiz olduklarını tekrarlayıp durmuş insanlık tarihine karşı bir protesto. Yüzyıllar boyunca kadınlara yakıştırılan ve günümüzde de yakıştırılmaya devam edilen geleneksel rollere karşı bir protesto.

Bu kitap, toplumumuzda ve tüm dünyada geçerliliğini hâlâ sürdüren basmakalıp kadın anlayışına karşı politik bir bildirge. Erkeklerle kadınların eşit haklara sahip olduklarını ifade eden eşitlik söylemleri, toplumda kadınların güçsüz bir cins olarak algılandığı gerçeğini ortadan kaldırmıyor.

Son olarak bu kitap, tüm kadınlara bir çağrı. Hayatlarımıza dayatılan kuralları sorgulamak ve bu kuralları delmek, üzerimize yansıtılan ataerkil bakış açısını reddetmek için yapılan bir çağrı. Her genç kızı ve her kadını, kurbana dönüşmeyi reddetmeye ve içlerinde uyuyan kahramanı keşfetmeye çağırıyorum. Baskı altında tutulmayı kabul etmediğimiz gün, bu dünyada artık baskıcılara yer olmayacaktır.

BÖLÜM I

BEDENİN KAHRAMANLIĞI

KADIN BEDENİ BİR SAVAŞ MEYDANIDIR

Dünyanın, tarihte bir rol modele dönüşmekten ziyade, manken olup bir defile podyumunda yürümenin önemsendiği bir bölgesinde büyüdüm. 1990'lı yıllarda Ukrayna'da kadınların sahip olduğu tek zenginlik, dış görünüşleriydi. Güzel bir dış görünüş, başarılı bir evliliği, güzellik endüstrisinde kariyer yapmayı veya en kötü şartlarda hayat kadını olmayı sağlayabilirdi. Doğduğum yıl olan 1990'da, Ukrayna toplumu derin bir siyasal, ekonomik ve sosyal çalkantı içindeydi. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yıkılışıyla, sosyalizmden miras kalmış, cinsler arasında farklılık gözetmeyen iş pazarı anlayışı yok olmuştu. Ekonomik durgunluk ve Sovyetler sonrası geçiş dönemi reformlarının başarısızlığı, Ukraynalı kadınları eşitlikçi kariyer hedeflerinden mahrum bırakmıştı. 1990'lı yıllar boyunca, işsizliğin, yolsuzlukların ve genel suç oranındaki artışın içten içe kemirdiği Ukrayna toplumu, güvensizlik ve ayrımcılığın artış gösterdiği yeni bir gerçekliğin içine girdi. Bu cinsiyetçi ve ataerkil toplum, kadınları yeniden, tek çalışma alanları mutfak ve genelevler olan geleneksel rollerine döndürdü. Eğitimli ve yetenekli Ukraynalı kadınlar temizlik yapmaya veya bedenlerini satmaya indirgendiler. Ekonomik ve

siyasal kriz, kadının kırılğanlığı ve yeteneksizliği konusunda ki ataerkil anlayışları yeniden hayata geçirerek toplumu “imtiyazlılar” ve “ayrımcılığa maruz kalanlar” olarak ikiye böldü. Bunun sonucunda kadınlar düşük ücretli hizmet alanlarında çalışmaya mecbur edildiler. Daha iyi ekonomik olanaklar bulmak üzere yabancı ülkelere gitme cesaretini gösteren kadınların çoğu ya kendilerine dayatılan işlerde ya da seks ticaretinde çalışmak zorunda kaldılar. Krizden yirmi yıl sonra, kadının yeteneksizliğine dair basmakalıp anlayış diğer her yerde olduğu gibi Ukrayna toplumunda da hâlâ çok yaygın.⁵ Hâlâ, kadın bedeninin doğası gereği cinsellik içerdiği ve güçsüz olduğu, suçluluk, kirlilik ve günahlarla dolu olduğu öğretiliyor. Kadın bedeni boyun eğmeli, sessiz kalmalı ve kullanılmaya daima hazır olmalı. Misyonu tatmin etmek, görevi de yeni nesiller taşımaktır. Kadın, kendi bedeninin meşru sahibi değil. Doğduğum, üçüncü dünya ülkelerindeki yoksulluğa sahip Ukrayna’da olsun, kendi ülkemden kaçıp yaşamaya geldiğim eşitlik cumhuriyeti ve feminizmin anavatanı Fransa olsun, nerede olursak olalım, kadın bedeni çok sayıda dogmaya ve ataerkil kurumların bakışıyla belirlenmiş aşağılamaya konu oluyor.

Kadının bedenini kontrol altına almak onu köleleştirmenin anahtarı. “Güzellik endüstrisinin” yarattığı cazibe hayallerinden, genital organların kesilmesi veya yüze asit atılması gibi barbarca eylemlere kadar çok çeşitli kontrol yöntemleri mevcut. Günümüz feminizminin temel meşgalesi, ataerkil sistemin kültürel ve mali çarklarına sıkışıp kalmış bu bedeni yeniden ele geçirerek onu meşru sahiplerine iade etmek ve bu sayede dünya üzerindeki tüm kadınların menfaatlerini korumak.

5) Human Rights Watch, “Women’s work: Discrimination Against Women in the Ukrainian Labor Force” [link], www.refworld.org, 27 Ağustos 2003. (y.n.)

1990'lı yıllarda, SSCB sonrası bir ülkede kadın olarak doğmak, farklı bakış açılarına göre gerçek bir şanssızlık ya da yürekli bir mücadelenin başlangıcı olarak görülebilir. Annem bana hamileyken çekilen ilk ultrasonda bir erkek çocuk beklediği söylenmiş. Ben doğduğumda şaşkın yüzler, oyuncak arabalar, helikopterler ve mavi giysilerle karşılandım.

Bir asker olan babam beni en küçük yaşlarımdan itibaren katı bir eğitime tabi tutmaya karar vermişti. Örneğin, henüz birkaç aylıkken beni düzenli aralıklarla soğuk duşa sokardı. Belki de bu nedenle sağlıklı ve güçlü bir vücutla büyüdüm. Ağaçlara tırmanır, futbol oynar ve bir *gangster* gibi çalımla yürürdüm. Eve daima üstüm başım kirlenmiş, dizlerim yara be-
relerle dolu dönerdim. Bedenlerinde kendilerini özgür ve iyi hisseden benim gibi kızlara "Erkek Fatma" lakabını takarlardı. Diğer kızların aksine şortlar ve pantolonlar giyerdim. Saçlarım bakımı kolay olsun diye kısacıktı. Tek kaygım canım ne istiyorsa onu yapmaktı ve diğer kızlara benzemiyor olmaktan asla rahatsızlık duymadım. Oğlanlara benzediğim için kendimi dışlanmış hissetmiyordum. Zaten oğlanlar grubunda olmak işime geliyordu. Herhalde birçoğumuz için hayatlarımızın ilk yılları en özgür ve mutlu olduğumuz dönemdir. Zira bedenimiz henüz, kurallar ve ahlak konusunda belirli önyargılara konu olmamıştır. Ne var ki bir an geldi, kendime bakışımın, dış dünyanın bana bakışından farklı olduğunu anladım.

Küçük kızlardan her gün çocuk bahçesinde büyük bir halının üzerine oturup oyuncak bebekleri ve mutfak araç gereçleriyle oynamaları istenirdi. Erkek çocuklarsa bir spor salonuna götürülürler, orada merdivenlere tırmanıp atarlardı. Birçoğumuz oğlanlar gibi tırmanıp atlamak isterdik fakat bunun

tehlikeli olduğunu söyleyip dururlardı. Okul şenliklerinde kızlar ebeveynleri için şarkı söyler, erkek çocuklar şiirler okuyup spor gösterileri yaparlardı. İşte o anda, kurallara riayet etmenin ve sosyal gerekliliklere uymamanın gerekli olduğunu anlamıştım. Çevremle barış içinde olmak için en iyisini yapmaya karar verdim ve benden beklendiği gibi “iyi bir kız”a dönüştüm. Annemden saçlarımı uzatmak için izin vermesini ve bana bir etek almasını istedim. Daima güler yüzlü ve sakin bir kızdım. Okulda çok iyi ve aktif bir öğrenciydim. Artık diğer kızlara benziyordum.

Fakat en zoru başıma gelmek üzereydi. İlk varoluş krizimi 13 yaşında yaşadım: Göğüslerim büyümeye başlamıştı. Dış dünyanın gözlerinde bir cinsiyeti olan, cinsel bir kişiye dönüştüğümü derhal anladım. Büyüyen göğüslerimi gizlemek için birbiri üzerine tişörtler giyiyordum. Birdenbire, varoluşumu huzurla sürdürebilme şansımın ne kadar azaldığını kavrayıvermişim.

Kadın haklarından her bahsedildiğinde bedenleri daima konu edilir. İster hayat kadınlığını yasallaştırmak, ister kürtaşı yasaklamak olsun, tüm dünyada kanunlar parlamentolarda tartışılır ve kadınlara kendi bedenleriyle ilgili karar verme imkânı tanınmaz.

Bedenleri şiddete maruz kalan milyonlarca kadının tanıklığını gözler önüne sererek tüm dünyayı sarsan #MeToo kampanyası, kadınların, kendi bedenlerinin tüm kontrolünü ele geçirmedikleri müddetçe özgürleşmelerinin mümkün olmayacağı gerçeğini bir kez daha ortaya koydu. En nitelikli kadınlar, tüm dünyanın alkışladığı kadın ünlüler, kadın parlamenterler ve iş kadınları bile, erkek meslektaşlarının gözünde ken-

di emirlerine amade vücutlar olarak kalmaya devam ediyorlar. Avrupa Parlamentosu'ndan Hollywood'a, teknoloji şirketlerinden en büyük medya gruplarına kadar her yerde yaşanan tecavüz ve cinsel taciz olaylarını hepimiz duyduk. Bedenlerimizi yeniden ele geçirmek için verdiğimiz mücadele henüz başladı.

Bu tarihi haksızlıkla mücadele etmenin bin bir çeşit şekli var. Kadın bedenine dair bu olumsuz efsaneye inanmaya ve onu devam ettirmeye son vermezsek tüm bu mücadeleler başarısızlığa uğrayacak. Kadın bedeni bir savaş meydanı ve savaşmamız gereken alan da işte bu meydan.

AY SAVAŞÇILARI FEMİNİZMİ

Annemin çocukluğunda, tüm erkek çocuklar Yuri Gagarin gibi kozmonot, tüm kız çocuklar Sofia Kovalevskaya gibi matematik öğretmeni olmak istiyorlardı. Ben küçükken, izinden gitmek istediğim bir rol modelim yoktu. 1990'lı yılların ortasında Ukrayna hâlâ, sokaklardaki yaygın suçluluk oranı ve ekonomik kaosla bir karanlık içindeydi. Ulusal değerleri olmayan, devlet kuruluşları henüz operasyonelleşmemiş ve çok sayıda mafyanın mevcut olduğu bir ülkeydi, çocuklarına parlak bir gelecek vaat etmiyordu. Annemle babamın neslinde doktorlar, öğretmenler veya avukatlarda somutlaşan kahraman figürleri bizim için bir peri masalından ibaretti. Bir gün onlar gibi olabilme hayali imkânsızdı çünkü aslında onların çalışma şartları da korkunçtu. Her sağlık taramasında soğuktan tir tir titreyen, çoğunlukla hasta doktorlar ve hemşireler görürdüm; çünkü hastanelerde ne ısıtma ne de elektrik vardı. Okulda öğretmenlerimiz, tahtaya yazabilmek için velilerden tebeşir getirmelerini isterlerdi. O dönemde aşağılanma her mesleğin bir parçasıydı. Özellikle de kadınlar için. Daha iyi bir gelecek hayal etmek çok zordu.

Kendimi pop kültürünün kahramanlarıyla özdeşleştirmekte de zorlanıyordum. 7 yaşındaydım ve okula başlayalı aylar olmuştu. Bir gün öğretmenimiz bizden, kendimizi yakın hissettiğimiz bir çizgi film kahramanı üzerinde düşünmemizi istedi. Bu çalışmanın zorluğu beni derinden etkilemişti. Bazı çocuklar, kibarlıklarını, alçakgönüllülüklerini ve diğer sosyalist değerleri vurgulayarak Sovyet çizgi filmlerinden hayvanların isimlerini sayıyorlardı. Bazıları da kendilerini, Ukraynalı çocukların pek ender ulaşabildikleri Batılı çizgi filmlerden cesur erkek karakterlerle özdeşleştiriyorlardı. Süpermen'e özel bir yakınlık hissetmiyordum. Gözde Sovyet çizgi filmlerden birinde armonika çalan uzun paltolu timsaha da. Güçlü ve akıllı hiçbir kadın karakter yoktu. Bu bende bir çeşit varoluş krizine yol açtı.

O gün, ablamla birlikte eve döndüğümde okul önlüğümü çıkarmadan televizyonun karşısına geçtim. Televizyonda seyredilebilen altı televizyon kanalı arasında gidip geliyordum. Armonikasıyla timsah Gena yine karşıma çıkmıştı. SSCB döneminde hepimizin sevdiği bu tatlı timsah erkekti ve bana benzemiyordu. Yine de kanepede oturup ilgimi çekecek bir karakterin karşıma çıkmasını ümit ederek büyük bir dikkatle televizyon seyretmeye devam ettim. Çizgi filmi sonuna kadar seyrettim, hatta timsahın şarkısına eşlik bile ettim: "Bırakın yayalar su birikintilerinde beceriksizce koşsunlar.." Nihayet bir kadın karakter çıktı ortaya. Chapeauclaque isimli şapkalı bir ihtiyardı. Çizgi filmin tek kadın ve tek kötü niyetli karakteriydi. Yaşlıydı, kötüydü, yeteneksizdi ve tek hedefi mümkün olduğunca kötülük yapmaktı; zira söylediğine göre: "İyilik yaparak dünyaya kendini tanıtmak mümkün değildi."

Çizgi filmin bitiş jeneriğinde ağlamaya başlamıştım. Bu Sovyet çizgi filminin, daha önce bir çocukta asla bu derece büyük bir ümitsizlik ve dehşet yaratmadığına eminim. Kız olmanın kötü bir şey olduğunu düşünüyordum çünkü kendimi ne Süpermen'le ne de kibar timsah Gena'yla özdeşleştirebiliyordum. Gözlerim ağlamaktan bulanıklaşarak televizyon seyretmeye devam ediyordum ki aniden bir kızın sesini duydum: "Merhaba, ben Usagi Tsukino, Juban Halk Okulunda okuyan 14 yaşında bir öğrenciyim." Şaşkın şaşkın gözyaşlarımı sildim ve karşıma rengârenk bir çizgi film çıktı. Usagi'nin üzerinde de benimki gibi bir okul üniforması vardı. Fakat o, süper güçlere sahip bir kahramandı. 7 yaşında küçük bir kız olarak niha yet kendime benzettiğim bir çizgi film kahramanı bulmuştum. Çok sonraları, Japon manga *Ay Savaşçıları*'nın popüler kültürde karşıma çıkan ilk feminizm dersi olduğunu öğrenecektim. *Ay Savaşçıları*'ndaki Usagi bana benziyordu, çoğunlukla duygusal, bazen de sakardı. Kusursuz değildi ama cesurdu, güçlüydü ve adalet için savaşıyordu. Bu manganın çoğu kahramanı kızdı ve neredeyse hepsinin bir süper gücü vardı. Daha önce hiç buna benzer bir çizgi filmle karşılaşmamıştım. *Ay Savaşçıları* ve onun Savaş Bekçileri, düşmanlarına karşı giriştikleri savaşımlardan daima zaferle çıkıyorlardı. Bir ekip oluşturmuşlardı ve birbirleriyle daima dayanışma içindeydiler. Her birinin özel bir yeteneği vardı ve hepsi savaşçıydı. Her biri, farklı bir olgunlukta idi ve kendine özgü bir karaktere sahipti. Farklı kesimlerde ve renklerde saçları vardı. Sarı, kahverengi ama aynı zamanda yeşil, mavi ve kırmızı. Bazıları entelektüeldi, bazıları da mükemmel yüzücü veya müzisyendi. Tüm küçük kızlar, bu kahramanlardan biriyle kendilerini özdeşleştirebilirlerdi.

Psikologlara ve bilim insanlarına göre çocuklar, 6-7 yaş arasında toplumsal cinsiyetin olumsuz klişelerini benimsemeye başlıyorlar.⁶ Dolayısıyla popüler kültüre olağanüstü bir sorumluluk düşüyor. Yapılan birçok araştırma, çocuk edebiyatında ve çizgi filmlerde, hayvanlar da dahil olmak üzere, kahramanların büyük bir kısmının erkek olmalarından ötürü hatırı sayılır dengesizlikler olduğunu ortaya koyuyor.⁷ Kadın kahramanlar cinsiyete ait klişelerin tekrarı olmaktan öteye geçemiyorlar. Küçük kızlar kendilerini ancak balerinlerle, prenseslerle, ev kadınlarıyla ve hatta Chapeauclaque gibi ihtiyar kadın karakterlerle özdeşleştirebiliyorlar.

Dolayısıyla *Ay Savaşçıları* hayatımı değiştirdi çünkü bana temel bir fikir aşıladı: Cesaretin ve gücün bir kadında da vücut bulabileceğini. Bu çizgi filmde, kızların güçlerini birleştirdiklerinde olağanüstü şeyler yapabileceklerini ve başarılı olmak için oğlan çocuklara ihtiyaçları olmadığını öğrendim. Ayrıca kızların uyum sağlamak zorunda olmadıklarını da öğrendim. Bazı savaşçı askerler okullarında dışlansalar da bu, onların süper kahramanlar olmalarına engel değildi. Bu ışıklı ve güzel çizgi film etrafımdaki gerçeklikle çelişiyor da olsa bana, küçük bir kız olarak ihtiyacını duyduğum ümidi kazandırmıştı. Aynı zamanda, dar kafalı ve çoğunlukla klişelerle dolu cinsellik görüşümü radikal şekilde değiştirdi çünkü Merkür Savaşçısı'yla Uranüs Savaşçısı eşcinseldi ve birbirlerine âşıklardı. Eşcinselliğin tabu olduğu bir ülkede, bu konudaki ilk ve tek bilgi kaynağım bu çizgi film olmuştu. İşte hiç kuş-

-
- 6) Lin Bian, Sarah-Jane Leslie ve Andrei Cimpian, "Gender stereotypes about intellectual ability emerge early and influence children's interests" [link], *Science*, <http://science.sciencemag.org>, 27 Ocak 2017. (y.n.)
- 7) Alison Flood, "Study finds huge gender imbalance in children's literature" [link], *The Guardian*, www.theguardian.com, 6 Mayıs 2011. (y.n.)

kusuz bu nedenle annemle babama *Ay Savaşçıları*'nı seyrettiğimi asla söylemedim.

1999'da babam bir VHS video ve bir video kaset satın aldı. İlk film seyredişimiz ailede büyük olay oldu. Yemek hazırlandı ve herkes televizyonun karşısına yerleşti. Luc Besson'un 5. *Element* filmini seyredecektik. Bu olay, en unutulmaz çocukluk tecrübelerimden biri oldu. Fütüristik görüntülerin ötesinde, iki saat boyunca cinsiyet kavramının sürekli olarak nasıl sorgulandığını hatırlıyorum. Aşırı makyajlı radyo animatörü Ruby Rhod davranışlarıyla bir eşcinselle benzese de tam bir kadın avcısıydı. Cinsiyetlere dair klişelerimizi sorguluyordu. İri yarı ve güçlü kuvvetli ama gayet seksi havayolu hostesleri de cabası. Zihnim karmakarışık bir halde filmin iki baş kadın kahramanını keşfettim. Dünyayı kurtarabilecek güce sahip iki kadını. Uzaylıya benzeyen, kutsal taşlara sahip Diva ve benim gibi Ukraynalı olan Milla Jovovich'in oynadığı Leeloo. Film, ne üzücüdür ki cinsiyetçi bir tonlama ile sona eriyordu. Tüm mücadelelerinin ardından, Leeloo'nun hayatta kalabilmek için prensinin aşkına ümitsizce ihtiyaç duyan hassas bir kadın olduğu ortaya çıkıyordu. Bugün çok sayıda kadın Luc Besson'u cinsel tacizle suçluyor olsa da filmin kadın kahramanları özgürleşmemde önemli bir rol oynadılar. Filmin en beğendiğim bölümü Diva'nın sahnesi. Gizemli ve olağanüstü şarkısı hiç kuşkusuz dünyadaki birçok seyirciyi büyülemiştir ama ben onun öldürüldüğü sahneden özellikle etkilenmiştim. Etrafındaki kaosa rağmen, insanlığın devam edebilmesi için gerekli bilgileri büyük bir sükûnet ve dikkatle vermesi beni derinden duygulandırmıştı. İlk kez kırılğan ve isterik bir kadın kahramanla değil de gerçek bir tanrıçayla karşılaşmıştım. Bir sonraki hafta, Leeloo'nun uzun bir koridorda canavarlarla savaştığı

sahneyi evde kendi kendime yeniden canlandırdım. Duvarlara çarpmaktan vücudumun her yeri morarmıştı. *Savaşçı Prenses Zeyna* dizisini seyrettiğimde durum daha da vahimleşti. Şahane Uma Thurman'ın başrolünde olduğu en sevdiğim film *Kill Bill*'i seyrettiğimdeyse özellikle mutfakta başıma gelenleri herhalde tahmin edersiniz.

Çocukluğumda kendime referans alabileceğim kadın kahramanların sayısı az olsa da beni derinden etkilediler. Bu savaşçı ve süper güçlere sahip kendine güvenen kadın vücutlarının etkili görüntüsü, nereye gidersem gideyim karşıma çıkan cinsiyetçi safsatalara asla inanmamamı sağladı.

Kız çocuklarının eğitimi, eğitim kurumlarının sorumluluğunun da ötesinde karmaşık bir dizi konuyu kapsar. Kız çocukları çevrelerini gözlemleyerek kendileriyle ilgili birçok şey öğrenirler. Ulaşabilecekleri kadın tanımlamaları ve bunların çeşitliliği, bulundukları topluluk içinde kadınların sahip olduğu itibar, duyabilecekleri kadın konuşmaları, etraflarındaki kadınların meslekleri. Tüm bu saydıklarımız, kız çocukların eğitimine bağlı olgular ve bu eğitim yalnızca okulların değil, tüm toplumun ve toplumu yöneten kurumların sorumluluğunda.

Cornell Üniversitesi, dünya üzerindeki tüm erkeklerin yeteneklerini ve performanslarını abartmaya eğilimli olduklarını, kadınlarınsa, başarıları erkeklerinkinden aşağı kalmasa da, her iki özelliklerini de küçümsediklerini ortaya koyan bir inceleme yaptı.⁸ 13 farklı ülkede 10.000'den fazla kadın ve kız üzerinde yapılan anketlerde, 5 kadından 4'ü kendilerine güvenme-

---

8) Katty Kay ve Claire Shipman, "The Confidence Gap" [link], *The Atlantic*, www.theatlantic.com, Mayıs 2014. (y.n.)

diklerini ve bedenlerinden memnun olmadıklarını söylediler.⁹ Kız çocukların, artık göz ardı edilmemesi gereken eğitimlerinin hayati önem arz eden ilk aşaması, onlara vücut kapasitelerinin, güçlerinin ve güzelliğinin bilincini kazandırmak olmalı. Popüler kültür sayesinde genç kızlar artık statükoya meydan okuma ve kendi kendilerine öğrenme imkânlarına daha fazla sahipler. Günümüzde kızlara hâlâ, toplumun bilmelerinin faydalı olacağını düşündüğü şeyler öğretilmeye devam ediliyor. Bizim neslimiz, kız çocuklarının ve kadınların eğitilmelerinin ve özgürleştirilmelerinin dünya üzerindeki yoksulluğa ve savaşlara karşı en iyi çare olduğunu biliyor. Yine de bunu tam olarak uygulamıyoruz. Küçük kızlara, potansiyellerini geliştirebilmeleri için kendilerini özdeşleştirebilecekleri kahramanlar sunmak büyük önem taşıyor. Çünkü her biri, içinde bir kahramanın yattığını öğrenmeyi hak ediyor.

---

9) Dove Research, "Girls on Beauty: New Dove Research Finds Low Beauty Confidence Driving 8 in 10 Girls to Opt Out of Future Opportunities", [link] www.prnewswire.com, 5 Ekim 2017. (y.n.)

KIZ GİBİ SAVAŞMAK

“Kızlar güzeldir, erkekler güçlü” söylemi, içinde yaşadığımız ataerkil toplumda hiç kuşkusuz en çok bilinen ve kullanılan mantra. Modern kültürlerin büyük bir kısmında erillik, öncelikle ve çoğunlukla fiziksel kuvvetle betimleniyor. Dişilik ise yumuşaklık ve duygusallıkla eşanlamlı. Kız ve oğlan çocuklar, en küçük yaşlardan itibaren bu sosyal yapılanmayı içselleştirmeye başlıyorlar; bu, okul hayatları boyunca devam ediyor. Hepimiz gayet iyi biliriz. Oğlan çocuklar askercilik oynarlar, kızlar da yaralı askerleri iyileştiren hemşireleri. Ben de sınıftaki kızlara uyum sağlamaya çalıştığım dönemde bu oyunları oynuyordum. Ancak evde tek başımayken, *5. Element*’in başka gezegenlerden gelmiş canavarlarla savaşan Leeloo’su olabiliyor veya *Kill Bill*’deki Uma Thurman’a benzemek için giydiğim sarı pijamamla, elimde mutfak bıçağı, oyuncak ayının başını kesebiliyordum.

Büyürken, kadınların yumuşak, nazik ve güzel olmaları ve yalnızca mükemmel eşler, anneler, mankenler ya da hayat kadınları olmaları gerektiğini düşünüyordum. Fakat onların gerçek savaşçılar olabileceklerini de asla unutmadım. Asya’da, Afrika’da ve –büyük bir hayretle öğrendiğim üzere– günümüz

Ukrayna topraklarında yaşadıkları düşünölen savaşıçı amazonları keşfettiğimde, dişiliğe dair görüşüm ergenlik dönemimde yeniden biçimlendi. Amazonların varlığı üzerine halihazırda çok çeşitli görüşler ileri sürölse de bazı arkeologlar, Yunan mitolojisinin gerçek savaşıçılardan esinlendiğı sonucuna ulaştırdı. Bu kadınlar, bir zamanlar İskit ve Sarmat kabilelerinin yerleşik oldukları Kurgan oblastı¹⁰ örneğinde olduğı gibi, Ukrayna'nın ve Rusya'nın güney bölgelerinde yaşamış olabilirler. Arkeolog David Anthony, İskit ve Sarmat savaşıçı mezarlarının %20'sinin erkeklerle aynı savaş kıyafetlerine sahip silahlı kadınların mezarları olduğunu ortaya koydu. Erkekler savaşlar kazanırken, göçebe kadınlar kendilerini savunmak ve topraklarını korumak zorundaydılar. Dolayısıyla savaşmayı öğrenmeleri gerekiyordu. Erkekler Asya'yı ele geçirmek için yirmi sekiz yıl süren bir sefere çıktıklarında kadınların büyük savaşıçılara dönüştükleri anlatılır. Eşleri çok uzun süre yanlarında olmadığından, başka kabilelerin erkekleriyle birlikte olurlar. Bu hikâye, yılda bir kez komşu kabilelerin erkekleriyle birlikte olan Amazonların anlatıldığı Herodot efsanelerinin kökeninde yer alıyor olabilir.¹¹

Bu efsaneyi, okuldaki bir edebiyat dersinde ele almıştık. Olağanüstü bir mizah anlayışına sahip ellili yaşlarında bir kadın olan öğretmenimiz bize, Doğı Slavların tarihini anlamakta esas teşkil ettiğı düşünölen *Geçmiş Yılların Masalları'nı* okutuyordu. Metin XII. yüzyılda yazılmıştı ve Kiev Rus

10) Oblast, Slavca bir kelimedir. Eyalet ve bölge anlamına gelmektedir. SSCB döneminde önemli bir yere sahip bu yerleşim birimleri özerk cumhuriyet kavramından sonra gelirdi. Sovyet meclisinde oblastlar da temsil edilirdi. Kazak Türkçesine oblas olarak geçmiştir. (e.n.)

11) Lyn Webster Wilde, *On the Trail of the Women Warriors - the Amazons in Myth and History*, Thomas Dunne Books, 2000. (y.n.)

Devleti'nin kurucu hikâyelerini anlatıyordu. Sınıfta çoğu öğrenci eski Slav dilindeki bu anlaşılmasız metni okumaktan nefret etmişti. Ama öğretmenimiz, metni okudukça bilmediğimiz önemli gerçekleri keşfedeceğimizi söyledi. Bu sözler elbette sınıfın ilgisini çekmişti. Alaylı bir gülüşle, sınıftaki yaramaz oğlanların birinden aşağıdaki bölümü okumasını istedi:

“Amazonların kocaları yoktur. Vahşi hayvanlar gibi, her ilkbaharda kendi topraklarından ayrılarak komşu toprakların erkekleriyle yatarlar. Bu anın, özel bir tören olduğunu düşünürler. Hamile kaldıklarında erkekleri terk ederler. Doğurdukları çocuk oğlansa onu öldürürler, kızsaa onu büyük bir sevgi ve özenle kadınlar topluluğunda büyütürler.”

Öğretmenimiz, bölümün sonunda ağzı bir karış açık kalmış öğrencilere bakarak bir kahkaha attı. “Kızlar, artık büyük büyükannelerinizin nasıl eğlendiklerini öğrendiniz. Belki siz de onlar gibi yapabilirsiniz. Erkekler... Artık bu hikâyeyi öğrendiğinize göre dikkatli olmanızda fayda var. Ders bitmiştir. Bir sonraki derste görüşmek üzere.”

Alaycı gülüşüyle sınıftan çıkarken hepimiz sessizliğimizi koruduk. İçimizden bazıları gülüyor, bazıları da öğretmenin deli olduğunu söylüyordu. Biz kızlar, öğretmenimizin sınıftaki oğlanları ustalıkla küçümsemesinden ve tehdit etmesinden memnun kalmış, eğlenmiş ve özellikle mutlu olmuştuk. Özgürlüğümüz üzerine kısa ama etkili bir ders veren bu kadın hepimizin ortak kahramanı olmuştu.

Efsanevi büyük büyükannelerim o zamandan bu yana da-ima ilgimi çekti. Amazonlar, şaşırtıcıdır ki popüler kültür sayesinde günümüzün süper kahramanlarına dönüştü. Anlatılan o efsaneler, *DC Comics*'in yarattığı *Wonder Woman* karakteri-

ne doğrudan esin kaynağı oldu. Kökende, Amazonlar çoğunlukla anti-kahramanlar, erkekleri katleden, bir göğüslerini yakan ve savaşa susamış haşin kadınlar olarak anlatılır. Fakat onlar, tam bir özgürlük için mücadele eden ve kendi toplumlarını inşa etmeye çalışan hayali kahramanlarım oldular. Dişilik, güçsüzlük değildir. Dişi, güçlü ve hatta sert olabilir. Amazonların hikâyesi beni, kendi dişiliğimi yeniden belirlemeye yönlendirdi. O kadınlar, Pierre Paul Rubens'in *Amazonların Savaşı* tablosunda resmettiği gibi yarı çıplak savaştılar, düşmanlarını öldürdüler ve savaşıırken öldüler. O yıllardaki ergenliğimde, birkaç yıl sonra modern bir amazonlar kabilesine katılacağımı ve tek silahımın çıplak vücudum olacağını hayal bile edemedim... Kesinlikle şiddet içermemekle birlikte FEMEN eylemleri Rubens'in bu tablosuna çok benzer. Ve dürüst olalım, tıpkı efsanevi Amazonlar gibi, FEMEN de pek iyi bir üne sahip değil. Tarihteki tüm isyankâr kadınların ortak noktası, olumsuz bir şekilde tanıtılmış ve toplumun saldırılarına maruz kalmış olmalarıdır. Toplum sizden korkarsa sizi yok etmeye çalışır.

Dişi bedenimin tüm potansiyel gücünü keşfettiğimden, kendime, alışılmışın ve geleneklerin dışında roller biçmek artık daha kolaydı. Bir gün ablamla birlikte ailemiz için bir moda defilesi düzenledik. Her zaman olduğu gibi annemizin elbiselerini giyyorduk ama bu kez ilk defa ablamın kıyafetlerini de giyebilmiştim. Zevkli olduğu tartışma götürecek birçok kıyafetten sonra, babamın asker üniformasını giyerek salona geldim. Aile üyelerinin büyük bir kısmı, kendini albay rütbesinde bir asker olarak hayal eden bu kızla alay etti. Yalnızca babam bana iltifat ederek üzerime biraz büyük olsa da üniformanın bana yakıştığını söyledi. Büyükannem rahatsız olmuştu. Sertçe, "Bir başka Maria Botchkäreva'ya ihtiyacımız yok" dedi.

Maria Botchkareva, 15 yaşındayken şiddet eğilimli bir adamla evlendirilmiş, okuma yazması yarım bir köylü kızıydı. Kaderi, adı yine Maria olan büyükannemin kaderine benziyordu. Fakat Botchkareva, alkolik ve korkunç iki adamla yaşadığı ilişkiler sonrasında kendine farklı bir yol seçti. 1914'te Almanya Rusya'ya savaş ilan ettiğinde, birçok kez kadın bir asker olarak cephede savaşmak istedi. Bu isteği her seferinde reddedildi ve orduda hemşirelik hizmetine girmesi tavsiye edildi. Sonunda Çar'a bir telgraf gönderdi ve Rus ordusunda görev almak için izin istedi. Ne şaşırtıcıdır ki olumlu yanıt aldı. 1915'ten 1917'ye kadar cephede çetinçe savaştı. Ağır yaralanmalara rağmen hayatta kaldı. Savaşlarda diğer yaralıları kurtardı ve çok sayıda madalyayla ödüllendirildi. Tomsk karakolunda geçirdiği ilk gece cinsel tacize de uğradı. Bazı erkek askerlerde olmayan büyük bir cesarete, dayanıklılığa ve kendini adamışlık duygusuna sahipti. Kendisine duyulan saygı gitgide artıyor ve başarıları tüm cephelerde dilden dile anlatılıyordu. Rus geçici hükümetinin şefi Aleksander Kerenski, Maria Botchkareva'nın yöneteceği, tümüyle kadınlardan oluşacak bir askeri birliğin kurulmasına onay verdi. Kadın Ölüm Birliğine katılmak için iki bin gönüllü kadın başvurdu fakat Botchkareva aralarından yalnızca üç yüzünü seçti. Bu kadınlar büyük bir cesaretle savaştılar ve birçok zafer kazandılar. Öylesine sebatkârlardı ki erkek askerlere, onları biraz da utandıracak şekilde, esin kaynağı oldular.

Botchkareva'nın gücü, bir yüzyıl sonra beni etkileyene dek pek çok kişiyi etkiledi. Filmlere ve kitaplara hâlâ konu olan hayatı bana daima, kadınların tüm tabulara ve klişelere büyük bir azimle meydan okuyabileceklerini hatırlattı. Bu arada Botchkareva, kadının zayıf cins olduğunu öngören anlayışa da karşı

çıktı. Bu kitaba konu olanlar ve tarih boyunca yaşamış tüm diğer kahramanlar gibi, onun da zayıf anları oldu. Hatalar yaptı. Kadın askerlerine karşı son derece sert ve müşkülpesentti. Onların kişiliklerinden tüm dişilik emarelerini silip atmak istiyordu. Kendisi de hiç kuşkusuz orduya daha iyi uyum sağlayabilmek için görünüşü ve davranışlarında eril kodlar edinmişti. Rol modeller kusursuz değillerdir çünkü onlar gerçektir. Botchkareva gerçek bir kadındı ve bazılarının söylediğine göre, sert bir kişiliğe ama eşi benzeri görülmemiş bir cesarete sahipti.

1917'de Rusya savaştan çekildi. Bolşevikler Ekim Devrimi sırasında iktidarı ellerine geçirdiler ve Kadın Ölüm Birliği resmi olarak dağıldı. Bunun ardından Botchkareva Bolşeviklerle işbirliği yapmayı reddederek ülkeyi terk etti. Seçkin feminist ve kadın hakları mücadelecisi Florence Jaffray Harriman'ın yardımıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. Büyükelçilerle, gazetecilerle ve hatta Beyaz Saray'da Woodrow Wilson ile görüşmeler yaptı. Botchkareva, Rusya'da iç savaş devam ederken Bolşeviklere karşı uluslararası bir destek sağlamayı ve Müttefiklerin yanında savaşmayı sürdürmeyi ümit ediyordu. Girişimleri başarısız oldu ve Ocak 1920'de Rusya'ya döndüğünde tutuklandı. Geçirdiği uzun sorgulamalar sonrasında "halk düşmanı" olarak idam edildi. Bir kahramandan bir alçağa dönüşmek. İşte, kurallara karşı gelmeye cesaret eden çok sayıda kadının kaderi bu.

Botchkareva'nın cepheye gitmek için izlediği yol İkinci Dünya Savaşı esnasında birçok benzer girişimin önünü açtı. Sovyetler Birliği'nde 800.000 kadın asker vardı. Bunlardan biri olan genç pilot Marina Raskova, kadınların cephede uçak pi-

lotu olmalarına izin vermesi için Joseph Stalin'i ikna etti. Raskova'nın 1941'de verdiği dilekçe sonrasında Stalin, kadınlardan oluşan 3 alayın kurulmasını kabul etti. Raskova, 588. gece bombardıman alayının başındaydı. Bu, ergenlikten henüz çıkmış kadın pilotların oluşturduğu ilk bölüktü. Kahraman ve tecrübeli bu kadın askerler, geceleri Alman ordusunu bombalamak için özel teknikler geliştirmişlerdi. Savaş bittiğinde bu alay, Sovyetler Birliği Kahramanı unvanına layık görülen 23 kadın pilotuyla, tüm ordunun en fazla madalyaya sahip alayı oldu. Bu kadınlar, uçaklarını çiçeklerle süslüyorlar ve bombalarını bırakacakları hedeflerine yaklaşırken motorlarını rölantide çalıştırarak sessiz uçuşlar yapıyorlardı. Bu gürültü Almanlara çalı süpürgesinin sesini çağrıştırdığından onlara "Nachthexen", yani "gece büyücüleri" lakabını takmışlardı. Bu kadınlar öylesine tehlikeliydi ki onlardan birinin uçağını düşürmeyi başaran her Alman pilot, otomatik olarak en üst düzey nişan olan Demir Haç madalyasıyla ödüllendiriliyordu.

Eylemleri ve hayat tarzlarıyla cinsiyetlere bağlı ataerkil şemalara meydan okuyan kadınlardan daima korkulmuştur. Erkeklerin dünyasında, kendi arzularının peşinden giden ve kendi kurallarını belirleyen bir kadından daha tehlikelisi yoktur. Erkeklerin dünyasında, onların yapmaları gerektiği düşünülen bir işi yapan bir kadından daha rahatsız edicisi de yoktur. Özellikle de kadın bu işi çoğunlukla erkekten daha iyi yapıyorsa. Ve özellikle de savaşmak söz konusuysa.

1667'de Romalı bilgin Pietro Della Valle, Osmanlı İmparatorluğu ile Safeviler arasında bölünmüş Kürt topraklarına yaptığı yolculuktan sonra yayımladığı seyahatnamesinde pek de şaşkınlık yaratmayacak şekilde, "Kürt kadınların özgürce ve

başörtüsüz olarak dolaştıklarını” ve “Kürt erkeklerin yabancılarla çekinmeden konuştuklarını” vurguladı.¹² Günümüzün entelektüelleri, gazetecileri ve gözü pek seyahatçileri, gerçekleştirdikleri röportajlarda 17. yüzyıldaki kadar özgür kadınlardan söz ediyorlar. Bu kadınlar FEMEN gibi oluşumların aktivistleri için gerçek bir esin kaynağı.

Amazonlar, Kadın Ölüm Birliği, Gece Büyücüleri, kadınların fiziksel gücünü ve cesaretini ortaya koyan örnekler. Bu kadınlar, dişiliğin çeşitliliğini ve karmaşıklığını kanıtıyor, gücün ve cesaretin erkeklere has olmadığını ortaya koyuyor. Ve kadınlar aslında birçok savaşta erkeklerden çok daha etkili savaşçılar. Kadın savaşçıların örneği, dişiliğe dair tüm sosyal yapılanmayı bozuyor ve yeniden belirliyor. Zaferle çıktıkları savaşların mozağini görebilmek için dünya üzerindeki milyonlarca kadının hayatını ve hikâyelerini incelemek yeterli. Onlar, bir ellerinde kılıç ya da silah, diğer ellerinde cesaretleriyle tarihe damgalarını vurdular. Eğer dişilik kadına özel bir nitelikse, güç, cesaret ve kendini adamışlık da bu niteliğin ayrılmaz parçaları. Kahramanlarımın bende yarattığı ve tüm hayatım boyunca benimseyeceğim dişilik betimlemesi de işte tam olarak bu.

Bazı feminist söylemlere göre, kadınlar erkeklerden daha barışçıl ve eğer dünya kadınlar tarafından yönetilseydi çok daha huzurlu bir yer olurdu. Boudica, Lakshmi Bai, Margaret Thatcher, Golda Meir veya Indira Gandhi gibi kadınların hayatları bu söylemi yalanlıyor. Yine de sayıca az olan bu örnekler güvenilir bir doğrulamaya temel olmuyor. Tarihte kadın li-

---

12) Della Valle Pietro, *The Travels of Sig. Pietro Della Valle, a noble Roman, into East-India and Arabia Deserta*, [link] <https://quod.lib.umich.edu> (y.n.)

der örneklerinin sayıca az olmasından ötürü, kadınlarla erkeklerin savaşıma arzularını karşılaştırabilecek araştırmalar en basit kelimeyle imkânsız. Columbia Business School'da liderlik ve etik profesörü olan Katherine W. Phillips'in topladığı verilere göre, 1950 ile 2004 yılları arasında, toplam 188 ülke içinde yalnızca 48'inin Devlet Başkanı kadın; tarih boyunca karşımıza çıkan tüm liderlerin %4'ünden az. 1480 ve 1913 yılları arasında 18 Avrupa siyasi devletinde, hükümdarların yalnızca %18'i kraliçeydi. Dolayısıyla, kadınlara yönelik ayrımcılık göz önüne alındığında, böyle bir karşılaştırmayı doğru şekilde yapmak zor.

Yine de inkâr edilemeyecek sayıda veri, kuruluşların, hükümetlerin ve ordunun yönetim kadrolarında kadınların sayısı arttığından bu yana, devletlerin kriz anlarında bile şiddete başvurma eğilimlerinin azaldığını gösteriyor. 2017'de, dünya parlamentolarında sandalye sahibi kadınların ortalaması –önceki on yıla göre %6,5 oranında bir artışla– yalnızca %23,3'tü. Kadınlar siyaset ve liderlikte yer aldıkça dünya değişiyor. Bir ülkenin parlamenter kadınlarının oranı %5 arttığında, o ülke askeri güç kullanımına beş misli az başvuruyor. Birleşmiş Milletler'in bir incelemesine göre, kadınların katıldıkları müzakerelerde, ülkeler arasında sürdürülebilir barış anlaşmalarının yapılma olasılığı artıyor. Kadınlar çoğunlukla çatışmalarda barışçıl çözüm yollarının anahtar aktrisleri oluyorlar. Örneğin 1976'da Kuzey İrlanda'da iki kahraman kadın, Betty Williams ve Mairead Maguire, on binden fazla Katolik ve Protestan kadını barış yürüyüşü için seferber ederek iki topluluğu karşı karşıya getiren savaşın son bulmasına belirgin bir katkıda bulundular. Aynı şekilde Liberya'daki Hristiyan ve Müslüman

kadınlar, isyancılarla Charles Taylor arasındaki görüşmelerde aracı rolü oynadılar ve sonuçta Taylor sürgüne gönderildi.

Çoğumuz için bir feminist kahraman olan Emmeline Pankhurst, Büyük Britanya'nın Birinci Dünya Savaşı'na girmesinin en ateşli savunucularından biriydi. Buna rağmen araştırmalar sistematik olarak kadınların büyük bir kısmının, durum ne olursa olsun, bir askeri faaliyeti erkekler kadar desteklemediklerini ortaya koyuyor. Vietnam, Irak ve Afganistan savaşlarında kadın seçmenler erkeklere nazaran çok daha az savaş yanlısıydı.

Yine de kadınlar doğa gereği erkeklerden daha barışçıl değiller. Erkeklerden ne daha cesaretsiz ne de daha güçsüzler. Kadın ve erkeğin saldırganlık ve şiddet konusundaki psikolojik farklılıkları üzerine birçok inceleme yürütüldü.¹³ Bu incelemelerin sonuçları, bir kişinin şiddete başvurma kapasitesi üzerinde cinsiyetinin çok az etkili olduğunu veya hiç etkisi olmadığını ortaya koydu. Ne var ki şiddet eylemlerinin büyük kısmı erkeklerden geliyor. Ben bundan, kadınların genellikle erkeklerden daha barışçıl olmalarının tümüyle kendi tercihlerinden kaynaklandığı sonucuna varıyorum.

Ukrayna'da Viktor Yanukovych'in Cumhurbaşkanlığı esnasında, polisin eylemleri bastırma şekli ve gizli servislerin uyguladıkları yöntemler gitgide daha baskıcı bir hal alırken, FEMEN eylemlerinde şiddete başvurulmasına dair birçok tartışma yaşandı. Neticede şiddetin, eski dünyaya, değiştirmeyi arzu ettiğimiz erkek egemen dünyaya ait olduğu sonucuna vardık. Şiddet içermeyen eylem taktiği bizim tercihimizdi ve o zamandan bu yana en etkili yol olduğu ortaya çıktı.

13) Rosa Brooks, "Women are from Mars too", [link] *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com>, 9 Ağustos 2013. (y.n.)

Kadın bedeni sağlam, güçlü ve kahramandır. Erkeklerin yaptıklarını yapmaya ve hatta daha fazlasına muktediriz. İnanın bana. 2012'de Kiev'de, dini ideolojinin ve erkek şiddetinin sembolü olan 8 metre uzunluğunda devasa bir ahşap haçı birkaç dakika içinde paramparça ettim. Feministlerin patlattıkları camları, savurdıkları taşları hatırlayın. Ya da olağanüstü pembe sariler içindeki Gulabi Gang Hintli kadınlarının, ellerinde büyük tahta sopalarla cinsel saldırganlarını nasıl tehdit ettiklerini. Kadınlar daima şefkatli ve yumuşak değiller. Bugün Kürt amazonların bize gösterdiği üzere, kadınlar şiddetle karşı karşıya geldiklerinde çok acımasız olabilirler. Yine de ellerinde silahlarla düşmana cesaretle saldırmakta bir an bile tereddüt etmeseler de çoğunlukla "toplumcu bir yaklaşımla" ortak iyilik ve barışı korumaya yönelik tercihler yapıyorlar. Erkeklerse, tarihte çok defalar görüldüğü üzere, çatışmalarda çoğu zaman daha "bireysel bir yaklaşıma" sahipler ve şahsi zaferleri hedefliyorlar.

KADINLAR, ERKEKLERİN YAPABİLDİKLERİ HER ŞEYİ YAPABİLİRLER... HATTA DAHA FAZLASINI!

Cinsiyetçi klişeler geleneksel olarak erkeklere yalnızca savaşçı rolünü değil, aynı zamanda çalışan ve eve ekmek getiren rolünü de biçer. Ataerkil toplumda kadınlar temizlik ve çocuklarla ilgilenirken, erkekler çalışırlar ve böylece aile şefi konumlarını muhafaza ederler. Kadınlar, doğurgan vücutlarının korunması bahanesiyle iş dünyasının dışında tutulurlar. Siz bu kitabı okurken, on sekiz dünya ülkesinde kadınlar çalışmak için eşlerinden hâlâ izin almak zorunda.¹⁴ Bu ülkeler Bahreyn, Bolivya, Çad, Kamerun, Kongo, Gabon, Gine, İran, Ürdün, Kuveyt, Moritanya, Nijerya, Katar, Sudan, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri, Filistin ile Gazze ve Yemen. Diğer ülkelerde, Arjantin'de damıtım endüstrisi veya Rusya'da ahşap üretimi gibi, bazı meslekler ise yalnızca erkeklere yönelik.

Kuralların ve baskın ahlakın üzerimizdeki baskısından, bizi itaat etmeye zorlamasından ötürü, fiziksel gücümün farkına varabilmek için uzun bir zamana ihtiyacım oldu. Yine de

---

14) Stéphanie Thomson, "18 countries where women need their husband's permission to work" [link], Dünya Ekonomik Forumu, www.weforum.org, 10 Kasım 2015. (y.n.)

kadın bedeninin verimli ve azimli bir çalışan olabileceğinden asla kuşku duymadım. Sovyetler sonrası zihniyette, her yurttaşın öncelikle “yoldaş-işçi” olduğu düşüncesi hâlâ devam ediyordu. SSCB’de mevcut olan cinsiyet eşitliği, cinsiyet konusunda hiçbir ayırım yapmayan, yalnızca verimliliğin önemli olduğu iş pazarında açıkça ortaya çıkıyordu. Ukrayna’da önemli bir kültürel miras olarak görülen Sovyet filmlerinde ve afişlerinde çoğunlukla erkeklerle birlikte demiryolları inşaatında çalışan kadınlar görülür. Erkekler ve kadınlar kamyon sürücülüğü yaparlar ve şantiyelerde beraberce çalışırlar. Öyle ki anem çoğu zaman, çalıştığı ve babamın iki misli maaş kazandığı günleri büyük bir özlemle anardı.

SSCB’nin bu mirasından zihnimde yer eden en belirgin hatıralardan biri Valentina Tereshkova için basılmış bir pul. Yuri Gagarin’in uzayda seyahat eden ilk insan olduğu bana en küçük yaşlarımdan itibaren öğretilmiş olsa da kadın meslektaşı Tereshkova’ya, Gagarin’e gösterilen ilgi gösterilmiyordu. Bu kadının hikâyesi, kızların besleyebilecekleri düşünülen arzularla çelişiyordu. Ünlü Vostok 6’ya pilotluk etmek üzere 400’den fazla aday ve 5 finalist arasından seçilen Tereshkova, henüz 26 yaşında, çoktan dünyanın çevresinde 48 kez gezinmiş, uzayda 3 gün kalmıştır ve bugün halen tek başına bir uzay görevine çıkmış tek kadındır. Ve bu unvanı günümüzde de koruyor. Beyaz Rusya göçmenlerinin kızı olan Tereshkova bir tekstil fabrikasında çalışıyordu. İddiasız kökenlerine rağmen her Sovyet oğlan çocuğunun hayali olan bir şeyi başardı ve kozmonot oldu.

Valentina Tereshkova 1962 yılında, roket başmühendisi Sergey Korolyov’un kurduğu kadın kozmonotlar topluluğuna seçildi. Uzay teorisi üzerine eğitim aldı ve ardından, yerçe-

kimsiz ortamda uçuş, tecrit edilmiş ortam ve merkezkaç testleri, roket teorisi, uzay aletleri mühendisliği, 120 paraşüt atlayışı, jet uçak pilotluğu gibi aşamalardan oluşan son derece zor bir fiziksel antrenmana tabi tutuldu. Tüm bu aşamalara başarıyla göğüs gerdi ve seçkin kozmonotlardan biri oldu. Başarısı ve ünü sınırları aştı ve dünyanın birçok ülkesinde en yüksek nişanlara layık görüldü. Tüm küçük kızlar için bir rol modele dönüşmesi gerekirken öyle olmadı. Onunla ilgili olarak çocukluğumdan hafızamda yalnızca birkaç afiş ve annemin anlattıkları kaldı. Zaten ekonomik ve sosyal kriz yaşayan Ukrayna'da kadınların uzaya çıkmak gibi bir görevde yerleri yoktu.

SSCB'nin dağılmasından sonra Ukrayna'nın felaket durumu, bir yanda kadını ikinci sınıf vatandaş olmaya zorunlu kılarak ataerkilliğe elverişli bir ortam hazırladı. Fakat ekonomik kriz diğer yandan, ailelerinin ihtiyaçlarını tek başına karşılayamayan erkeklerin tam egemenliğine de engel oldu. Kadınlar da eve ekmek parası getirmek zorundaydılar. Kriz, Sovyetler dönemi biter bitmez, işten çıkarılmalar ve çok sayıda fabrikanın ve şirketin iflasına yol açarak kendini hissettirdi. Birçok işsiz kaçak olarak ve çoğunlukla yasadışı ticaret yaparak çalışıyordu. Babam şanslıydı çünkü devletin nakdi eksildiğinde maaşını alamıyor olsa da orduda sabit bir işi vardı. Annem, düzenli olarak ailemizin ihtiyaçlarını karşılayabilen tek kişiydi. Bu sebeple elbette o benim en büyük kahramanlarımdan biri.

Annem çok acılar çekti ama hiç belli etmedi. Birçok küçük işte çalışıyor ve Varşova garında yasadışı incik boncuk satmak için belirli aralıklarla Polonya'ya gidiyordu. 1991'de Polonya Avrupa Ticaret Topluluğu ile bir birlik ve ticaret anlaşması imzaladı. Buna karşılık Ukrayna Rusya ile ilişkilerini muhafa-

za etmeyi seçti. O zamanlar Ukrayna-Polonya sınırında kontroller henüz zayıftı. Bu şekilde birçok Ukraynalı sigara, çay, pirinç ve diğer temel ihtiyaç ürünlerini Polonya'ya kaçak şekilde sokabiliyor ve bu malları, ilk Avrupa yanlısı ekonomik reformlar sonrasında alım güçleri artan Polonya vatandaşlarına satabiliyordu. Ne ironiktir ki annemden yıllar sonra 2012'de, daha aydınlık bir gelecek mücadelemde polisin zulmünden kaçmak zorunda kaldığım için Varşova'daki o gara gelmişim. Burada daha eğlenceli bir not düşeyim: Fransa'ya kaçışım anneme seyahat etmek için hoş bir bahane oldu ve o zamandan beri Paris'i Varşova'ya tercih ediyor.

Annem, Polonya'ya yaptığı kaçak ticaretten sonra düzenli bir iş buldu. Sabah saat 5'te evden çıkmadan önce kahvaltımızı mutlaka özenle hazırlardı. Akşam saat 19'da eve döndüğünde temizlik yapar ve akşam yemeğini hazırlardı. SSCB'nin dağılmasından sonra annemin çektiği zorlukları görerek içimi gitgide daha acı bir adaletsizlik hissi kaplamıştı. Annem hiçbir zaman ödüllendirilmedi. Hiçbir zaman şikâyet etmedi. Onun kaderi, o dönem Ukrayna'daki çoğu kadının kaderine benziyordu.

Çocukken, gizemli komşumuz Angela hakkında pek bir şey bilmiyordum. Bu, bugün için de geçerli. Tek bildiğim, benim yaşımda bir kızı olduğu ve iki ayrı işte çalıştığıydı. Gündüzleri bir mağazada tezgâhtarlık, geceleriye hayat kadınlığı yapıyordu. Akşam derslerimden eve dönerken onunla çoğu kez otobüs durağında karşılaştım. Daima çok güzeldi. Kusursuz makyajı, renkli kıyafetleri ve yüksek topuklu ayakkabıları yüzündeki kederle çelişirdi. Gözlerini gözlerimden kaçırdığını hissederek ona bakmaktan rahatsız olurdum. Bir akşam

aynı otobüse binerken, tanıdığını düşündüğüm şoförle konuşmasına kulak misafiri oldum. Biraz şakalaştıktan sonra şoför ona, “Sen iyi bir kadınsın Angelka, bu işi bırak artık” dedi. Göz alıcı giysiler içindeki kahramanım şoföre, ona ders vereceğine kendi işleriyle ilgilenmesini söyledi. “Kendi hayatım umurumda değil. Benim derdim kızımın hayatı ve geleceği” dedi. Uzun topuklarıyla otobüsten inerek karanlık bir sokakta gözden kayboldu. Bir süre sonra Angela taşındı. Etrafımdaki güçlü, dayanıklı ve gururu kırılmış çok sayıda kadından biri olarak hafızamda yer etti. Bugün seks endüstrisine karşı yürüttüğüm çalışmalarda, seks ticareti yandaşları ve hayat kadınlığına dair romantik bir görüşe sahip olanlar karşısında kullandığım en yerinde argümanlardan biri Angela’nın o gün otobüs şoförüne verdiği o cevap. FEMEN hareketiyle on yıldır bu konu üzerinde çalıştığım ve kadınların hayatlarının bu cehennemi makinenin çarklarında nasıl ezildiğine şahitlik ettiğimden, hayat kadınlığının, erkek egemenliğinin gerçek zevahiri olduğundan en ufak kuşku yok.

Hayat kadınlığının yasallaştırılması için çalışanlar bana ne derlerse desinler, bir insanın, bir saat için bile olsa, bir başka insanı satın alması affedilemez. Birçok kişi, seks işçiliğinin yasallaştırılmasının daha iyi olacağını düşünüyor; zira böylece bu işe kurallar getirmek daha kolay olacak. Ne var ki bu, hayat kadınlarını saygıdeğer kılmayacak. Bilakis, seks endüstrisini normalleştirecek, kadın satıcılarını ve suçluları daha da zenginleştirecek. Almanya’da, Hollanda’da ve Avustralya’nın Viktorya Eyaleti’nde yaşanan tecrübeler, hayat kadınlığına getirilen düzenlemelerin ve bu konudaki denetimlerin gerçek bir başarısızlık ve tam bir hayal olduğunu kanıtladı. Hayat kadınlığının yasallaştırılması, doktorluk veya öğretmenlikle eş-

değer resmi bir meslek olarak tanınması anlamına gelecek ve yalnızca kadınlara has görülen ayrımcı meslekler listesine eklenecek.

Dürüst olmak gerekirse, hayat kadınlığı Ukrayna’da yasal olmasa bile, kendim için değil ama çocuklarıma veya annemle babama bakabilmek için bir gün, tıpkı Angela gibi, çalışmaya ihtiyacım olabileceği düşüncesiyle büyüdüm ve bu kaderden kaçabilmek için elimden geleni yaptım. Angela gibi kadınlar hayat kadınlığının bir meslek olarak tanınmasını istemiyorlar. Almanya’da, bu işin yasallaştırılmasından beş yıl sonra yapılan bir inceleme, hayat kadınlarının yalnızca %1’inin sözleşmeli “seks işçisi” olarak çalıştığını gösterdi. Büyük bir çoğunluğu sözleşme yapmak istemiyordu. Kendilerine bunun nedeni sorulduğunda çoğu, hayat kadınlığını kritik bir ekonomik sıkıntıya son verebilecek geçici bir çözüm olarak gördüklerini söyledi. Hiçbiri bu işin “mesleği” haline dönüşmesini istemiyordu. Ayrıca birçoğu, sözleşme yapmaları halinde, bazı müşterileri reddetmek veya müşterilerin bazı isteklerini kabul etmemek gibi kararlar alamayacaklarından korkuyordu. Gelir kaynağı işinden dolayı, her an tecavüze uğrama riskiyle karşı karşıya olan birini korumak mümkün değil. Toplum, hukuki planda hayat kadınlığının varlığını kabul ederek bu konuyla mücadele etme ve onu tümüyle ortadan kaldırma şansını kaybediyor. Bence, hayat kadınlığının yasallaştırılması, ataerkil fikirlerin egemenliğindeki kişileri bu konudaki sorumluluklarından kurtaracak kolay bir çözüm. Cesur komşum Angela, kadınların kaderini görmezden gelen bir toplumun kurbanı olmuştu.

Büyükannem Maria’nın da daha mutlu bir kaderi olmadı. Annesiyle babası büyükannemi 17 yaşındayken, kendisiy-

le evlenmek isteyen daha yaşlı komşularıyla tanıştırdılar. Ailesi evde yetişkin bir kıza bakacak durumda olmadığından bu evliliği kabul etmeye zorlandı. Henüz 20 yaşındayken üç çocuğu vardı. Bir kız (annem) ve iki oğlan. Şiddet eğilimli kocası aniden kansere yakalanarak öldü. Hâlâ çok genç bir kadın olan büyükannem, küçük yaşta çocuklarıyla yalnız başına kaldığından tarlalarda ve çiftlikte gece gündüz çalışmak mecburiyetinde kaldı. Büyükannem annemi korumak ve onun da kendisinininki gibi bir kader yaşamaması için elinden geleni yaptı. Annem, Sofia Kovalevskaya gibi matematik öğretmenliği yapmak üzere şehre taşındığında ona destek oldu. Bugün 80'li yaşlarında olan büyükannem günlerini hâlâ tarlalarda geçiriyor ve evcil hayvanlarıyla ilgileniyor. O bana, kadınların hayatta kalabilmek için bir erkeğe ihtiyaçları olmadığını gösterdi. Büyükannem, bu zor hayatta kendisine yalnızca, inandığı eril tanrının daima yardım ettiğini söyler. Bu da bir kez daha her şeyi kendi kendine yaptığını kanıtıyor.

Yakın zaman önce yapılan araştırmalar kadınların, yüksek nitelikli olduklarında bile, iş bulmakta erkeklerden daha fazla zorlandıklarını gösteriyor. İşe alımlarda çoğunlukla erkeklere öncelik tanınıyor; zira iş performanslarının daha yüksek olduğu gibi genel bir düşünce mevcut.¹⁵ Dünya Ekonomik Forumu'na göre kadınlar çalışma hayatında erkeklere nazaran daha iyi sonuçlar elde ediyorlar ve Hive Verimlilik Platformuna göre, kadınlar benzer görevlerdeki erkeklere göre %10 daha başarılı oluyorlar.¹⁶ Tüm bunlara rağmen kadınlar hâlâ eşit gö-

15) Dina Gerdeman, "Why Employers Favor Men" [link], Harvard Business School Working Knowledge, <https://hbswk.hbs.edu>, 11 Eylül 2017. (y.n.)

16) Robby Berman, "Women are more productive than men, according to new research" [link], Dünya Ekonomik Forumu, www.weforum.org, 8 Ekim 2018. (y.n.)

revlerdeki erkeklerin kazandığı maaşın yalnızca %81,8'ini kazanıyorlar.¹⁷ *Institute for Women's Policy* araştırmalarına göre, reformlar günümüzdeki kadar yavaş ilerlemeye ve etkisiz kalmaya devam ederse, kadınlar 2059'dan önce erkeklerle eşit maaşlara ulaşamayacaklar. Hatta bazı kadınlar, etnik kökenleri ve/veya derilerinin renginden ötürü bu adaletsizliğe daha da uzun bir süre maruz kalacaklar. Hispanik¹⁸ kadınlar erkeklerle eşit maaşlar alabilmek için 2224'ü, siyahi kadınlar ise 2119'u beklemek zorundalar.¹⁹ Günümüzde yalnızca tek bir ülkede maaş eşitliği var. 2018'de İzlanda hükümeti, eşit görevlerdeki kadınlarla erkekler arasındaki maaş eşitsizliklerini yasaklamanın, işyerlerindeki ayrımcılıkları ortadan kaldırmaya yeterli olmadığını anladı. Dolayısıyla kanuna riayet etmeyen şirketlere ve işverenlere günlük cezalar getirdi.²⁰ Ne yazık ki Donald Trump, Recep Tayyip Erdoğan veya Jair Bolsonaro gibi cinsiyet ayrımcılarının yükselen iktidarları göz önünde bulundurulduğunda, bu örneğin yaygınlaşacağı şüpheli. Tıpkı sosyalist kadın hakları militanı Susan B. Anthony'nin Amerika Birleşik Devletleri'nde 19. yüzyıl sonunda yaptığı gibi, bu adaletsizlik karşısında hep birlikte dikilmenin ve "eşit çalışma için eşit maaş" talep etmenin zamanı geldi.

Dünya Bankası, kadınların yapabilecekleri işlerin çerçevesini daraltan bir çalışma mevzuatına sahip 104 ekonomik sis-

-
- 17) Robby Berman, "How is the gender pay gap calculated?" [link], Big Think, <https://bigthink.com>, 24 Mart 2018. (y.n.)
- 18) İspanik, Hispanik veya İspano, genel olarak İspanya'dan, İspanyollardan ve İspanyol kültüründen türemiş ya da bu kültürle ilgili anlamında kullanılan bir sözcüktür. (e.n.)
- 19) Institute For Women's Policy Research, "Pay Equity and Discrimination", <https://iwpr.org> (y.n.)
- 20) Jon Henley, "Equality won't happen by itself: how Iceland got tough on gender pay gap" [link], *The Guardian*, www.theguardian.com, 20 Şubat 2018. (y.n.)

tem olduğunu belirtiyor. Ve bu durumun 2,7 milyar kadının meslek seçiminde etkili olduğunu tahmin ediyor. “Erkeklerle has” meslekler, genellikle fiziksel veya tehlikeli görevler içeriyor.²¹ Kanun` yapıcılar bu çerçevede de vücutlarının bazı faaliyetler için yetersiz olduğunu varsayarak kadınların kaderini önceden çiziyor.

“Erkeklerle has” meslekler, doğalarından ötürü kendilerine tanınan tüm diğer haklar gibi elbette lafı güzaf. Pek tanınmayan ama tanınmayı hak eden iki kadın Cynthia Boven ve Kirsten Raatjes buna örnek. Onlarla, bir konferansa katılmak üzere geldiğim Amsterdam’da havaalanında tanışmıştım. İkisinin üzerinde de siyah takım elbiseler ve ayaklarında botlar vardı. Makyaj yapmışlar, saçlarını özenle toplamışlardı. İkisi de gayet güler yüzlüydü ve samimiyetle elimi sıktılar. Cynthia kendini ve meslektaşını Kirsten’i tanıttıktan sonra bana, Hollanda’da bulunduğum süre boyunca güvenliğini sağlayacaklarını söyledi. İtiraf edeyim ki şaşırmıştım. O dönemde aldığım çok sayıda tehdit ve önceki konferanslarımdan birinde gerçekleşen silahlı bir saldırıdan dolayı daha ciddi bir güvenlik bekliyordum. Fakat ayrımcı önyargıların bir yansıması olan bu şüphecilğimden utandım. Daha önce kadın korumalarla hiç karşılaşmamıştım. Onların profesyonelliğinden niçin şüphe duymuştum ki? Güvenliğini erkek korumalar kadar sağlayamayacaklarına beni inandıran neydi? Cynthia ve Kirsten kendi önyargılarını ele verdiler ve benim için gerçek ilham kaynakları oldular. Kendimi hiçbir zaman, bu iki kadının yanında olduğum kadar güvende hissetmedim. Hollanda’dan ayrılmadan önce havaala-

---

21) Johnny Wood, “104 countries have laws that prevent women from working in some jobs”[link], Dünya Ekonomik Forumu, www.weforum.org, 13 Ağustos 2018. (y.n.)

nına giderken Cynthia, bana erkek egemen bir meslekte kendini benimsetmenin ne derece zor olduğundan söz etti. Çocukluğundan beri koruma olmayı istemiş fakat meslek hayatında böyle büyük bir ayrımcılıkla karşı karşıya kalmayı asla beklememişti. Bu adaletsizlik onu, erkekler kadar kadınları da işe aldığı kendi özel koruma şirketini kurmaya itmişti. Müşterinin işe alacağı korumanın cinsiyetini seçemediği bir iş politikası benimsemişti.

FEMEN militanları gözaltında çok zaman geçirdiklerinden dünyanın birçok polis karakolunu tanırılar. Bizi tutuklayan polis memurları çoğunlukla erkektir. Bazıları statülerini kullanarak barışçıl aktivistlere şiddet uygular. Sertliğe başvuran ve görevini kötüye kullanan polislerle öyle çok tecrübem oldu ki yalnızca bunları konu alan bir kitap yazabilirim. Bereket versin, karakollarda polis üniforması taşıyan kadın kahramanlar da çalışıyor. Eylemlerde karşı karşıya geldiğimiz kadın polisler, bizi çok ender gözaltına alıyorlar ve hemen hemen hiçbir zaman şiddete başvurmuyorlar. Bunu kadın dayanışmasının bir işareti olarak görüyoruz. Bu kadın polislerden birinin, belleğimde özel bir yeri var. FEMEN'i desteklediğini ilan ettiği için Tunus'ta tehdit edilen ve tutuklanan genç Tunuslu kadın Amine Sboui'ye destek olmak amacıyla Nisan 2013'te "Üstsüz Cihad" isimli dünya çapında bir kampanya düzenliyorduk. Paris'teki Tunus Büyükelçiliği önünde on beş FEMEN üyesi olarak gerçekleştirdiğimiz bir eylemde tutuklanarak 7. bölgedeki polis karakoluna götürüldük. Karakolda kadın polisler üzerimizi aradı. İçlerinden biri ayakkabılarımı çıkarmamı istedi. Ayakkabı bağcıklarını çözmek için eğildiğimde kulağıma, "Sizi destekliyorum! Hepimiz için devam edin" dedi. Bir mesleğin normlarını o mesleğin içinden değiştiren o kadını daima

hatırlayacağım. Biz milyonlarız ve her yerdeyiz. Nerede olursak olalım, omuz omuza savaşmaya devam edeceğiz.

Kahramanlarım bana bir kadının yapamayacağı hiçbir şey olmadığını öğretti.

Neye muktedir olup olmadığımıza bir tek biz karar verebiliriz. Kaderimizi bizden başka hiç kimse belirleyemez.

KADINLAR DAHA DAYANIKLI

Erkeklerle en ufak zayıflıklarında, kadınlara ise güçlerini belli ettiklerinde özür dilemeleri öğretilir. Ne var ki kadınlarda fiziksel güç anormal bir durum değildir. Kadınlar çok kez savaşabileceklerini, ağır çalışabileceklerini, uzaya gidebileceklerini, spor müsabakalarında şampiyon olabileceklerini veya en basitinden günlük hayatta birçok sorumluluğu üstlenebileceklerini kanıtladılar.

Kahramanlarımın örnekleri üzerinden, çok sayıda kadının bildiğimiz dişilik anlayışını yeniden betimlediğini ileri sürüyorum. Ve bunun artık kitaplarımızda, düşüncelerimizde ve konuşmalarımızda da yer alması gerekiyor.

Kadının güçlü cins olduğu yalnızca radikal bir feministin inancı değil. Tarihteki ünlü kadınlar ve hayatım boyunca karşılaştığım tanınmayan kadınlar bunu gayet güzel kanıtlıyorlar. Bilim insanları da bu noktada hemfikir. 2018’de Danimarka’daki Southern Üniversitesi akademisyenleri, tarihte olağanüstü hayat şartlarına maruz kalmış halklara dair yedi vakanın verilerini inceledi. İrlanda’da 1845-1852 yılları arasında yaşanan kıtlık veya Birleşik Devletler’den Afrika’ya geri gönderilen Liberyalı kölelerin yakalandığı salgın hastalık esnasında, kadın-

ların ölüm oranı daha düşüktü. Adelaide Üniversitesi'nin yaptığı diğer bir araştırma, aynı doğum ve bakım şartlarındaki erkek bebeklerin kız bebeklere göre %10 daha zayıf olduklarını ortaya çıkardı. Bu sonuçların yorumlanmasında birçok faktör göz önünde bulundurulmuş olsa da kadınların doğa gereği erkeklerden daha dayanıklı oldukları inkâr edilemez. Minnesota Üniversitesi'nde evrim biyolojisi üzerine uzman bir laboratuvarın müdürü olan Marlene Zuk'a göre, kadınlar dayanıklılık koşularında özellikle yetenekliler. Ve Kathrine Switzer bunu tüm dünyaya hatırlattı. 1967'de antrenörü ona Boston maratonunun kadınlar için fazlasıyla uzun ve zor olduğunu söylemişti. Fakat Switzer, tüm engelleme girişimlerine rağmen bu yarışı bitiren ilk kadın olarak tarihe geçti.

Dişi bedenlerimiz bizim için bir handikap değil, kahramanlığımızın kaynağı. Güçlü olduğumuz için özür dilemeye yelim.

BÖLÜM II

ÖZGÜR RUHLAR

AHLAKA AYKIRI OLALIM!

Bedenini klişelerden özgürleştirmek ve dişiliğin anlamını yeniden belirlemek, her kadının kendi iç devriminde temel bir aşama. Geleneksel olarak erkeklere has olduğu düşünülen faaliyetler de dahil olmak üzere, her şeyin üstesinden gelebilecek güçte olduğunu hissetmek özgürlüğe doğru atılan ilk adım.

Ataerkil birçok ahlaki değer hâlâ norm olarak kabul edildiği bir çağda yaşıyoruz. Bu değerler felsefede, dinlerde ve her çeşit kültürel gelenekte tecessüm ediyor ve onaylanıyor. Aristoteles'ten Platon'a, Kant'tan Hegel'e kadar en büyük filozoflar, erkeklerin, sanki kendilerine ait bir malmış gibi, kadınlara sahip olabileceklerini ve kadınların erkeklerden aşağı seviyede olduklarını düşünürler. Hinduizmden Yahudiliğe, Budizmden Hristiyanlığa ve Müslümanlığa kadar tüm büyük dinler kadınlara, kocalarına ve tüm erkek otoritelere itaat etmeyi emreder ve daima kadınların şeytani doğalarını vurgular. Aristoteles kadınları erkeklerin köleleri olarak görüyordu. *Politika* eserinde, kadınların otoriteden yoksun olduklarını ve bağımsızlık konusundaki kabiliyetsizliklerini dile getirir; ve bu nedenle onları eşleri yönetmelidir. Yine de kadınları kölelerden üstün gördüğünü belirtiyim. Onun fikirleri 15. yüzyıla ka-

dar, Batılı filozofları ve İslam düşünürlerini etkiledi. “Batılı filozofların babası” sayılan diğer filozof Platon, meslektaşından biraz daha ılımlı görüşlere sahip olsa da kendi kendine kadınların doğal potansiyelini sorgular. *Devlet* eserinde (455d) şöyle der: “...kadın doğal verileri bakımından her mesleğe katılabilir; erkek de öyle. Ama genelde her alanda kadın, erkeğe göre daha zayıfça, daha güçsüzdür!”²² İncil’de ve Kur’an’da kadınların kabahatli ve günahkâr bir doğaya sahip oldukları yazar. Ve bu doğanın, daima daha yaratıcı ve gaddar yöntemlerle cezalandırılması gerekir.

Çok çeşitli kültürler bu ataerkil ahlak kuralları çerçevesinde yapılmış ve kadın genital organlarının kesilmesi, yüze ve vücuda kezzap atılması veya namus cinayetleri gibi dehşet uyandıran gelenekler yaratmıştır.²³ Hindistan’da ve diğer 49 ülkede erkekler cezalandırılacakları kaygısına kapılmaksızın eşlerine tecavüz edebiliyorlar çünkü hukukta “evlilik içi tecavüz ” kabul görüyor. Rusya’da, her kırk dakikada bir, bir kadın kocası veya erkek arkadaşı tarafından öldürülse de evlilik içi şiddet suç kapsamından çıkarıldı. Afrika’nın birçok ülkesinde, bazı Latin Amerika ve Asya ülkelerinde küçük yaşta kızlar zorla evlendiriliyorlar. Sudan’da yasalar erkeklerin 10 yaşındaki küçük kızlarla evlenmelerine izin veriyor. Suudi Arabistan’da kadınlar seyahat etmek veya çalışmak için erkek “bekçileri”nin iznini almak zorundalar. Acımasız ve ayrımcı bu yasalar listesini daha sayfalarca uzatabilirim.

Kadınlar suçlu, günahkâr, kirli, şeytani, aşağılık, zayıf, korkak, aptal ve tehlikeli. Dünyanın her yanında farklı dere-

22) Platon, *Devlet*, Bordo Siyah Yayınları, Dünya Klasikleri-Felsefe Dizisi, Çeviri: Cenk Saraçoğlu-Veyssel Ataman, sayfa 128. (ç.n.)

23) Stéphanie Thomson, “8 sexist laws you won’t believe still exist”, Dünya Ekonomik Forumu, www.weforum.org, 8 Mayıs 2017. (y.n.)

celerde uygulanan ataerkil ahlak kurallarına göre, kadınlar gözetim altında tutulmalı, denetlenmeli, alıkonmalı, saklanmalı ve gizli tutulmalı. Ukraynalı genç bir kız olarak toplum gözünde varlığımın esas hedefi evlenmektir. Bağımsız olmak ve kendi hayatımı kontrol etmek kesinlikle öngörülebilir bir tercih değildi. Ukrayna'da kadının, kocasının gerisinde kalması gerektiği düşünülür. Bu baskın güç erkeklere eril bir tanrı, hükümet, yasa ve bütün toplum tarafından tanınır. Kadının teslimiyetinde din en etkili araçtır. Din kadınlara itaat etmeyi, sorgulamayı ve şikâyet etmemeyi emreder. Dini kurallar da bana en küçük yaşlarımdan itibaren öğretilmişti. Her pazar günü kiliseye gitmek, sıkıcı, dehşete düşüren ve çoğunlukla cinsiyetçi duaları ezbere öğrenmek, düzene dahil olmak için gereken faaliyetlerdendi.

Bu ataerkil ahlak kuralları kadınların hayat davranışlarını belirliyor ve onları özenle uymaları gereken çok sayıda kısıtlamaya mecbur bırakıyor. Bu kısıtlamaların en önemlileri cinsellik, maneviyat ve eğitime dair olanlar. Kadınlar edilgen olmalıdır. Kendilerini ne kadar az gösterirler, seslerini ne kadar az çıkarırlarsa o derece iyidir. Bu saçma kurallara karşı çıkmak ve kendi kararlarını vermek bazen kadınlara çok pahalıya mal olur. Malala Yousafzai, kadınların okula gitme hakkını savunduğu için başından vuruldu. 19 yaşında bir Afgan kadını olan Rokshana kendi seçtiği erkekle evlenmek istediği için taşlanarak öldürüldü. Salvador'da kadınlar kürtaj oldukları için yıllardır hapis cezasına çarptırılıyorlar. Malezya'da lezbiyenler cinsel yönelimlerinden dolayı halk içinde kırbaçlanıyorlar. Cesur kadınlar tüm bu risklere rağmen sık sık isyan ediyorlar. İranlı kadınlar tesettüre girmeyi reddediyorlar. Suudi Arabistanlı kadınlar, kocalarının veya vâsilerinin izni olmaksızın araba

kullanma ve seyahat etme hakkına sahip olmak için mücadele ediyorlar.

Bu bölüm, toplum diretmelerine rağmen, hayatlarını kendi istedikleri gibi yaşamaya karar veren ahlaki değerlerle örtüşmeyen kahramanlara, özgür dişi ruhlara adandı. Cinselliğini dile getirmek, okumak için mücadele etmek, kendi bedeni konusunda karar vermek, yüksek sesle konuşmak öylesine tehlikeli ve yasak olabilir ki bunlar, kadınlar için kahramanlık eylemleridir. Özgürlük ve bağımsızlık yolculuğumda önce ailemin daha sonra da ülkemin benimle alay etmesi ve ardından ülkemin beni reddetmesi canımı çok yaktı. Tüm bunlar, toplum nezdinde kendimi feminist ilan etmemden ve bedenim üzerinde yalnızca benim hakkım olduğunu dile getirmemden ötürü başıma geldi. Kadınlar, dogmalardan vazgeçtiklerinde ve eril dinsel kurumları sorgulamaya başladıklarında en korkunç aşağılamalara göğüs germek zorunda kalıyorlar. Ben de çevremdekilerin gözünde ahlaka aykırı biri olmuştum.

UTANMIYOR MUSUNUZ?

Ukrayna'da FEMEN'e katıldığımda insanlar bana, "Utanmıyor musunuz?" diye sordular. Aile geleneklerine karşı gelmekten, kendi yolumu çizmekten, tanrının varlığından kuşku duymaktan ötürü utanmam gerektiği düşünülüyordu. Bana izin verilenlerden fazlasını talep ettiğim için utanmalıyım. "Feminizm, kadınları kocalarını terk etmeye, çocuklarını öldürmeye, büyücülük yapmaya, kapitalizmi yıkmaya ve lezbiyen olmaya teşvik eden sosyalist, aile karşıtı bir siyasi harekettir" demişti Cumhuriyetçi Evangelist Pat Robertson, Iowa Eyaleti anayasasının değişmesine karşı 1992 yılında kaleme aldığı açık mektubunda.²⁴ Söyledikleri doğrudur. Feministler eşitliğe inanırlar, kendi bedenleri üzerinde karar sahibidirler, kendi kendilerine karar verirler ve düşünürler. Sömürülmeyi reddederler ve kimi isterlerse onu sevmekte özgürdürler. Tüm bunlar bizi kötü ve ahlaka aykırı biri yapar.

Fransa'ya siyasi mülteci olarak geldiğimden bu yana, görüştüğüm genç Fransız kadınların kıskançlıklarını sık sık hissettirdim. Feminizm hâlâ çoğunlukla eleştirilse de bu ülkede bir tabu değil. Cinsiyet eşitliğinden televizyonda ve sinemada söz

24) "Robertson letter attacks feminists", *The New York Times*, 26 Ağustos 1992, sayfa 16. (y.n.)

ediliyor. Dergilerde feminizme yer veriliyor. Bazen reklam panolarına feminist sloganların afişleri asılıyor ve hatta kadın hakları konusu cumhurbaşkanlığının savunduğu davalar arasında yer alıyor. Gençlerin sevdiği ünlülerin büyük bir kısmı feminist olduklarını ilan ediyor. Feminist derneklerin temsilcileri kolejlerde ve üniversitelerde dersler veriyor. Ben de çoğu kez bu mutluluğu yaşadım. Ukrayna'daki on yıllık temel eğitimimden ve üniversitede gazetecilik okuduktan sonra bile feminizmin ne olabileceği konusunda hiçbir bilgim yoktu. At gözlüklerinden kurtulmam için üniversitede katıldığım tek bir ders yeterli oldu.

18 yaşındaydım ve Kiev'in tanınmış Taras Shevchenko Ulusal Üniversitesi'nde gazetecilik öğrencisiydim. Üniversite-deki eğitim müfredatımızda feminist düşünce veya hareketler üzerine hiçbir ders yoktu. Bir gün felsefe profesörümüz derse şu sözlerle başladı: "Bugün işleyeceğimiz konu müfredatta yok ama çok önemsedğim bir konu. Bugün sizi feminist düşünceyle tanıştıracam." Alışıldık sessizliği kimse bozmadı. Kiev'deki dört yıllık öğrenciliğim esnasında feminizmden söz edilen ilk ve tek ders bu oldu. Yine de zihnimi allak bullak etmeye yetmişti. Profesör bize feminist düşüncenin kökeninden, feminist hareketin farklı taleplerinden ve dünyadaki güncel eğilimlerden bahsetti. Ardından hepimizin tanıdığı Ukraynalı yazarların ve düşünürlerin isimlerini sayarak hepsinin feminist olduklarını belirtti ve onların bu konudaki çalışmalarından örnekler verdi. O anda, feminist bir topluluğun parçası olabileceğimi düşündüm.

Hiç durmadan değersizleştirilmiş ve cinsel niteliği vurgulanmış genç bir kadının, kendinden önceki birçok kadın nesil-

lerinin feminist davayı savunduklarını keşfettiğinde neler hissedebileceğini anlamak belki de güç olabilir. Bu dersten sonra eğer biri bana, “Utanmıyor musun?” diye sorsaydı hiç kuşkusuz, “Evet, utanıyorum” diye yanıt verirdim. Ama bu utanç, Ukrayna feminist tarihi ve edebiyatı konusundaki bilgisizliğimden kaynaklanıyordu.

Lesya Ukrainka, Ukraynalı feminist entelektüel ikonlarımızdan biri. 1871’de Rus İmparatorluğu’nun Ukrayna topraklarında doğdu. İlk şiirlerini 8 yaşında yazdı. İlk metinleri gazetelerde yayımlanır yayımlanmaz, Rus İmparatorluğu’nda Ukrayna dilinin yasaklanmasını protesto etmek amacıyla Lesya Ukrainka (Ukraynalı Lesya) mahlasını edindi. Lesya, ömrünü ciddi şekilde etkileyen kemik tüberkülozu hastalığına yakalanırsa da yazmaya ve mücadelesine devam etti ve ilk feminist almanağı yayımlattı.

Lesya Ukrainka’yı her öğrenci tanısa bile, ben onun feminist çalışmalarını çok geç keşfettim. Bize öğretilen tarih, hayatının bu kısmını gizlemişti. Ataerkil toplum, Lesya gibi kadınların hikâyesini, hayatlarının en uygun görülen kısımlarını öne çıkararak, bile isteye yeniden yazar ve değiştirir. Lesya Ukrainka aynı zamanda Marksist bir aktivistti. *Komünist Parti Manifestosu*’nu Ukrayna diline çevirmişti. Bu da bana öğretilen tarihte dillendirilmeyen bir bilgiydi. Lesya kendisini felç eden hastalığına rağmen Ukrayna edebiyatında ve tarihinde iz bıraktı. Şiirler, romanlar, masallar, denemeler yazdı. On ayrı yabancı dil biliyordu. Tanınmış yazar Ivan Franko bir gün Lesya Ukrainka’nın, “Ukrayna edebiyatının tek gerçek erkeği” olduğunu söylemişti. Onun gücünün ve yeteneğinin gerçek bir kadına ait olabileceğini düşünemiyordu. Aynı şekilde, öğret-

menlerimden hiçbirisi, Ukraynalı roman yazarı Olga Kobyl-
yanska'nın eserlerine sinen feminizmden söz etmediler. Kendi
kendini yetiştirmiş bu yazar, 1863'te Avusturya-Macaristan'ın
Ukrayna topraklarında doğmuş ve gelecek nesiller için özgür-
leştirici feminist romanlar kaleme almıştı. *Tsarivna (Prenses)*
kitabında, "Kendi kendinin hedefi ol" ilkesini dile getiren güç-
lü bir kadının portresini çizmişti.

Feminizmi çok geç yaşta sokaklarda öğrendim. Anna Hut-
sol, Oksana Shachko, Aleksandra Shevchenko, Yevgenia Kra-
izman, Irina Serbina ve diğer Ukraynalı kadınlar benim ilk
kahramanlarım oldular. Onlara katılmak hayatımı değiştirdi.

FEMEN grubundan söz edildiğini ilk olarak 2009 ilkbaharında duydum ve haftalık toplantılarına davet edildim. Çevremdeki hiç kimse FEMEN'den bahsedildiğini daha önce duymamıştı. İnternette de bu harekete dair pek az bilgi vardı. Buluşma, Kiev'in merkezinde Sovyet tarzı bir kafedeydi. Onlarca genç kız bir masayı çevrelemiş, çay içiyorlardı. Beni karşıladılar, hızlıca kendilerini tanıttılar ve konuşmalarına devam ettiler. Bazıları öğretmenlerinin cinsel tacizine uğradıklarından şikâyet ediyor, bazıları ise gruba katılmalarından ötürü ebeveynleriyle tartıştıklarını anlatıyordu. Yine de hepsi sanki bir aile içinde gibi rahat görünüyordu. Bu grup benim için de bir sığınağa dönüştü ve bazıları feminizmle ilgili en ufak bir bilgiye sahip olmayan bu kızlar, benim ilk akıl hocalarım oldular.

Hareketin başlangıcında sık sık "feminizm" terimi ve Ukrayna'daki ve tüm Doğu Avrupa'daki genel negatif anlamı üzerinde tartıştık. Kendimizi feminist olarak mı tanıtsak yoksa "bir kadın hareketi" olarak mı adlandırsak bilemiyorduk. Kahramanlarımız olan Virginia Woolf, Simone de Beauvoir, Maya

Angelou, Mary Daly, Kate Millett veya Gloria Steinem günlük hayatımıza çok uzak modellerdi. Çevremizde, feminist olduğumuzu cesurca ilan etmek için bizi yüreklendirecek ve kendimizi özdeşleştirebileceğimiz hiç kimse yoktu.

Halihazırda Batı'da bile "feminist" terimine dair birçok yanlış betimleme ve tarihi hata mevcut. Mastır tezim için birlikte çalışma onuruna eriştiğim feminist düşünce filozofu ve tarihçisi Geneviève Fraisse'in yazdığı gibi, "feminizm" kelimesi 19. yüzyıldan itibaren hatalı bir şekilde Charles Fourier'e atfedilir.²⁵ Tarihçiler, 1830'da kadınların ilk feminist hareketin oluşumunda oynadıkları esas rolü tanımak yerine, bu oluşuma başka birçokları gibi katkıda bulunmuş bir erkeğe tarihi önemde bir rol vermeyi tercih etmiş olabilirler mi? Tarih bir kez daha diğer birçok önemli olay gibi, bunu da görmezden gelir ve gizler. Geneviève Fraisse ayrıca, Fourier'nin metinlerinde "feminizm" kelimesinin hiç yer almadığını belirtir. Kelime, bir başka yazarın, sosyalist Fourier'nin aksine ateşli bir feminist karşıtı olan oğul Alexandre Dumas'nın metinlerinde ortaya çıkar. "Feminizm" kelimesi siyasi terminolojiye girmeden önce tıpta kullanılır. 1871 yılında "feminizm" ve "çocuksuluk" Ferdinand-Valère Faneau de la Cour'un incelediği iki konuydu. Faneau, "gelişim durması" gözlemlediği erkek hastaların dişi özellikler gösterdiğini ifade eder. Nitekim Fransız Larousse sözlüğünde, kelimenin siyasi anlamından ayrı olarak bu tıbbi betimleme de yer alıyor. İlginçtir ki feminizmin siyasi muhalifleri çoğunlukla bu tıbbi anlamı kullanıyorlar ve feminizmin kadınları erkeklere dönüştürdüğünü veya dişiliği yok ettiğini ifade ediyorlar.

25) Geneviève Fraisse, *Muse de la raison. Démocratie et exclusion des femmes en France*, Paris, Gallimard, coll. "Folio" (1989), 1995.

2009 yılında Ukrayna’da feminizme dair en sık kullanılan betimleme de işte buydu. Ataerkil sistem yandaşları yüzyıllardır, dişilik ve erkeklik arasındaki farkların silikleşmesinden dehşete düşüyor. Feminizmin olumsuz betimlemelerinin arkasında bulunan bu gerekçeleri anladığımızda, kendimizi feministler olarak tanıtmakta bir an bile tereddüt etmedik.

Tüm kahramanlarım kendilerini feminist olarak nitelendirmiyorlar. Fakat onların gücü, cesareti, yürüttükleri mücadeleler ve hayatımın herhangi bir anında bana verdikleri dersler sayesinde feminist oldum. Hepsi de statükoyu sorguladılar, kurallara karşı geldiler ve bağımsız olduklarını ortaya koydular. Benim gözümde hepsi feminist! Fakat feminist olanı ve olmayanı nasıl tarif etmeli? Bu konuda çok çeşitli tartışmalar var. Feministler makyaj yapmaz, yüksek topuklu ayakkabı giymez, feministlerin saçları kısadır, feministler entelektüeldir, feministler çocuk sahibi olmaz, feministler erkeklerden nefret eder... Feministleri karikatürize eden çok sayıda görüş var ve bunların bazıları bizzat feministlerden geliyor. Fakat kadın hareketinin kendilerini feminist anlayışla özdeşleştirmeyen tarihi kişiliklerini, bunun tam aksine feminist olarak adlandırabilir miyiz? 1897’de, kadınlara yönelik ilk gazetelerden biri olan *La Fronde*’u kurmuş Marguerite Durand’ı örnek alalım. Feminizmin en büyük esin kaynaklarından biri olan Durand, çalışmalarını hiçbir zaman feminist olarak nitelendirmedi. Bu sıfat onun döneminde toplum içinde erkeksi bir rol oynamayı hedefleyen kadınlar için kullanılıyordu. Bunun tam aksine, diğer bir feminist kahraman olan Madeleine Pelletier, Durand’ın bağlantılandırılmak istemediği “feminist” imajına uyuyordu. Pelletier, gönüllü olarak erkeksi bir davranış ve estetiğe bürünmüştü ve siyasete konu olan bir kadının “cinsiyetsiz” olma-

sı gerektiğini belirtiyordu. Ona göre, erkeğin eşiti olmak için dişilikten vazgeçmek gerekiyordu. Farklı uçlardaki bu iki kadın, günümüz feministlerinin birçoğuna esin kaynağı oluyor. Ben de feministliğe dair hiçbir kuralı kabul etmiyorum; zira kelimenin sonundaki “-izm” takısına rağmen bu ne bir dogma ne de bir doktrin.

KENDİ KENDİNİN PEYGAMBERİSİN

“Tanrı bir erkekse, erkek de bir Tanrı’dır”²⁶ diye yazar Mary Daly, *Beyond God the Father*²⁷ eserinde. Maneviyat, birçok dünya kadınının hayatında önemli bir yer tutsa da dog-masal ve kurumsallaşmış inanışlar feminist düşünceyi kafesle-re hapseder. Hepimiz biliyoruz ki din olgusu, insanlık tarihin-deki sayısız savaşın ve çatışmanın nedeni. Fakat bunların en uzun süreli ve acımasız olanı kadınlara karşı yürütölen savaş. Mary Daly’nin ustalıkli teşhisinde olduğu gibi, tek tanrılı tüm dinler eril bir Tanrı inanışına dayanır ve erkek cinsini yücelten bir dil ve tasvir kullanırlar. Ne var ki feminist din bilimci ka-dınlar, Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslömanlıkta kadın karakterlerin önemli rollerini ve etkilerini ortaya koyarlar. Yine de Tanrı erkektir. Tıpkı belli başlı dini kişilikler İbrahim, Musa, İsa ve Muhammed gibi.

Ataerkil költürü sürdürme konusunda tek tanrılı dinler kadar güçlü ve etkili bir başka araç olmadığı kanısındayım. Kutsal metinler, esas olarak erkeklere dair ve erkekler için yine erkekler tarafından yazılmıştır. Dini kurumların büyük bir kıs-

26) Mary Daly, *Beyond God the Father*, Boston, Beacon Press, (1973), 1993, sayfa 40. (y.n.)

27) *Tanrı ve Peder’in Ötesinde*. (ç.n.)

mında yalnızca erkekler ruhban sınıfına dahil olmaya iznli-
dir. Kadınlar ise bu kurumlarda yine baskıcı ahlak kuralları-
nın ve dini geleneklerin egemenliğinde yaşarlar. İbadet yerle-
rinde kadınlara, salonların en arkalarındaki bir perdenin ar-
dında yer verilir. Kadınlara bakmak veya kadın sesinden şar-
kılar dinlemek tehlikelidir. Kadınların erkekler kadar eğitilme-
leri gerekmez. Aybaşı dönemlerinden ötürü kirli sayılırlar ve
bazı kültürlerde regl dönemleri boyunca eşlerinden ve ailele-
rinden uzak durmaları emredilir. Bazı başka kültürlerde cinsel
haz almalarını engellemek için klitorisleri kesilir. Vücutlarına,
zihinlerine ve hayatlarına dayatılan dini ahlak kurallarına di-
renen kadınlar, aileleri ve içinde yaşadıkları toplum tarafından
dışlanma riskiyle karşı karşıya kalırlar.

İlahiyatta, her an günaha yenik düşmeye ve dine saygısız-
lık etmeye hazır, Şeytan'ı tercih ederek Tanrı'ya sırt çeviren
bir kadın figürü egemendir. Yaratılış'ın 3. bölümünde anlatı-
lan, Cennet bahçesinde Şeytan'la bir olarak arzularına yenik
düşen Havva'nın hikâyesi, kadının aşağılık seviyesini, "kötü"
ve "sapık" doğasını ispat etmek için daima kullanılır. Ben ço-
cukken İncil'de en sevdiğim karakter Havva'ydı. Kendi kendi-
me onun nasıl görüldüğünü sorar, eğlenceli, kurnaz ve akıl-
lı olduğunu düşünürdüm. Onun yaptığı gibi, kuralları delme-
nin hayalini kurardım. Havva özgür bir ruha sahipti. Halbuki
Adem, köleliğe indirgenmiş, aptal ve sıkıcı birine benziyordu.
19. yüzyılda, bazı kadın hakları aktivistleri bazı dini günahkâr
kadın figürlerini feminist ikonlar haline getirdiler. Bu aktivist-
ler eleştirel düşünce fikirleri sayesinde, dinsel dogmalardan
uzaklaşmışlar ve Tanrı'ya isyan eden bu kadınlara feminist bir
bakış açısından bakmışlardı. Olaylara bu perspektiften bakın-
ca, Havva'nın kendi arzularını tatmin ederek hem bağımsızlı-

ğini hem de cesaretini ortaya koyduğunu anlayabildiler. “İnsan hayatı, Havva’nın başlangıç eylemi sayesinde özgürleşti ve bir mücadeleye dönüştü” diye yazdı Amerikalı feminist Eliza Farnham²⁸ *Woman and Her Era* kitabında. Yine 1894’te Henriette Greenebaum Yahudi Kadınlar Kongresi’nde, “Günümüz kadını, iyiyi kötüden ayırt edebilmek için Havva gibi, elini bilginin meyvesine uzatıyor”²⁹ diye konuştu. Hatta daha ileri giderek, Adem, Havva’nın istediği gibi o meyveyi ısırsaydı, altsoyları, “Belki de daha bilge olur ve kadınlarla erkeklerin aynı yeteneklere sahip olduklarını inkâr etmezdi” bile dedi.³⁰

Benim isteğimle olmasa da din hayatımda daima yer aldı. Azimli bir feministe dönüşene kadar dinine bağlı bir Hristiyan Ortodokstum. Çoğu Ukraynalı çocuğa anlatıldığı gibi, bana da en küçük yaşlarımdan itibaren inanmam, sevmem ama aynı zamanda kendisinden korkmam da gereken eril bir Tanrı olduğu anlatıldı. Bu inanış, kendisini bir agnostik (şüpheli) olarak nitelendiren babam haricinde çevremdekiler tarafından asla sorgulanmıyordu. Babamın, Sovyetler Birliği’nde öğretmenlik yapmış annesi çocuklarına herhangi bir inanç aşılamamıştı. Ailemin geri kalan tüm üyeleri inançlıydı. Özellikle de annemin annesi Maria. Bugün bile her pazar kiliseye gider, kilise korosunda söyler ve azıcık emekli maaşının büyük bir kısmını kiliseye bağışlar. Çocukluğumda yaz aylarının büyük bir kısmını onunla köyde geçirir ve her pazar günü onunla beraber kiliseye giderdim. Tefekkür etmek ve hiç anlamadı-

28) Eliza Farnham, *Woman and her Era*, New York, A.J. Davis, 1864, sayfa 135. (y.n.)

29) Henriette Greenebaum, “Jewish Women of Modern Days”, in *Papers of the Jewish Women’s Congress*, Philadelphia, Jewish Publication Society of America, 1894, sayfa 43. (y.n.)

30) Bkz. bir önceki dipnot.

ğım şarkıları dinlemek beni eğlendirirdi... Ta ki eğlenceli olmaktan çıktıkları güne kadar. Kilise bir bayram vesilesiyle büyük bir tören düzenlemişti. Komşu köylerin rahipleri de bu törene katılmak üzere gelmişlerdi. Üzerlerinde en güzel giysileri vardı, kilise yüzlerce mumla aydınlatılmıştı ve inançlılarla tıklım tıklım doluydu. Ayin sonunda büyükannem beni çok özel bir törene katılmam için peşinden sürükledi. Dualar okuyarak rahibin karşısında duruyorduk. Bir an geldi, rahiplere yaklaşmayı başarmış büyükannem ve diğer dindarlar rahibin önünde diz çöktüler. Ardından alınlarını yere koyarak dualar mırıldanmaya devam ettiler. Ben dizlerimin üzerine çökmüş, başım yukarıda oturuyordum.

Anneannem, altın yaldızlı giysileri içindeki rahibin önünde alnını yere koymuş dualar mırıldanırken pek savunmasız görünüyordu. O adam bir Tanrı mıydı? Bu insanlar niçin başka bir insanın önünde kendilerini küçük düşürüyorlardı? Anneannemi mutlu edeceğini düşünerek onun gibi yere eğildim fakat kendimi çok kötü hissettim. Alnım yerde olsa da gözlerim olup bitenleri görebilmek için fıldır fıldırdı. Rahip duasını gitgide daha yüksek sesle okumaya başladı ve aniden ayakka-bılarını çıkararak ayaklarını bize yaklaştırdı. Korkunç bir tecrübeydi ve sonrasında yaşananlar daha da beter ve olağanüstü aşağılayıcıydı. Anneannem ve diğerlerinin, kendini gerçekten de Tanrı olarak gören rahibin ayaklarını öptüklerini gördüm. İşte o yaz, o pazar gününde, Doğu Ukrayna'nın o küçük köyünde yüreğime acı bir keder saplandı. Daha sonra dini metinleri okudum. Törenleri ve duaları analiz ettim. Tanrıların tarihini ve kadınların tarihini inceledim. İşte bu şekilde ateist oldum.

Dinler ve kadınlar arasında daha da büyük bir çatışma yaratmak gibi bir niyetim yok. Bu çatışma zaten yeterince derinlikli. Benim niyetim, kadınlara açılmış bu savaşa aralıksız olarak karşı çıkmak ve onu sonlandırmak. Bu değişim arzusu bana, müteedeyin³¹ olsun olmasın, özgürlüğün tadını keşfetmek üzere kendi tanrılarına, kendi dini yöneticilerine, ataerkil ahlak kurallarına ve metinlere meydan okumaya cesaret eden kadın nesillerden miras kaldı.

Kendilerini açıkça feminist ilan eden ilk kadınlardan biri, kilise aleyhtarlığıyla tanınan Hubertine Auclert'di. Genç bir kızken rahibe olmayı düşünmüş ama 16 yaşındayken manastırı terk etmişti. Hayatının geri kalanını kadın hakları için savaşımaya adadı. Polonyalı feminist Ernestine Rose, 1851'de Massachusetts Worcester'de yaptığı bir konuşmada dine karşı olduğunu açıkça belirtti. Bu konuşmada, insan haklarının ve kadın özgürlüğünün "insanlık kanunları"na dayandığını dile getirdi. Ernestine'in yakın çevresindeki diğer bir Amerikalı feminist, kadınların oy hakkı için mücadele eden Elizabeth Cady Stanton da dinin, nüfusun yarısının haklarına zarar verdiğini dile getirdi. Stanton, yirmi kadından oluşan revizyon komitesiyle birlikte 1895 yılında *The Woman's Bible*³² eserini yayımladı. Bu eserde, kadının erkekten aşağı olduğunu savunan Ortodoksluğa meydan okudular. Üniversitedeki ilk akademik çalışmalarımın konusu bu kadınların hayatları ve düşünceleri oldu. Tarihi kahramanlar bana bilgi ve esin kaynağı oldular. Fakat gerçek hayatımda karşılaşma onuruna eriştiğim kadınlar beni derinden etkileyerek değişmemi sağladılar.

31) Dinine bağlı, dindar. (e.n.)

32) Kadının İncil'i. (ç.n.)

2012'de, Kiev'i aniden terk edip Fransa'ya taşınmamdan ve FEMEN'in uluslararası anlamda gelişimine katkıda bulunmamdan birkaç ay önce, Fransızlarla ortak bir eylem gerçekleştirmek üzere diğer Ukraynalı militanlarla birlikte Paris'e gitmiştim. Dini utanç aşırılıklarından kaynaklanan kıyafet kodlamalarına ve kadınlar üzerinde baskıcı her tür kuralla karşı düzenlenmiş laiklik taraftarı bir gösteriydi. Katılımcılar arasında Müslüman kökenli çok sayıda kadın vardı. İçlerinden birinin gözleri pırıl pırıldı. Kocaman bir gülümsemesi vardı ve İngiliz aksanıyla konuşuyordu. Bize katılmak üzere trenle Londra'dan gelmişti. Çalışmalarımıza hayranlık duyuyordu ve protestomuzda bizlerle olmaktan son derece duygulanmıştı. İranlı İngiltere vatandaşı laik ve feminist militan Maryam Namazie ile işte böyle tanıştım. O anda, gerçek bir laiklik ve vicdan özgürlüğü savunucusu olarak hayatımda ne denli geniş bir yer alacağına dair en ufak bir fikrim yoktu. Bu güçlü, akıllı, duygulu ve sıcacık kadın birçokları için bir esin ve ümit kaynağı. Büyük Britanya eski Müslümanlar Konseyi'nin kurucusu olarak, vatandaşların dinlerinden vazgeçme hakları konusunda aralıksız çalışıyor. Maryam, dinlerinden çıktıklarını dile getirerek hem ahlaki hem de fiziksel son derece tehlikeli bir yolculuğa girişmeye cesaret eden kadın ve erkeklere yardımcı ediyor. İçlerinden birçoğu Maryam'ı anneleri, yeni aileleri ve kurtarıcıları olarak görüyor. Eski Müslümanları dünya çapında bir araya getirdiği ortak bir ağ ile "Müslüman dünyada ateist bir tsunami" yaratarak aşırı dinci Müslümanlara tehdit oluşturuyor. 2014'te, Dünya Uluslararası Kadın Hakları Gününde Maryam yalnızca çıplak göğüsleriyle gösteri yapmadı. İran bayrağını çıplak vücuduna bir etek gibi sarmış ve bayrağın tam ortasındaki İslam Cumhuriyeti sembolünü kesip çıkarmıştı.

rarak bu sembolü çok daha vakur bir şeyle değiştirmişti: Kendi cinsel organıyla.

Aliaa Elmahdy'den söz edildiğini ilk olarak 2011 yılında duydum. Arap Baharı'nın dişi sembolü haline dönüşerek Ukrayna dahil tüm dünya basınındaki ana başlıklara konu olmuştu. Aliaa, bir parkta o zamanki sevgilisi Kareem Amer'i öptüğü için Mısır polisi tarafından son derece sert bir şekilde tutuklanmasının ardından blogunda bir fotoğrafını paylaştı. Saçlarında kırmızı bir çiçek, siyah ince çoraplar ve ayaklarında kırmızı babet ayakkabılarla çıplak bir şekilde poz vermişti. Bu fotoğraf ona göre, "şiddet, ırkçılık, cinsiyetçilik, cinsel taciz ve ikiyüzlülükten oluşmuş bir toplum karşısında atılan bir çığlık"tı. Mısır toplumunun direttiği ataerkil ahlaka cesaretle karşı çıktı ve bedeniyle aklının kendisine ait olduğunu dile getirdi. Diğer FEMEN üyeleriyle birlikte bu fotoğrafa saatlerce baktık ve gündemi takip ettik. Fotoğraf tüm dünyada skandal olmuştu. Aliaa'ya aramızda "Mısırlı kız kardeşimiz" lakabını taktık. O günlerde bu kahramanla bir gün karşılaşacağımı ve daha da ötesi onunla arkadaş olacağımı hayal bile edemezdim. 2012'de o İsveç'te ben Fransa'da mülteciydik. Temasa geçtik ve ortak bir eylemde buluşmayı kararlaştırdık. FEMEN'in Fransız militanlarından biri olan Fanny ve bir çekim ekibiyle birlikte Stockholm'e gittim. Ertesi gün Aliaa, Fanny ve ben Mısır Büyükelçiliği önündeydik. Saçlarımıza çiçekler taktık, paltolarımızı çıkardık ve göğüslerimize yazılı sloganlarla çok sayıda gazetecinin karşısında dikildik. Aliaa'nın göğsünde "Şeriat bir anayasa değildir" yazıyordu. Paltosunu çıkarıp Mısır bayrağını havaya kaldırdığında olağanüstü görkemli ve son derece güçlü görünüyordu. Eylemden sonra birbirimize sarıldık, kahkahalar attık ve uzun uzun konuştuk. Birbirimize hayat hikâyele-

rimizi, karşı karşıya bulunduğumuz tehlikeleri, korkularımızı, zayıflıklarımızı ve gerçekleştirmek istediğimiz arzuları anlattık. Daha sonraki zamanlarda İsveçli, Alman ve Fransız FEMEN militanlarıyla birlikte başka eylemler de gerçekleştirdik. Paris'te düzenlediğimiz gösterilerden birinde Aliaa göğsüne, "Milyonlarca olacağız" yazmıştı.

Ve haklıydı. Dinlerin baskılarına isyan eden kadınların sayısı gitgide artıyordu. Ardından hayatımdaki büyük kahramanlardan bir diğeri, Meriam Abidi, Fransa'da aramıza katıldı. 2006'dan bu yana Fransa'da yaşayan bu Tunuslu kadın, 2013'te FEMEN'e katıldı. Katıldığı ilk toplantıda, "Sizlerle birlikte köktendinciliğe karşı mücadele etmek istiyorum" dedi. Meriam gruba katıldığında Tanrı'ya inanıyordu. Fakat bir gün bana, "İnsanları seven farklı bir tanrıya" inandığını söylemişti. Meriam Abidi Tunus'un orta batısında, Cezayir sınırına yakın Kasserine vilayeti taşrasında doğup büyümüşü. Ona göre, İslam dininde köklenmiş sosyal ve ahlaki kurallar çocuklara en küçük yaşlarından itibaren öğretiliyordu.

Ebeveynleri ondan, evden çıkar çıkmaz "gerçek bir Müslüman kız gibi davranmasını" istiyorlardı. *Libération* için onun portresini kaleme alırken bana, "Utanma anlayışı İslami ahlakın merkezinde yer alıyor. Kuralların dışında yaşarsan ailenin ve tüm topluluğun alnına namus lekesi sürersin ve dolayısıyla cezalandırılman gerekir"³³ demişti. İşte bu utanç ve korku duygusu onu, okulunu bırakmaya ve bir yılını eve kapanarak geçirmeye mecbur bırakmıştı. Meriam 18 yaşındayken, kendi mahallesinden bir genç olan ilk erkek arkadaşı Mohamed tarafından saldırıya uğramıştı. Mohamed, Meriam onu gör-

33) Inna Shevchenko, "Meriam Abidi, si elle le veut" [link], *Liberation*, www.liberation.fr, 19 Ağustos 2016. (y.n.)

meye geldiği bir gün ona tecavüz etmiş, rızası olmadan çıplak fotoğraflarını çekmiş ve ardından onu, evlenecekleri güne kadar dışarı çıkmadan evinde kalmazsa bu fotoğrafları ailesine ve komşularına göstermekle tehdit etmişti. Meriam bu sözlerle itaat ederek bir yıl boyunca evinden dışarı adım atmadı. Bir gece eşyalarını toplayarak Kasserine'den ayrılmaya cesaret etti. Meriam bugün maruz kaldığı şiddete dayanak olan dini kurallara karşı savaşıyor. Fransa FEMEN hareketiyle birlikte, Pontoise'daki Müslüman Kadın Fuarı'nda köktendinci imamların önünde veya Fransa İslam Örgütleri Birliği'nin bir toplantısı esnasında Tariq Ramadan'ın önünde çıplak göğüsleriyle yaptığı protesto gösterilerinde Arapça olarak, "Hiç kimse bana egemen olamaz, kimsenin malı değilim, ben kendi kendimin peygamberiyim!" diye bağırdı.

Kendi kendinin peygamberi ve kendi hayatının sahibi olmak gayet mantıklı fakat çoğu kadın için son derece tehlikeli ve ulaşılması güç bir arzu. Bu kitabı yazarken, özgürlüğe susamış bir başka kahramanın, Suudi Arabistan rejiminden ve ailesinin şiddetinden kaçan 18 yaşındaki genç kadın Rahaf Mohammed Alqunun'un hikâyesini medyadan takip ediyoruz. Rahaf, İslam dininden vazgeçerek artık özgürce öğrenim görüp çalışmayı ümit ettiğini söyledi. Dinden çıkanların ölüm cezasına çarptırıldığı ve kadınların erkeklerin malı oldukları bir ülkeden kaçmaya çalışırken tüm dünya onu Twitter üzerinde takip edip destekledi. 5 Ocakta Bangkok havalimanında yakalandığında, "Hayatım tehlikede" diye tweet attı. Uluslararası topluluk, kaçabilmesi için onu destekledi, hikâyesine medya da geniş yer verdi. Birçok kişi, 2017 Nisan ayında kölelikten ve işkenceden kaçma teşebbüsünde bulunan diğer bir Suudi kahraman Dina Ali Lasloom'u kurtarma çabalarının ba-

şarısızlığından ötürü kendini affedemiyordu. Rahaf gibi Dina da, Manila havalimanında tutuklanmasının ardından, ülkesine geri gönderilirse, ailesi tarafından öldürüleceğini söyleyerek sosyal medya üzerinden yardım istemişti. Ertesi gün Dina'nın amcaları onu alarak Suudi Arabistan'a götürmüşlerdi. O günden sonra onu bir daha gören olmadı. Birçok vatandaşı için bir ikona dönüştü; çünkü toplumlarımızın, din kaynaklı şiddet kurbanlarına ne derece ilgisiz olabildiğini ortaya çıkarmıştı.

Yukarıda sözü geçen feministlerin aksine, Tanrı'ya karşı çıkmayan ama dinlerde egemen eril ahlak kurallarına karşı çıkan çok sayıda feminist de var. 1791'de yayımlanan *Déclaration des Droits de la Femme et de la Citoyenne*³⁴ yazarı Olympe de Gouges, Tanrı'nın kadın haklarını yaradılışın en başından itibaren var ettiği fikrini öne sürer. Zaten ilk feministler de kadınların özgürleşmelerini dinsel bir dille savunan inançlı kadınlardır. Tarihi açıdan bakılırsa, cinsiyet bilinci dinsel çağda doğar. İlk feminist sesler, 15. yüzyılda *La Cité des Dames*³⁵ eserini kaleme alan İtalyan-Fransız yazar Christine de Pizan gibi inançlı kadınlardan çıkar. Büyük bir dinsel inanca sahip olmalarına rağmen özgür düşünce arzularını ortaya koyan bu kadınların hayat hikâyelerine hayranım. O zamanlarda feminizmden dinsel bir dil kullanarak söz etmek daha kolaydı çünkü cinsiyet eşitliğinin tanrısal ilhamdan kaynaklandığı öne sürülebiliyordu. Julian of Norwich, 1395 civarında yazdığı *Les Révélations de l'Amour Divin*³⁶ eserinde, kadın olarak doğmanın, Tanrı'nın sözlerini paylaşmasını niçin yasakladığını sorguluyordu. 1611'de Emilia Lanier de dinde erkeklere tanınan

34) Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi. (ç.n.)

35) *Kentli Kadınların Kitabı*. (ç.n.)

36) *Tanrısal Aşkın Tecellisi*. (ç.n.)

imtiyazlara karşı çıkarken bu konuda benim de en çok tercih ettiğim argümanlardan birini kullanır. “İsa bir kadının karnında döllendi, bir kadından doğdu, bir kadın tarafından beslendi, bir kadına itaat etti; kadınlara şifa veriyordu ve dirilişi sonrasında ilk olarak bir kadına göründü”³⁷ diye yazar.

Günümüzde dini kurumları yeniden oluşturmaya ve dini metinleri eleştirel bir feminist bakışla okumaya çalışan inançlı kadınların çalışmaları ve gayretlerinden esinlenebilir veya bunlarla ilgilenebiliriz. Cam tavan, baskılar altında çatlamaya başladı; zira artık kadınlar Katolik kilisenin yönetiminde, sinagoglarda ve camilerde görev alıyorlar. Hatta bazıları tanınmış bilginler oluyor. Örneğin kadın haham Sharon Kleinbaum, LGBT bireylerin hakları için yaptığı çalışmalarla tanınan Amerikan sinagogu Beit Simchat Torah Kongregasyonu’nun tinsel lideri oldu. Sürekli olarak laikliği, feminizmi ve ifade özgürlüğünü savunan Delphine Horvilleur, Fransa’nın üçüncü kadın hahamı. Charlie Hebdo çizerlerinin karikatürlerinde dinlere yer vermelerini bile derin bir bilgelikle destekledi. Diğer bir ilginç örnek, Kopenhag’daki Mariam Camisi’nin imamı Sherin Khankan. “Dini kurumlar bünyesinde ataerkil yapılanmaya,” “Kur’an’ın ataerkil yorumlarına” karşı çıkan bir caminin açılmasına ve dinde ilerici bir yaklaşımı harekete geçirmeye katkıda bulundu. Hatta cami, çokeşliliği yasaklayan, kadınlara boşanma konusunda eşit, çocuklarysa farklı alanlarda haklar tanıyan kendi kurallarını bile kaleme aldı. Camide dinler arası ve hatta eşcinsel nikâhlar kıyılıyor. Diğer bir olağanüstü kadın, 2017’de Berlin’de İbn-i Rüşd-Goethe Camisi’ni açan Sey-

37) Emilia Lanier, Susanne Woods (ed.), *The Poems of Aemilia Lanyer: Salve Deus Rex Judaeorum*, New York, Oxford University Press, 1993, sayfa 59. (y.n.)

ran Ateş. Cami, Müslüman ve Batılı kültürler arasında bağlantı kurmak için Arap filozof ve tıp adamı İbn-i Rüşd (Averroes) ve Alman düşünür Goethe'nin isimlerini taşıyor. Bu, Almanya'daki ilk ilerici cami. Kadınlar ve erkekler yan yana namaz kılıyorlar. Tesettür ve çarşaf yasak. Bu kadınlar, gerçekleştirdikleri reformlarda başarılı olsunlar olmasınlar, dinler içinde eleştirel, özgür ve zeki bir düşüncenin güçlü yüzleri. Kendi tecrübelerinden yola çıkarak ve dinde hümanist, siyasi ve toplumcu bir bakış ortaya koyarak tek tanrılı dinlerin ataerkil köklerini sorguluyorlar. Benim aksime onlar dinleri ortadan kaldırmak için savaşıyorlar. Dinleri kendi içinde yeniden düzenlemeyi hedefliyorlar. Tek tanrıci anlayışı değiştirmek, onu tüm cinsiyetçi ve ataerkil anlayışlardan özgür kılmak, ateist arkadaşlarımin çoğuna yeteri kadar devrimci görünmeyebilir. Fakat ya reform devrime giden en kısa yolsa? Peki ya dinler içinde feminist bir devrim gerçekleşseydi?

SEKS DEVRİMCİLERİ

Feminist devrim halihazırda devam etse de bazı ülkelerde yaşanan cinsel devrim, cinselliğe bağlı geleneksel rollerin yeniden sorgulanmasıyla sonuçlandı. "Cinsel devrim" terimi, 1920'li yıllardan bu yana edebiyatta ve toplumsal tartışmalar-da kullanılıyor.³⁸ Ne var ki cinsel özgürlük konusu yüzyıllardır entelektüeller tarafından tartışılıyor. Biseksüelliğin, homoseksüelliğin ve hayat kadınlığının meşru olduğu Antik Roma, liberalizm felsefesi ve ardından insan davranışlarını libidonun yönettiğine dair Freud teorisi ile Aydınlanma Çağı ve yaşanan sosyal hareketlerle 1960-1970 yılları cinsel devrimin önemli dönemleri. Bu reformlar çoğunlukla erkekler tarafından ve erkekler için yapıldı ve birkaç ilerlemeye rağmen kadın cinselliği, devrim sonrası dönemde bile sayısız baskıya konu oldu. Aslında birçok feminist 1960'lı yılların cinsel devriminin erkekler tarafından belirlenen şartlarda gerçekleştiği ve cinsel özgürlüğün, kadınlar aleyhine, erkeklerce kazanıldığı düşüncesini paylaşır. Bu nedenledir ki toplumsal tartışmalarda, kadınlardan çok erkeklere yarayacak şekilde, lezbiyenlerden ziyade homoseksüellerin hakları vurgulanır ve yine erkeklere yaraya-

38) İlk olarak 1929'da, James Thurber ve E.B. White'in *Le Sexe, pour quoi faire?* başlıklı kitabında ortaya çıktı. (y.n.)

cak şekilde tekeşliliğin önemi azımsanır. Bu tartışılabilir bir argüman olsa da tüm dünya kadınlarının cinselliğinin kültürel ve dini kurallar içinde hapsediğı yadsınamaz. İster cinsel haz, ister cinsel yönelim, isterse doğurganlık veya beden özgürlüğü olsun, kadınlar bugün hâlâ kısıtlayıcı kanunlara ve ahlaki ilkelere tabi kalmaya devam ediyorlar.

Cinsel devrimi toplum gündeminin merkezine oturtan yine bir kadın oldu. Ve bunu 1960'lı yıllardan çok önce yaptı. Tanınmış Amerikalı antropolog Margaret Mead, 1928 yılında, *Coming of Age in Samoa*³⁹ başlıklı çalışmasını yayımladı. Bu araştırmasında, Samoa adalarındaki ergenlerin sahip oldukları cinsel özgürlüğün, çocukluktan yetişkinliğe rahat bir geçiş yapmayı sağladığını belirtiyordu. Bu kitap üzerinden Amerikan toplumundaki muhafazakârlığa karşı çıkıyordu. Mead, sonraki yıllarda yaşanacak cinsel devrimin taraftarları üzerinde doğrudan etki yarattı. Mead aynı zamanda, insanın cinselliğinin zamanla değiştiğini ve hayatının çeşitli evrelerinde iki ayrı cinsten etkilenmesinin mümkün olabileceğini vurguluyordu. Tıpkı kendisi gibi.

Ukrayna'da yaşarken, eşcinselliğe dair bilgileri ancak çok zor bulunabilen kitaplardan edinebildim. İnanması güç olsa da üniversite eğitimim için Kiev'e taşınmadan önce bir eşcinselle hiç karşılaşmamıştım. Daha doğrusu, kendisini eşcinsel olarak nitelendiren ve eşcinselliğini toplum içinde yaşayan biriyle hiç karşılaşmamıştım. "Ukrayna'da eşcinsel yok" cümlesi bugün de politikacılar, toplum konuşmacıları ve vatandaşlar tarafından çok sık tekrar edilir. Yakın zaman öncesine kadar Ukrayna'da her Onur Yürüyüşü teşebbüsü başarısızlığa uğradı ve

39) Samoa'da Ergenlik. (ç.n.)

fiziksel şiddetle sonuçlandı. Rusya'da "eşcinsel propaganda," yani eşcinselliğin herhangi bir şekilde afişe edilmesi yasalar önünde suç teşkil ediyor. Çocukluğumda tanıdığım tek lezbiyenler *Ay Savaşçıları* mangasının o iki savaşçısıydı. Daha sonra, sözünü ettiğim yazar Lesya Ukrainka'nın ona adadığı bir şiirde Lesboslu Sappho'yu keşfettim. Sappho ile ilgili bilgi toplarken, kadın cinselliğinin yeni bir yüzüyle karşılaştım. Sappho efsanelerine dair bir eserini, ne şaşırtıcıdır ki bir devlet çocuk kütüphanesinde buldum. Lesya Ukrainka'nın bir lezbiyeni konu aldığı ünlü bir şiir yazdığını keşfetmek benim için tam bir şok olmuştu. Kitap, Sappho'nun cinselliği üzerinde pek durmasa da diğer kadınlarla olan aşk ilişkilerini anlatıyordu. Toplum ahlakı ile insanların gerçek hayatları arasında fark olduğunu işte bu şekilde öğrendim. Sappho'nun şiirlerinde dile getirdiği duygular gözümde çok daha değerliydi ve televizyondaki veya sokaklardaki Ukraynalı homofobiklerin nefretinden çok daha makuldü. Kitabı iade ederken yaşlı bir erkek olan kütüphane memuru bana aynı konuda başka bir kitaba ihtiyacım olup olmadığını sordu. Utançtan yüzüm kızardı ve eşcinsel olduğum sanılmasın diye dua ederek kütüphaneden kaçır gibi çıktım. Bana aşılana ahlak kurallarına uymak istiyordum. Bu, hiç kuşkusuz bir hayatta kalma refleksi idi. Sonraki dönemlerde, kadınların istedikleri kişilere özgürce âşık olma ve cinselliklerini gönüllerince yaşama hakkı için mücadele ettiklerini yine edebi eserler ve tarihi belgeler sayesinde öğrendim. Eleanor Roosevelt veya Emily Dickinson gibi birçok ünlü kadının biseksüelliklerinin ve eşcinselliklerinin toplumdan gizlendiğini de. Böylesi ifşaların tarihi etkisi çok büyük olurdu. Bu kişilerin cinsellikleri, konu edilmek için fazlasıyla tehlikeliydi. Kiev'e taşındıktan ve feminist mücadeleye dahil olduktan

sonra, söylenenin aksine, Ukrayna'da geylerin ve lezbiyenlerin de yaşadıklarını öğrendim. Aşağılamalardan ve korkudan ibaret olağanüstü güç bir hayat sürdürüyorlardı. Kimlikleri ve aşk ilişkileri yasalarca tanınmıyor, tüm toplumun tepkisini çekiyordu. Hayatları daimi bir mücadeleden ibaretti. Bugün hâlâ 72 ülkede aynı cinsten kişiler arasındaki cinsel ilişkiler kanunen suç sayılıyor, bu ülkelerden 45'i kadınlar arasındaki cinsel ilişkileri yasaklıyor. Ve 8 ülkede eşcinselliğin cezası ölüm.

Ne kadar safça gelirse gelsin, Fransa'ya taşındığımda, cinsel özgürlük ve LGBT bireylerinin hakları konularında toplumdaki ilerlemeler beni çok etkiledi. Güçlü ve sert bir muhalefete rağmen, Fransa'da eşcinsel nikâhlarının meşrulaştırılması için Paris'te düzenlenen gösterilere katılma şansını buldum. Bu konudaki tartışmalar devam ederken yeni bir ikon keşfettim. O zamanki Adalet Bakanı Christiane Taubira. Ukrayna toplumunun, bir gün onun öneminde bir kadını iktidara getirmesinin hayalini kuruyorum. Adil ve güçlü konuşmaları, birçok Fransız vatandaşının ve benim gibi yabancıların kalplerine ve ruhlarına işledi.

Fransa'da, dünyanın dört bir yanındaki LGBT bireylere karşı gelen tüm kanunlara, nefrete ve baskıya yaşamlarıyla bile meydan okuyan biseksüeller ve homoseksüellerle tanıştım. Onların içinde iki inanılmaz kadın da var: Julie ve Muriel. Bir gün, FEMEN'i desteklemek amacıyla bağış yaparak girilebilen özel bir etkinlik düzenlediler. Bu girişim ender olduğu kadar etkileyiciydi. Fakat beni daha da şaşırtan davranışları oldu. Onlarla ilk kez bir araya geldiğimde, karşımda güçlü, güzel ve kendilerine güvenen iki kadın buldum. İkisi de girişimci, dergiler ve kitaplar yayımlayan bir yayınevinin sahipleri.

Gastronomi tutkusunu paylaşıyorlar. Beraber seyahat ediyorlar. Beraberce bir başka harika genç kıızı, kızları Gabrielle'i yetiştiriyorlar. Beraberce FEMEN'i destekliyorlar. Seçtikleri hayatı özgürce, cesaretle ve dolayısıyla harika bir şekilde yaşıyorlar. Yalnızca bu bile öylesine büyük bir ilham kaynağı ki. Zülmülerden kaçmak zorunda kalmamışlar, hapiste tek bir gece bile geçirmemişler ve kanunları değıştirtmemişler. Fakat tüm bunlar benim gözümde kahraman sınıfına girmelerine engel değil. İkisi de esin kaynağı kadınlar ve özellikle de huzurlu ve onurlu bir hayat hayal eden diğler eşcinsel kadın ve erkeklere ümit veriyorlar.

Ümit, birçok kadın hakları savunucusunun temel güç kaynağı. Temel güç ise, günlük hayattaki baskılara ve ayrımcılığa direnmek için dünyayı değıştirmeyi hayal etmek.

Ataerkil toplum, bedenlerine ve ruhlarına saldırarak, dünya üzerindeki milyonlarca kızın ümidini, en küçük yaşlarından itibaren yok etmeye devam ediyor. Ukrayna'nın güneyinde Kherson'da geçirdiğim çocukluğa geri dönelim. Yaşadığımız sokakta Çingene bir aileye ait, siyah bahçe duvarlarıyla çevrili büyük bir ev vardı. Bu duvarların arkasında kaç kişinin yaşadığını kimse bilmiyordu. Yirmi, belki de otuz kişiydiler. Bazen okuldan sonra küçük Çingene kızlar sokakta oynamak için arkadaşlarımla bana katılırlardı. Onlara çok imrenirdik çünkü okula gitmiyorlardı. Biz de bütün gün oyun oynayabilmeyi ve kendi evimizin bahçe kapısı ardında güven içinde yaşamayı istiyorduk. Fakat bir veya iki yıl sonra beraber oynadığımız o kızlar birbiri ardına ortadan kayboldular. Evlendiklerini ve artık eşleriyle birlikte yaşayacaklarını öğrendiğimde kıskançlığım bir anda uçup gitti. Bu kız çocukların ne isimle-

rini ne de yüzlerini hatırlıyorum fakat gülüşleri ve kendi yaşlarındaki tüm çocuklar gibi eğlenme arzuları hâlâ hafızamda.

Her yıl yaklaşık 12 milyon kız çocuk, 18 yaşından önce evlendiriliyor. Yani her bir dakikada 23, her iki buçuk saniyede 1 kız çocuk. Şu anda Batı ve Orta Afrika'da her 4 ergen kızdan 1'i evli. Doğu Asya ve Pasifik'te bu oran 17'de 1. İsimleri bilinmeyen bu milyonlarca genç kız sonsuza dek benim kahramanlarım. Onları her gün düşünüyorum. Bir mal gibi değiş tokuş ediliyorlar, bazen satılıyorlar. Tek arzuları hayatın tadını çıkartmak, kendilerini keşfetmek ve dünyanın kendilerini keşfetmesiye, bu şansa asla sahip olamayacaklar. Yukarıda verilen bu tüyler ürpertici rakamlara, genellikle Afrika'da, Ortadoğu'da ve Asya'da kadın cinsel organlarının sünnet edilmesi uygulamasına maruz kalan 200 milyon kurban da ekleniyor. Bu kadınlar Büyük Britanya'da, Fransa'da, Belçika'da da yaşıyorlar...

Tıpkı kahramanım Ayaan Hirsi Ali gibi, çok fazla sayıda kadın bu korkunç uygulamalara maruz bırakılarak hayatlarına devam ediyor. Ayaan çok genç yaşta sünnet edilmiş, dini bilgilerle beyni yıkanmaya çalışılmış, zorla evlendirilmekten kaçmış ve sessizliğini bozmaya, ruh özgürlüğünü açığa vurmaya cesaret ettiği için öldürülmekten son anda kurtulmuş. Kadınların katlanmak zorunda kaldıkları ataerkil ahlak kurallarına dair tecrübesi onu bu barbarca ayrımcılıkları ifşa etmeye itmiş. Bugün konuştuğunda hiç kimse kendinde onun sözlerine karşı çıkmaya güç bulamıyor. Bu ataerkil ahlak kurallarının acımasızlıklarını bilen ve onu iliklerimize kadar hisseden bizler, yüksek sesle konuşmaktan asla çekinmemeliyiz. Dünya üzerinde milyonlarca kadının ataerkillik kurbanı olduğunu

ve hayatlarının her gününü acılar içinde geçirdiğini söylemek abartılı kaçmaz. Eğer herhangi biri size feminizmin geçmişte kalmış bir mücadele olduğunu ve günümüz kadınlarının özgür olduklarını söyleyecek olursa, onlara sünnet uygulamalarına, zorla nikâhlara, cinsel sömürüye ve evlilik içi şiddete kurban giden kadınların dehşet uyandırıcı sayısını verin. Ve eğer biri feminizminizin fazlasıyla radikal olduğunu söyleme gafletinde bulunursa, ona ne derece büyük bir cehalet içinde olduğunu söylemekten asla çekinmeyin.

SUÇLULUK DUYGUSU TARAF DEĞİŞTİRİYOR

Huzurlu bir varlık sürdürmek istiyorsak, kurallara riayet etmemiz, belirlenmiş normlar içinde kalmamız ve toplum ahlakı yönünde hareket etmemiz emrediliyor. Fakat riayet etmeye mecbur bırakıldığımız normlar ve ahlak kuralları bizi basılamak hedefiyle belirlenmişse, huzurlu bir hayat sürdürmemiz imkânsızlaşıyor. Hayran olmamız emredilen tanrılar bizi sessiz kalmaya ve itaat etmeye zorluyorlarsa, ruhlarımızın huzur bulması mümkün değil. Bedenlerimiz bu ahlaki ilkelerle sakat bırakılır, hırpalanır ve tecavüze maruz kalırken dingin bir varlık sürdüremeyiz.

Dünyayı dolaşacak olursak, kadınların oy hakkı için mücadele eden feminist Elizabeth Cady Stanton'ın bize hatırlattığı gibi, "dünya üzerinde mevcut tüm dinlerin kadınları değersizleştirdiğini"⁴⁰ görürüz ve bugün dinlerle feminizmin birbirleriyle uyumsuz olduklarını söyleyebileceğimi düşünüyorum. Örgütlü dinlerin bulunduğu yerlerde kadın hakları kay-

40) Elizabeth Cady Stanton, in Ann D. Gordon (ed.) *The Selected Papers of Elizabeth Cady Stanton and Susan B. Anthony. Volume IV. When Clowns Make Laws for Queens, 1880 to 1887*, New Brunswick, Rutgers University Press, 1997, sayfa 396.

beder. Dini etkilerin baskın çıktığı bir yerde feminizm son bulur. Bu, inancın ve maneviyatın, kadınların özgürlüğü ve feminizmle uyumsuz olduğu anlamına gelmez. İnançlı ve feminist olunabilir fakat feminizm dinsel olamaz. Kadınlara cinsiyetçi bir dogmadan bakarak onlar için özgürlük ve hak talep edemezsiniz. Feminizm kadınların doğuştan kendi bedenlerinin sahibi olduğunu varsayar. Halbuki dini metinler ve kurumlar erkeklerin, kadınların bedenleri üzerinde hak sahibi olduklarını iddia eder. Herkes için tercih özgürlüğünü hararetle savunan biri olarak, kim olursa olsun herkesin kendi muhafazakâr fikirlerini, cinsiyetçi geleneklerini ve kılık kıyafetini seçebilme hakkına saygı duyuyorum fakat oradan yola çıkarak tüm bunları ilerlemenin ve feminizmin sembolleri kılıfına uydurmak... Riyakâr olmayalım ve kendini bu muhafazakâr anlayışlardan özgürleştirmek için mücadele edenlere saygı duyalım. Kadınların yaşamak istedikleri dünyada, dogmaları ve ayrımcı gelenekleriyle tek tanrılı dinlere gelecek yok. Gitgide daha fazla sayıda kadın büyücüye dönüşmeden önce, bu kurumlar kendilerini reforme etmeli.

Ortaçağ'da büyücülerin Şeytan ve onun karanlık güçleri için çalıştıkları, böylece halkı Tanrı'ya sırt çevirmeye ittikleri düşünülüyordu. Üç yüz yıl boyunca Avrupa'yı kasıp kavuran büyücü avı esnasında kadınlar ve erkekler hedef alındı. Fakat bazı olaylar, idam edilenlerin büyük bir çoğunluğunun kadınlar olduğunu ortaya koyuyor.

Hıristiyan mitolojisinde büyücüler neredeyse yalnızca kadın bedenlerinde temsil edilir. "Yanlış idollerin" peşinden gitmek ve Tanrı'dan başka bir doğaüstü güç aramak nihai bir günahı ve binlerce "büyücü"nün hayatına mal oldu. Sanat ve tıp

konusunda çalışan veya serbestçe aşk yaşayan özgür ruhlu ve bilgiye açık kadınlar, “Şeytan’ın ruhları” olarak korkunç idamlarla cezalandırıldılar. Günümüz büyücüleri başka şekillerde cezalandırılmaya devam ediyorlar. Özgürlük, haysiyet ve insan hakları tarafında olmak Şeytan’ın yanında olmak anlamına geliyorsa bana uyar. Rus sosyalist Mikhail Bakunin, sosyalizmin kapitalizm ve monarşiye karşı savaşını sembolik olarak Şeytan’ın Tanrı’ya karşı savaşı olarak tasvir eder. Bu tasvirde Tanrı eski bir hükümdar, Şeytan da sosyalist bir müttefiktir. Feminizmin ataerkilliğe karşı mücadelesi için de paralel bir benzerlik kurulabileceği düşüncesindeyim. Tanrı’yı eski bir ataerkil olarak farz edebiliriz. Şeytan ise, dinler tarafından kadınlara yasaklanan her şeydir ve dolayısıyla özgürleşmelerinde kadınların müttefiki olur. Böylece “Şeytan’ın yoluna” girerek Tanrı’ya sırt çevirmek, özgürlük ve bağımsızlaşma yoluna girmekle eşdeğer olacaktır.

Ataerkil ahlak kuralları, kadınların vücutlarını kültürel geleneklere ve ahlaki eleştirilere hapseder. Cinselliğimiz bize ait değildir. Bazıları ve hatta birçokları bana radikal olmamın işe yaramadığını, kadınların yalnızca bir beden veya bir cinsel obje olduğu zamanların geride kaldığını ve mücadelenin 21. yüzyılda artık bir anlamı olmadığını söylemeye devam ediyorlar. Kadınların cinselliklerini yeniden kazandıklarını ve bugün kendi kararlarını almakta özgür olduklarını öne sürüyorlar. Özgür ruhlarımızın huzur bulabileceği sözünü veriyorlar. Ben de bu söylenenlere çağımızın, özellikle kadınların bedenleri ve cinsellikleri konusunda hayaller, efsaneler ve riyakârlıkla dolu olduğu cevabını veriyorum. Feministler hiç kuşkusuz çok sayıda mücadeleden zaferle çıktılar ve toplumun iler-

lemesini sağladılar. Ne var ki ataerkiller henüz yelkenleri suya indirmiş değil.

Günümüzde hâlâ ekonomik ümitsizliklerle bedenini satmak bir tercih ve hatta bir meslek olarak görülüyor.

Günümüzde hâlâ, kültürel veya dini zorunluluklardan ötürü “siyah bir utanç çuvalı” olan burkanın altında gizlenmeye mecbur kalmak “haysiyet”le bağdaştırılıyor.

Günümüzde hâlâ, kadınların kendi vücutları konusunda seçim yapma ve çocuk aldırma hakları yasaklandığında bu, “hayatı savunmak” olarak adlandırılıyor.

Günümüzde hâlâ evlilik içi şiddet, çiftlerin ilişkilerinde var olan bir “tutku” olarak açıklanıyor.

Günümüzde hâlâ kadınların cinsel organlarının sünnet edilmesi ve hayatları boyunca sakat bırakılmaları, basit bir kültürel uygulama olarak görülüyor.

Günümüzde hâlâ cinsiyetler arası eşitsizliğe ve kadın bedeninin teslimiyetine karşı çıkmak “işe yaramaz bir radikallik” olarak nitelendiriliyor.

Feminizmin ilerleyişinde ne direncimiz kırılmalı ne de bu ilerleyişin durdurulmasını kabullenmeliyiz. Ruhlarımızı bizden istendiği gibi kafeslere hapsetmeyelim. Güvenlik, özgürlük ve saygı talep etmek radikallikse radikal olalım. Kendim olduğum için suçluluk hissetmeyi veya kirlenmiş görülmeyi kabul etmiyorum. Bunun aksine, kadınlara yanlış bakışından dolayı toplumun suçluluk hissedeceği o günün gelmesi için savaşıyorum. Ataerkillik artık bir ahlak kaynağı olamaz. Bu kitabı yazarken, sokakta protesto gösterisi yaparken veya tartışmalarda konuşurken, tüm cinsiyetçilerin, eşcinsel düşmanlarının, fanatik dincilerin, imamların, rahiplerin ve hahamların,

rın dizleri üzerine çökmeleri ama bunu kendi eril tanrılarına
dua etmek üzere değil, tüm dünya kadınlarından özür dilemek
amacıyla yapmaları için mücadele ediyorum.

BÖLÜM III

DİZGİNLENEMEZ BİR DÜŞÜNCE

SANA ÖĞRETTİKLERİ HER ŞEYİ UNUT

Kızların erkekler kadar akıllı oldukları bir gerçek. O halde neden daima erkeklerin entelektüel olarak daha üstün oldukları söyleniyor?

Cinsiyetler arasında entelektüel farklar aramak uzun bir süredir araştırmacılarla felsefeciler arasında tartışmalara konu olan tehlikeli bir alıştırma. 1875'te, İngiliz filozof ve liberal siyasi teorisyen Herbert Spencer, kadınların fitratının ev işleri olduğunu ifade ederek tek kabiliyetlerinin başkalarına bakmak olduğunu ileri sürdü. Spencer'a göre kadın beyni soyut bir düşünceye sahip olamazdı ve adalete dair konuları asla anlayamazdı. 1925'te Sigmund Freud da kadınların duygularının etkisinde daha fazla kaldıklarını ve akılcı düşünceye erkeklerden daha az yatkın olduklarını düşünüyordu. Yüzyıllar boyunca sürdürülen araştırmalar da kadın beyninin belirli bir entelektüel eksikliğe sahip olması gibi yanlış bir sonuca vardı. Ancak 20. yüzyılda genel zekâ testleri yapılmaya başlanınca, araştırmacıların, insan zekâsı üzerinde cinsiyetin hiçbir rol oynamadığı konusunda hemfikir olmaktan başka çareleri kalmadı.

Kadınlarda cesaretin ve gücün eksik olduğu düşünceleri veya otonomilerinin, bağımsızlıklarının ve verimliliklerinin

kabullenilmemesi gibi, kitapta daha önce sözü edilen ataerkil uygulamalar, çoğunlukla kadınların entelektüel olarak alt seviyede oldukları vurgulanarak savunuldu. İngiltere’de kölelik ticaretinin sona erdirilmesi için verdiği mücadeleye tanınan İngiliz Rahip Thomas Gisborne, kadınların doğaları gereği ev işlerine yatkın olduklarını fakat rasyonel düşünceye sahip olmadıklarından siyaset, bilim veya iş çevrelerinde görevler almaya yetersiz kaldıklarını açıklamıştı. Bu ayrımcı argümanlar, hâlâ birçok dünya toplumunda geçerli sayılan normların parçası olmaya devam ediyor. 6 yaşından itibaren küçük kızlar ve oğlanlar, kadınların ikinci cins sayıldığı güç, cesaret veya akla dair yanlış düşüncelerle tanıştırılıyorlar. Küçük kızlar daha edilgen rol modelleri izlemeye, ev veya bakım işlerini tercih etmeye ve duygularıyla hırslarını dışa vurmamaya teşvik ediliyorlar.

Erkeklerden daha akılsız ve yeteneksiz olduklarının tekrarlanması kadınların zekâsını eksiltmiyor fakat onların kendilerine olan güvenlerini etkiliyor. Kızların kendilerine olumsuz bakışları, fiziksel ve entelektüel kapasitelerine olan güvenlerini de azaltıyor. Bu da birçoğunun, bilimsel meslekleri ve karar verici niteliğe sahip tüm mesleki pozisyonları erkeklere bırakarak hatalı eğitim dallarını ve kariyerlerini tercih etmelerine yol açıyor. Bu mesleklerin onlar için olmadığı söyleniyor. Aynı sözler bana da sık sık tekrarlanmıştı.

Büyük hırslarıma, birçok tecrübeme, yeteneklerime ve başarılarıma rağmen, bugün tamamıyla bağımsız bir hayat yaşasam da kendimden daima kuşku duydum ve güven eksikliği yaşadım. Entelektüel kapasitelerimize dair yaftalamalardan kurtulmak bence, kadınların tümüyle otonom olmalarını sağlayacak üçüncü ve son aşama. Cesur bir düşünce vasıtasıyla

kahraman bir vücutla, zihnin özgürlüğüne doğru yol almak. Kahramanlarımla, kadınların entelektüel anlamdaki sözde yetersizliklerine dair bana öğretilen her şeyi aklımdan silmeye ve unutturmaya devam edenlerle birlikte gerçekleştirdiğim seyahat tam olarak bu.

Nihayet, bir başkasından daha kabiliyetsiz olmadığımızı, yetenekli ve akıllı olabileceğimizi anlamamız çok önemli. Zihinlerimizin şüpheden kurtulması ve düşünmeye, hayal etmeye, kendi kendini sorgulamaya teşvik edilmesi hayati bir önem taşıyor. Kadınlar tüm mesleklerde çalışabilirler ve mümkün olan tüm alanlarda bilgilerini ve yetkinliklerini kullanmakta kendilerini özgür hissetmeleri gerekir. Günümüzde farklı ülkelerde cinsiyet kotaları üzerine sürüp giden tartışmalarda, reform karşıtları tarafından en sık ileri sürülen argüman, sırf cinsiyetlerinden ötürü niteliksiz kişilere iş vermenin imkânsız olduğu. Bazı mesleklerde nitelikli erkeklerin sayısı kadınların sayısına göre çok daha fazla. Fakat bunun nedeni, kadınların bu alanlarda yetkin olmamaları değil, bu meslekleri yapamayacaklarının onlara sürekli tekrarlanmış olması. Cinsiyet kotaları, artık zamanın değiştiğini kadınlara etkili bir şekilde gösteriyor. Kadınlar artık bilsinler ki üniversitelerde, parlamentolarda, teknoloji ve diğer tüm sanayi sektörlerindeki şirketlerde kendilerini bekleyen boş pozisyonlar var. Küçük kızlara, çocuk bahçesinde oynadıkları yaştan itibaren zeki ve saygın olduklarını söylemek ve bunu devamlı tekrar etmek gerekiyor. Tüm eğitim hayatları boyunca düşünmeye, çalışmaya, yaratmaya ve buluşlar yapmaya teşvik edilmeliler. Erkek çocuklar çok erken yaşlardan itibaren kaslarının güçlenebileceğini, cesaretlerinin artabileceğini ve zekâlarının gelişebileceğini biliyorlar. Çocuklar en iyisi olabileceklerini bilirlerse, bunun için

gayret göstermekte tereddüt etmiyorlar. Fakat onlara hayatları boyunca daima ikinci sırada kalacakları söylendiğinde, birinci olmaya çabalamıyorlar. Yine de bazı kadınlar şanslarını denediler ve diğer kadınlara da aynı şeyi yapmak için esin kaynağı oldular. Kapasiteleri konusunda kafalarına sokulmak istenen her tür damgalamayı bir kenara iterek büyük keşiflere imza atılar, devrimler yaptılar ve siyasi sistemleri değiştirdiler. Bana örnek oldular. Beni hayaller kurmaya ve büyük hedeflere sahip olmaya yüreklendirdiler.

Bu son bölümü entelektüel kahramanlarıma adıyorum. Kapasitelerimden kuşku duymamı engellemeyen ve içimdeki şüphelere rağmen beni kendi kendimi sorgulamaya ve düşüncelerimi geliştirmeye iten kadınlara.

Haydi şimdi, yaratmak, yenilikler yapmak ve icat etmek için başkalarından izin istemeyenleri tanıyalım.

Dünyayı yeniden düşünmeye ve sistemi değiştirmeye cesaret edenleri analım.

Sözde entelektüel zayıflığımıza dair bize tekrarlanıp duran söylemleri unutalım ve kendimizde dünyayı değiştirme yürekliliğini bulalım.

SEN YARATICISIN

İnsan DNA'sı çözülmeseydi hayatımızın neye benzeyebileceğini kendi kendinize daha önce hiç sordunuz mu? Ya da AIDS hakkında hâlâ bir bilgimiz olmasaydı? Bilgisayarlar, wifi ve GPS olmasaydı günlük hayatımızı nasıl düzenleyebilecektik? İşte tüm bu temel buluşlar kadınlar tarafından yapıldı.

Dinlerin, felsefenin ve toplum ahlakının söylediğinin aksine, kadınların dünyanın son yaratıcıları olduğunu söylüyorum. Onların sebatı, yetenekleri, yaratıcılıkları ve entelektüel yetkinlikleri sayesinde tüm toplum birçok alanda ilerledi ve asla günümüzde olduğu kadar güçlü olmadı.

İnsanlığın sanayi çağını geride bırakarak bilgisayar çağına veya bir başka adıyla bilgi çağına girdiğini ilk defa ne zaman hissettiniz, hatırlıyor musunuz? Ben kendi adıma bunu, Kherson'daki dairemizin salonunda babamı ve amcamı yerde beyaz küçük bir televizyona benzeyen bir aletin önünde otururlarken yakaladığımda hissettiğimi söyleyebilirim. 1994 yılıydı. Zengin bir komşumuz onlardan yeni bilgisayarını kurmalarını istemişti. Bir müddet onları seyrettim ve babamın bu aleti kullanmayı bildiğini görünce şaşırdım. Bilgisayar günlerce salonun başköşesinde durdu. Saatlerce mavi ekranını ve ek-

randa akıp giden sayısal kodlamaları seyrediyorduk. Büyüleyiciydi, kesinlikle anlaşılmazdı ve devrimciydi. “Bu alet pahalı mı?” diye sordum. “Elbette, gelecek bu” diye yanıt verdi babam. Büyük olasılıkla kendisi de bir bilgisayar sahibi olmayı hayal ediyordu. “Bununla neler yapılabilir?” Bilgisayara kendilerini kaptırmış iki teknoloji tutkununu soru bombardımına tutmaya devam ediyordum. “Her şey, aklına gelebilecek her şey...” diye yanıtladı amcam. Dudaklarında hafif bir gülümsemeyle bana bakıyordu. Müstehzi bir ifadeyle ekledi: “Bu dâhiyane makineyle ilgili en acayip şey ne biliyor musun?” Fal taşı gibi gözlerle sessizce bekledim. “Güya bir kadın tarafından bulunmuş!” dedi alay ederek.

Ada Lovelace, “bilgi çağının peygamberi” olarak nitelendirilebilir. Lord Byron’ın kızı olan 19. yüzyılın bu İngiliz matematikçisi, Charles Babbage’ın çalışmalarını ve onun mekanik bilgisayarını inceledi. Araştırmaları esnasında böyle bir makinenin hesaplamadan öte işlevleri olabileceğini düşündü. Yıllarca süren çalışmalardan sonra, ilk bilgisayar algoritmasını yazdı. Böylece Ada Lovelace tarihin ilk bilgisayar programcısı oldu. Fakat bilgisayarın gelişimi bununla kalmadı.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Amerikan ordusu karmaşık balistik koordinatları hesaplamak zorundaydı ve bunun için güçlü bir bilişim makinesine ihtiyacı vardı. Elektrik hızında çalışan ilk bilgisayar ENIAC (*Electronic Numerical Integrator Analyser and Computer*) işte böyle doğdu. ENIAC 1945’ten 1955’e kadar tüm insanlığın o zamana kadar yaptığı hesapmalardan daha fazlasını gerçekleştirdi. Ve Kathy Kleiman’ın araştırmalarında açıkladığı gibi,⁴¹ ENIAC başlangıçta ne bir

41) Kathy Kleiman, “These 6 pioneering women helped create modern computers”, <https://ideas.ted.com>, 17 Nisan 2018. (y.n.)

programlama diline, ne kullanma kılavuzuna, ne derleyiciye, ne de işletim sistemine sahipti. Altı kadın, bu dev makinenin programlanması için eğitildi. ENIAC'ın tarihi programcıları Frances "Betty" Snyder Holberton, Betty Jean Jennings Bartik, Kathleen "Kay" McNulty Mauchly Antonelli, Marlyn Wescoff Meltzer, Ruth Lichterman Teitelbaum ve Frances Bilas Spence'ti. Ve 1952'de, Amerikalı bilişimci ve donanma amirali Grace Hopper, İngiliz alfabesine dayanan bir bilgisayar program dili geliştirmeyi önerdi. Bundan yedi yıl sonra 1959'da, günümüzde de hâlâ kullanılan üst düzey bir programlama dili olan Cobol'ü geliştirdi.

Bu bilgi çağında kadınlar dünya ekonomisinin değişmesini sağlayan tarihi keşiflerde bulundular. 1973'te Massachusetts Institute of Technology'de doktora derecesi almayı başaran ilk siyahi kadın Shirley Ann Jackson, aralarında taşınabilir faks, klavyeli telefon ve arayanın kimliğini bilmeyi ve bir aramayı beklemeye almayı bilen bir alet de olmak üzere, çok sayıda teknolojik telekomünikasyon ürünlerinin gerçekleşmesini sağlayan üst düzey bilimsel araştırmalar yürüttü. 1969'da Marie Van Brittan Brown, ev güvenliğindeki ve polis kullanımındaki günümüz güvenlik kameralarında hâlâ kullanılan bir güvenlik sistemine imza attı.

Fakat ben tüm bu inanılmaz keşifler içinde en çok, İkinci Dünya Savaşı esnasında çok gizli bir iletişim sistemi yaratan Amerikalı-Avusturyalı aktris, olağanüstü star Hedy Lamarr'ın hikâyesini tercih ediyorum. Bu iletişim sistemi, GPS'i veya wi-fi'yi işletmekte hâlâ kullanılan "frekans atlamalı yaygın spekt-

rum"⁴² teknolojisi sayesinde radyo kontrollü torpillerin yönetilmesine yarıyordu.

Kadınlar birçok faaliyet alanında öncü oldular. 1786 ve 1797 yılları arasında Alman bilim kadını ve astronom Caroline Herschel o zamana kadar bilinmeyen sekiz kuyruklu yıldız keşfetti. Polonyum ve radyum elementleri Marie Curie tarafından bulundu. Dorothy Hodgkin insülinin yapısını çözdü. Rosalind Franklin DNA görüntülemesinde X ışınlarını kullandı ve böylece biyoloji alanında çığır açtı. Nettie Stevens bir organizmanın cinsinin çevresel faktörlerce değil, kromozomlarıyla belirlendiğini ortaya koydu. Françoise Barré-Sinoussi, HIV virüsünün AIDS nedeni olarak belirlenmesi için gerçekleştirilen ana çalışmaların bir kısmında yer aldı.

Artık kadınların yaratıcılığını ve zekâsını onurlandırmanın zamanı geldi! Eğer insanların günlük hayatlarında kullandıkları her şeyin üzerinde "bir kadın tarafından tasarlanmış" ibaresi olsaydı toplum ancak o zaman onların bu dünyada yaratıcı olduklarını anlardı. Ve kadınlar da erkekler kadar takdir görürlerdi. Monopoly oyununu her oynadığınızda onun Elizabeth Magie tarafından tasarlandığını hatırlayın. Bulaşık makinesi için Tanrı'ya her gün şükrediyorsanız bundan böyle Josephine Cochrane'e teşekkür edin. Güneş enerjisinin etkinliği ve faydaları sizi çok mu şaşırtıyor? Maria Telkes'i anın. Buzdolabınızı açtığınızda yaratıcısı Florence Parpart'ı hatırlayın. Çelik yeleklerde kullanılan kevlar teknolojisinin bulucusu da bir kadın, Stephanie Kwolek. Birayı bile yaklaşık yedi bin yıl önce Mezopotamya'da kadınlar yarattı. Sümerli kadınların

---

42) Frequency-hopping spread spectrum (FHSS). (ç.n.)

bira üretiminde özel yetenekleri ve bilgileri vardı. Birayı karan da içen de onlardı!

Sizler de dahil daha birçok şey “bir kadın tarafından tasarlandı!” Bunu yüksek sesle ve kuvvetle dile getirmekten çekinmeyin.

SESSİZLİK ÖLÜM CEZASIDIR

İfade özgürlüğü insani kültürümüzün kurucu unsuru, insan haklarının çekirdeği, özgürlüğün temelidir. Ne var ki ataerkek toplum, kadını sessiz birey sınıfına sokar. Ne sesimizi, ne düşüncelerimizi, ne isteklerimizi duymak ister. Kişiliğimizi dile getirmemizi engeller. Yüksek sesle konuşan erkek, cesaretli, güçlü ve özgür bir birey olarak saygı görür. Konuşan kadınsa utanması gereken bir deli olarak nitelendirilir. İşte ben, kendini ifade etmeye cesaret eden “isterik” ve “utanç verici” bu kadınlardan biriyim. FEMEN hareketiyle düzenlenen eylemlerde, yazdığımız metinlerde ve yaptığımız konuşmalarda, bazıları tarafından isterik, bazıları tarafından agresif olarak nitelendirildik, çok kereler saldırıya uğradık ve hapse girdik. Fakat toplumu korkutan çıplak memelerimiz veya saçlarımıza taktığımız çiçekler değil. Toplumda korku yaratan, bedenimizi bir ifade aracı olarak kullanmamız. Sessiz ve görünmez olmamız için dört bir yandan hücumla uğruyoruz. Kendimi ifade ettiğim ve bedenimin her bir parçasını konuşturduğum için şiddetin en acımasız şekilleriyle yüz yüze geldim.

Sesimi duyurma isteğim çok erken ortaya çıktı. 2004’te Ukrayna’da Turuncu Devrim sonrası özgür medya ve bağımsız

sız gazeteciliğin yaptığı atılımdan esinlenerek büyük bir gösterişle, etrafımdakilere gazeteci olacağımı açıkladım. Sözlerime verilen tepkiler pek lakayttı. Annemle babam bu hevesin geçeceğini ümit ederek ses çıkarmadılar. Okulda “gelecekteki mesleğim” üzerine yazdığım bir denemeyi okuduktan sonra öğretmenim yazım için beni tebrik etti fakat böyle bir meslek seçimi yaparsam aile kurmaya zaman bulamayacağım konusunda beni uyarmaktan geri kalmadı. Sanırım gazeteciliğin kadınlara uygun olmadığını söylemek istiyordu. Sınıf arkadaşlarım da onun gibi, “Niçin bu mesleği yapmak istiyorsun? Niçin daha huzurlu bir gelecek hayal etmiyorsun?” diye soruyorlardı. Büyükanne gelince, meslek seçimimi büyük bir gururla kendisine açıkladığımda, “Sonunun Politkovskaya gibi olmasını mı istiyorsun!?” diye bağırmıştı.

Elbette sonumun Anna Politkovskaya gibi olmasını istemiyordum. Yine de ona benzemek istiyordum. Ukraynalı soylu bir anne babadan doğan Anna Politkovskaya, Sovyetler sonrası Rusya’nın en çok göz önündeki gazetecilerinden biriydi. Gerçekleri açıkça dile getiren ve güçlü erkeklerin çekindiği bir kadındı. Çeçen savaşları konusunda gerçekleştirdiği röportajlar sayesinde tanınmıştı. Çeçen isyancıların ve Rus ordusunun siviller üzerindeki insan hakları ihlallerini belgeledi. Her iki si de Kremlin tarafından desteklenen ve o zamandan itibaren Çeçenistan’da iktidara gelen Akhmad Kadyrov ve oğlu Ramzan Kadyrov’un işledikleri birçok suçu ortaya çıkardı. Politkovskaya, Rusya’nın yeni Cumhurbaşkanı, KGB eski yarbayı Vladimir Putin’in işlediği suçlarla ilgili olarak uluslararası topluluğu uyaran ilk kişiydi. *Putin’s Russia*⁴³ başlıklı ilk denemesi yayımlandıktan sonra Putin’in resmi düşmanı oldu. Aldığı

43) Putin’in Rusyası. (ç.n.)

çok sayıda tehdide rağmen istifa etmeyi reddederek röportajlar yapmayı ve gerçekleri gün yüzüne çıkarmayı sürdürdü. 7 Ekim 2006 gününü gayet iyi hatırlıyorum. Tüm televizyon kanallarında aynı görüntüler vardı. Kanlar içinde bir asansör ve “Anna Politkovskaya kurşunlanmış olarak ölü bulundu” başlıkları. Vücudunda, ikisi göğsüne, biri omzuna, biri de başına isabet eden dört adet kurşun bulunmuştu. 7 Ekim Vladimir Putin’in yaş günü. İki gün sonrası ise Ramzan Kadyrov’un yaş günü. Her ikisi de Politkovskaya’nın ortadan kalkmasını istiyorlardı ve böyle bir yaş günü hediyesinden ikisi de hiç kuşkusuz pek memnun olmuşlardır. Politkovskaya, öldürüldüğü gün, Kadyrovtsy olarak adlandırılan Çeçen güvenlik birimlerinin kullandığı işkence teknikleri üzerine uzun bir makale yayımlamayı öngörmüştü.

Son röportajında Ramzan Kadyrov’u, “Günümüzün Çeçen Stalin’i” olarak nitelemişti. Kanlar içindeki o asansörün görüntüleri hafızama kazındı ve meslek seçimimde çok önemli bir rol oynadı. O kırmızı lekeler benim gözümde, siyasi liderlerin işledikleri suçların simgesi haline dönüştü. Bu kadın, zekâsı, adalete susamışlığı, cesareti ile suçlarını gün yüzüne çıkardığı diktatörlük rejimini korkutmuştu. Ben de onun gibi güçlü olmak ve tarihin iyiler tarafında yer almak istiyordum. Dolayısıyla gazeteci olmaya karar verdim ve Kiev Ulusal Üniversitesi’ne adaylığımı sundum.

Babam Kiev’e kadar bana eşlik ettiğinde ve üniversiteye kabul edilene kadar tüm adaylık sürecim boyunca beni desteklediğinde çok şaşırmıştım. Sonuçlar açıklandığında bana, “Artık seni bırakıyorum, gazeteci olabilirsin” dedi.

Beni niçin bir tek onun desteklediğini ve bana böyle büyük bir yardımda bulunduğunu kendi kendime çok kez merak ettim. Acaba kendisi gençliğindeki siyasi-ekonomik krizden dolayı tüm fırsatlardan mahrum kaldığı için hayallerimin peşinden gitmemi takdir etmiş olabilir miydi?

Ne yazık ki üniversite eğitimin bittiğinde gazetecilik çalışmalarımın Politkovskaya'nın çalışmalarından çok farklı olduğunu derhal anladım. Rusya'nın desteğini arkasına alan Viktor Yanukovych rejimi Ukrayna'da yerleşirken özgür medya kuruluşları birbiri ardına yok oluyordu.

Yine de Kiev şehir idaresi iletişim bürosunda dolgun maşalı seçkin bir iş bulmuştum. Bana verilen iş esasında gazeteciliğin tam aksiydi. Yazdığım makalelerde yalan söylemek ve iktidardaki kişilerin yolsuzluklarını gizlemek zorundaydım. O zaman, asansörleri kana bulayanların tarafında olduğumu yavaş yavaş anlamaya başladım.

İşte bunu anladığım o anda FEMEN hareketine katıldım. Söz aldığım birkaç eylem ve röportaj sonrasında derhal işten kovuldum. Sessiz kalmayı reddetmek, o günden bu yana gerçekleştirdiğim her eylemin gerekçesi oldu.

Bir FEMEN militanı olarak artık, insan hakları ihlallerini ve işlenen suçları gazeteler yerine kendi vücudumda dile getirebiliyordum. Tıpkı Politkovskaya ve diğerleri gibi, bizler de tehdit edildik, kaçırıldık, saldırıya uğradık. Anna Politkovskaya 2001'de, yeni rejimi desteklemeyen Çeçenlerin işledikleri işkenceler ve tecavüzler konusunda bir araştırma yaparken bir köyde Rus birlikleri tarafından tutuklanmış, sorgulanmış ve dövülmüştü. Subaylar saatler boyunca, çocuklarına yapacakları zalimlikleri anlatarak onu tehdit etmişlerdi. Daha son-

ra, onu bir BM-21 Grad füze fırlatıcısı önüne götürerek roketi üzerine fırlatmakla korkutmuşlardı.⁴⁴

2011 yılının aralık ayında ben ve FEMEN'in iki militanı Aleksandra Nemchinova ve Oksana Shachko, Doğu Avrupa'da bir tiran üçlüsü oluşturacak şekilde Putin ve Kadyrov'a katılan diktatör Aleksander Lukashenko'ya karşı Minsk'te bir gösteri düzenlemiştik. Etkinlik, rejime karşı barışçıl gösteriler esnasında tutuklanan siyasi mahpusları desteklemeyi amaçlıyordu. Gösteri sonrasında kaçırıldık ve gece boyunca sorgulandık. Sabah, bir grup erkek tarafından ellerimiz kelepçelenerek bir otobüse bindirildik. Saldırganlarımız, otobüsün yol aldığı saatler boyunca bizi hangi farklı şekillerde öldüreceklerini ve sonrasında annelerimize yapacaklarını tekrar tekrar anlattılar. Nihayet otobüs durdu ve adamlar bizi on iki civarında maskeli başka erkeğin beklediği bir ormana götürdüler. Orada bizi, on yıl önce Politkovskaya'nın başına gelenlere fazlasıyla benzeyen bir idam simülasyonuna tabi tuttular. KGB ajanları –gerçekten de onlardı– üzerimize benzin döktüler ve ellerinde yanan kibritlerle etrafımızda döndüler. Ormanın ortasında yalnız başına canlı canlı yanarak ölmeyi bekliyorduk. Üzerimizdeki giysileri tümüyle çıkarmaya zorladılar ve bir tecavüz sahnesi canlandırarak kameraya aldılar. Sonunda saçlarımı bir av bıçağıyla kestiler ve başıma, çıkması neredeyse imkânsız, yeşil renkte bir antiseptik döktüler.

Bu eril diktatörlük rejimlerinin kullandıkları işkence yöntemleri aslında sistemlerinin derin zayıflığını ortaya koyuyor. Kadınlar onlara meydan okuduğunda ve konuştuğunda hep-

⁴⁴) Anna Politkovskaia, *Voyage en enfer (Cehenneme Yolculuk)*, Journal de Tchétchénie, Galia Ackerman ve Pierre Lorrain (çev.), Paris, Robert Laffont, 2000. (y.n.)

si de o aynı büyük korkuya kapılıyorlar. Hayatımın korkusunu yaşamış olsam da rakiplerimin, üç çıplak kız ve afişlerinin olağanüstü tehdidi karşısında ne derece zayıf kaldıklarını o gün anladım.

Artık bedenime, gazetelere ve bu kitabın sayfalarına özgürce yazarak kendimi ifade edebiliyorum. Tarihin iyiler tarafında yer almak üzere adalet için çalışma hayalimi sürdürüyorum. Gazeteci olma fikrini geride bıraksam da, bir insan hakları savunucusu olarak, kadın gazeteciler rol modellerim olmaya devam ediyorlar. Öte yandan, çığırtaan gazete başlıklarının ilham kaynağı olayları unutturduğu bu zamanda, Nellie Bly gibi tarihi öneme sahip kişiliklerin, yorgun düşmüş hafızalarımıza özellikle hatırlatılmaları gerektiğine inanıyorum.

Nellie Bly Amerikalı bir gazeteciydi ve 19. yüzyıldaki yeni tip araştırmacı gazeteciliğin öncüsüydü. Kariyerinin başlarında işçilerin çalışma şartları konusunda çok sayıda makale kaleme aldı. Daha sonra 1887’de, deli olarak yaftalanmak pahasına, zihinsel özürlü kadınların tutulduğu merkezlerdeki hoyratlıkları ve ihmalleri araştırmaya karar verdi. Ve bu zorbalıkları, büyük bir sansasyon yaratan *Ten Days in a Mad House*⁴⁵ başlıklı kitabında birinci ağızdan anlattı.⁴⁶

Adalet taraftarı entelektüel çalışmalar bir başka simgesel gazetecinin, Ida B. Wells’in varlık nedeniydi. Bu kahraman kadın, 1862 yılında Mississippi’de köle olarak doğan bir Afro-Amerikalıydı. Wells, Amerika iç savaşı esnasında özgürlüğüne kavuştuktan sonra sessiz kalmadı. Gazeteci oldu ve barbarca bir uygulama olan, siyahilerin linç edilmeleri üzerine araştır-

45) Bill Demain, “Ten days in a madhouse: the woman who got herself committed”, [link] *Mental Floss*, <http://mentalfloss.com>, 2 Mayıs 2011. (y.n.)

46) Deliler Evinde On Gün. (ç.n.)

malar yaptı. Tüm hayatı boyunca, beyazlara ekonomik rakip ve iktidarlarına tehdit olarak görülen siyahi nüfusa gözdağı vermek için işlenen suçları ortaya çıkardı. Ida B. Wells birçok başka gazeteci gibi tehditlere ve saldırılara maruz kaldı. Yine de ayrımcılıklar ve baskılar karşısında yürekli çalışmasına devam etti; sonrasında feministlerin ve kadın hakları hareketinin aktif bir üyesi oldu.

Bu kadınların hepsi de tabu olarak görülen önemli bir konuyu yazmak için kalemi ellerine her alışlarında saldırılara maruz kaldılar ve tedirgin edildiler. Bazıları için, kendininkinden farklı bir görüşü veya rahatsız edici bir gerçeği duymaktansa şiddete başvurmanın, hatta öldürmenin daha kolay olduğunu kötü tecrübelerim sayesinde öğrendim.

Charlie Hebdo, gazetesine gerçekleştirilen terörist saldırıdan tam bir ay sonra, 2015 yılının şubat ayında, Kopenhag'da bir kültür merkezinde, ifade özgürlüğü ve dine hakaret özgürlüğü konulu bir konuşma yaparken gerici bir fanatik, etkinlikteki güvenlik görevlisi polisler ateş açtı. Sözlerimiz teröristi derinden rahatsız etmişti; zira kendi değerleriyle uyuşmuyordu. Bu konuşma onun dünya görüşüne entelektüel bir meydan okumaydı ve dolayısıyla bizi engellemek için silaha başvurmaya karar vermişti. Sonsuza kadar susturulmaya, o zamana dek hiç bu derece yaklaşmamıştım. Bu olay hayatımı derinden etkiledi ve bugün bile konuşmacı olarak sahne aldığımda sesimin titremesine çoğunlukla engel olamam. Ama artık, sesim bir kalaşnikofun sesini bastırsın diye öncekinden daha yüksek sesle konuşuyorum.

Yüksek sesle konuşmak, eğer bir kadınsanız, günümüzde de en tehlikeli şeylerden biri olmaya devam ediyor. Gün-

müzün, Ayaan Hirsi Ali, Maryam Namazie, Taslima Nasreen, Asia Bibi, Zineb El Rhazoui, Ensaf Badawi, Yasmine Mohamed, Djemila Benhabib, Ibtissame Lachgar, Nadia Murad ve #MeToo hareketiyle sessizliklerini bozmuş tüm kadın kahramanları, düşüncelerini ifade etme yürekliliği gösterdikleri için her gün tehditler ve cezalandırmalarla karşı karşıya kalıyorlar. Ukrayna'da, Beyaz Rusya'da ve Danimarka'da yaşadığım tecrübeler sonrasında, tüm insan hakları içinde en temel hakkın ifade özgürlüğü olduğunu düşünüyorum. İfade özgürlüğü, diğer tüm haklara saygının teminatı ve o olmadan özgürlüğü hayal etmek veya uygulamaya koymak imkânsız.

Birilerinin hislerine zarar verebileceği varsayılarak bir başkasının konuşmasını sansürlemek insanlığı daimi şekilde tehlikeye atıyor. Ben de bir kadın ve feminist bir militan olarak, cinsiyetçilik ve kadın düşmanlığı tarafından sürekli rencide ediliyorum. Bu yine de birinin konuşmasını kısıtlamaya neden olamaz. Diğer bir kahramanım Rosa Luxemburg için, "Özgürlük, farklı şekilde düşünen bir başkasının özgürlüğü" demek. Hakareti birinin söz hakkına üstün tutmak yalnızca egoistlik değil, aynı zamanda çok tehlikeli. Çünkü sonsuz bir ilkel hak olan ifade özgürlüğünü kısıtlıyor. Konuşma özgürlüğü aynı zamanda, toplumumuzun sürekli gelişmesinin bir şartı olan kişiliklerimizin çeşitliliğini de teminat altına alıyor. Statükoya meydan okuyan kadın sesleri bugün dünyanın dört bir yanında daha güçlü çınlamalı.

Konuşma ve kendilerini duyurma imkânından mahrum bırakılan birçok kadın, düşüncelerini ifade etmek için kaleme sarıldı. Agatha Christie tarih boyunca, Shakespeare'in eserlerinden ve İncil'den sonra kitapları dünyada en fazla satılan ro-

man yazarı oldu. Kadın yazarlar yetenekleriyle tarihte iz bıraktılar ve sonraki kız çocuk nesilleri için esin kaynağı oldular. Daha önce bahsettiğim Lesya Ukrainka ve Olga Kobylanska'nın metinlerini sık sık okusam da, Marina Tsvetaeva veya Anna Ahmatova'nın şiirlerini de düzenli olarak okuyorum. Yeni ilkem haline dönüşen ve bugünlerde kendi kendime sık sık tekrarlayıp durduğum mantra da yazar ve şair Maya Angelou'dan:

*Tarihin sayfalarında benden söz ederken beni
aşağılayabilirsiniz,
Acı ve çarpıtılmış yalanlarınızla
Beni çamurlar içinde sürükleyebilirsiniz,
Yine de havalanan toz misali yeniden ayağa kalkmayı
bilirim.⁴⁷*

Kadın yazarlar bana, söz sanatı vasıtasıyla hislerimi kelimelere dökmeyi öğrettiler. Feministlerin eserlerini okuma şansına eriştiğimde, bir kadın olarak kendini ifade etmenin önemini ve bunun bir tercih değil, bir ödev olduğunu anladım. Seslerimiz tarihte çoğalmalı. Ya Christine de Pizan 15. yüzyılda yazdığı *Kentli Kadınlar Kitabı*'nda, "İnsanların mükemmelliklerinin veya düşüklüklerinin, cinsiyetlerinde değil de örf ve âdetlerinin kusursuz olup olmamasında yattığını" söylemeseydi.⁴⁸ Veya Mary Wollstonecraft, *Vindication of The Rights of Woman*⁴⁹ adlı eserinde "Kadınların, hükümet kararlarına katılma imkânından yoksun olarak keyfe keder yönetilmek yerine, bizzat hükümet tartışmalarında yer almaları gerektiği-

47) Maya Angelou, "Still I rise", *And Still I Rise*, New York, Random House, 1978. (y.n.)

48) Christine de Pizan, *Le Livre de la Cité des Dames*, Stock, Paris, 1989. (y.n.)

49) *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*. (ç.n.)

ni” hiç yazmamış olsaydı.⁵⁰ Ya da Audre Lorde, *Sister Outsider*⁵¹ kitabında, “Kendimle ilgili kabul ettiğim hiçbir şey beni küçük düşürmek için kullanılamaz” demeyi aklına getirmemiş olsaydı.⁵² Tüm bunlar ifade edilmeseydi bugün kendi adımıza konuşamayacaktık.

“Çünkü sanıyorum ki yaklaşık bir yüzyıl daha yaşarsak [...] bireyler olarak yaşadığımız birbirinden ayrı ufacık hayatlardan değil de, gerçek hayat olan ortak hayattan söz ediyorum [...] her birimizin yılda 500 sterlin geliri ve kendine ait bir odası olursa; tam olarak ne düşündüğümüzü özgürce ve cesaretle yazma alışkanlığımız da mevcutsa [...] işte ancak o zaman karşımıza fırsatlar çıkacaktır” diye yazmıştı Virginia Woolf feminist manifestosu *A Room Of One's Own*⁵³ adlı eserinde. Bu metni, Cambridge Üniversitesi ve Newnham Koleji’nde 1928’de verdiği bir dizi konferansı temel alarak yazmıştı. Virginia Woolf konuşmalarında ve yazılarında, kadınları yaratıcı ve entelektüel özgürlüklerinin tadını çıkarma olanağından mahrum bırakan ayrımcı ataerkil sisteme saldırıyordu. Bir yüzyıl sonra entelektüel özgürlük hâlâ ulaşılamaz durumda veya aramızda çoğu kadın bunun bedelini çok pahalı ödüyor. Düşünme, okuma ve kendimizi ifade etme hakkımızda yorulmaksızın ısrarcı olalım. Woolf babasına, “Canınız istiyorsa kütüphanelerinizi kilitleyin; ama zihnimin özgürlüğüne ket vurabileceğiniz ne kapınız, ne kilidiniz ne de sürgünüz var” diye bağırdıyordu. Biz de ataerkilliğin yüzüne fikirlerimize asla engel

50) Mary Wollstonecraft, *A Vindication of the Rights of Woman*, Open Road, New York, [1792], 2015, sayfa 200. (y.n.)

51) *Dışlanmış Kız Kardeş*. (ç.n.)

52) Audre Lorde, *Sister Outsider*, Crossing Press, Berkeley, [1984], 2012, sayfa 146. (y.n.)

53) *Kendine Ait Bir Oda*. (ç.n.)

olamayacağını haykıralım. Sessizlik, kişiliklerimiz ve hayallerimiz için bir ölüm cezası. İfade özgürlüğü hakkımız için çalışırken, hepimiz için özgür ve adil bir gelecek yaratmak amacıyla, geçmişin adaletsizliklerini reddetme, statükoyu değiştirme ve yeni potansiyelimizi keşfetme gücüne sahibiz.

DÜNYAYI YENİDEN DÜŞÜNME SIRASI KADINLARDA

21. yüzyıldayız ve kadınlar artık yalnızca sözlerine kulak verilmesinden tatmin olmuyorlar. İnsanlığı bizim seçtiğimiz yolda ilerletmenin zamanı geldi. İrlandalı dramaturg George Bernard Shaw bir gün, “Kadınların politik iktidar için yaratılmadıkları ve onlara oy hakkı verilmemesi gerektiği sık sık söylenir. Çünkü politika konusunda cahildirler, sosyal bakımdan önyargılıdır, kapalı bir muhakemeleri vardır ve egoisttirler. Hiç kuşkusuz doğru. Fakat aynı şeyler erkekler için de söylenebilir!” demişti.⁵⁴ Başka bir deyişle, politika konusunda kadınlar da erkekler kadar beceriksiz. Bu da politika yapabilecekleri anlamına geliyor! Ne var ki modern dünyayı daima erkekler yönetti ve günümüzde de yönetmeye devam ediyor.

Bu kitabın önceki bölümlerinde, erkek dünyasının ne derece adaletsiz ve acımasız olduğunu kısaca hatırlattım. Ve bu durumun gitgide daha da beter bir hal alacağını öngörebiliyorum. Eril siyasi sistemlerin potansiyeli sona eriyor ve haliha-zırdaki siyasetin durumu bunun kanıtı. Sözde “yeni yöneticiler” bizleri yabancı düşmanlığına ve bölünmelere iterek unu-

---

54) George Bernard Shaw, *The Tribune*, Londra, 12 Mart 1906.

tulduğu düşünölen eski değlerleri ve düşönceleri yeniden benimsiyorlar. “Yeni siyasi hareketler” eski dogmalar üzerinde yeniden inşa ediliyor. Yeni yöneticiler dünyaya daha da fazla kapı açmamız gereken bir anda duvarlar inşa etmek istiyorlar. Yeni siyasi hareketler, bizi bölenlerden ziyade bir araya getirenler üzerinde yoğunlaşmamız gereken böyle bir anda, evrenselliğı bir kenara iterek toplumculuğı yöneliyorlar. Eril siyasi sistemin yaratıcı potansiyeli tükendi. Bu sistem, dogmacılık ve çatışmacılık içinde kayboluyor.

Beyoncé güçlü sesiyle, “*Who run the world? Girls!*”⁵⁵ diye şarkı söylüyor ve çok sayıda kadının kurduğı hayali ortaya koyuyor. Bazı şüpheciler, “Kadın hakları için gerçek bir devrim yapmayı bile başaramadık. Hangi kadın dünyasından bahsediyorsunuz?” diyerek içimdeki coşkuyu dizginlemeye çalışıyorlar. Eğer sizler de bu şüphecilerdenseniz kusura bakmayın ama yanılıyorsunuz. Kadınların devrimi yalnızca sloganlardan, renklerden, çiçeklerden ve gösterilerden ibaret değil. Kadınların devrimi adaletsiz bir geçmişle daha iyiyi istediğimiz bir gelecek arasında her gün devam eden bir mücadele.

Dünyayı en derinden sarsan siyasi olaylardan biri 1917’de gerçekleşen Rus Devrimi. Rusya’da Çarlık sona erdi ve dünyanın ilk komünist devleti olarak görölen oluşum kutlandı. Rusya daha sonraki yıllarda iç savaşı, Gulag’ı ve olağanüstü acılara ve sayısız insanın kaybına neden olan toplama kampları dönemini yaşadı. Fakat Marksist-Leninist fikirler ve sosyalist değerler üzerine kurulmuş devrimci süreç, yeni bir dünya düzeni oluşturmayı hedefliyordu ve sonuçları günümüzde de hâlâ tartışma konusu olmaya devam ediyor. Bana göre bu devrim,

55) (İng.) Dünyayı kim yönetiyor? Kadınlar. (e.n.)

daha önceki tüm toplumlardan farklı olacak yeni bir toplum yaratmayı arzu eden kadınları ortaya çıkardı. Başka bir dünya oluşturmayı ümit eden bu kahramanlar olmasaydı, devrimci sürecin yükselişi de asla mümkün olamazdı.

Fransız-Rus Inès Armand'ın "Lenin'in yüzbaşı" olarak adlandırılması boşuna değil. O zamanlar yasadışı olan Rus sosyal demokrat partisine girdi ve sosyalist propagandanın yaygınlaştırılmasına katıldığından 1907'de hapsedildi. Inès Armand Rus gizli servislerini kuşkulandırmamak için Fransız vatandaşlığını kullanıyordu. Giysilerinin altına gizlediği broşürlerle sınırları geçiyor, yasak belgeleri yerine ulaştırıyordu. İlk tutuklanmasında kaçmayı başardı. Paris'e gelip Lenin'i bularak onun şahsi danışmanı oldu. Rusya'da birçok kez tutuklandıktan sonra Vladimir Lenin ve onun, bir diğer devrimci olan eşi Nadezhda Krupskaya ile birlikte yaşamaya başladı. Tanınmış dergi *Robotnica*'yı (*Çalışan Kadın*) yöneten Armand, Uluslararası Savaş Karşıtı Sosyalist Kadınlar Konferansı'nı düzenlemek üzere 1915 yılının mart ayında İsviçre'ye gitti. Devrim sonrasında Moskova Ekonomik Forumu başkanlığına ve komünist parti bünyesinde kadınların eşitliği için mücadele veren bir organizasyon olan Zhenotdel'in müdürlüğüne getirildi. Bu yolla, kadınlara boşanmayı, kürtaj olmayı, hükümet işlerine katılmayı ve halk kantinleri ya da bekâr anne evleri gibi oluşumlar kurmayı sağlayan reformlar hazırladı.

Armand'ın yönetimindeki Zhenotdel, kadınlar yararına yeni bir siyasi düzen konusunda çalışan bir başka ikon tarafından kurulmuştu. Aleksandra Kollontai, siyaset hayatına, bir devlet kütüphanesinde ücretsiz edebiyat dersleri vererek ve katılımcılara kendi sosyalist fikirlerinden gizli gizli söz ederek

çekingen bir şekilde atıldı. Ukraynalı bir Kazak generalin kızı olan Kollontai hayatını devrimci bir mücadeleye adanmak istiyordu ve ideallerinin peşinden gitmek için evliliğine bile son vermişti. Ayrıldığında şöyle yazmıştı: “Birbirimizi sevmemize rağmen ayrıldık çünkü kendimi tuzığa düşmüş gibi hissediyordum.” Özgürlükçü metinlerinde evlilik, gebelikten korunma, eğitim ve kadınların politikaya katılmaları gibi yeni fikirler paylaştı. Aldıkları kararlardan ve kadınlara düşman faaliyetlerinden ötürü Bolşeviklere ve Lenin’e sık sık isyan etti. Birinci Dünya Savaşı’na karşıydı ve Rusya’nın savaşa katılmasına karşı aktif bir kampanya yürüttü. Zhenotdel organizasyonu, kadın haklarını desteklemek amacıyla mevzuatı değiştirmeyi hedefliyor, aynı zamanda okullar açarak veya evlilik haklarıyla cinsel eğitim konularında kurslar vererek okuma yazma eksikliğine karşı da mücadele ediyordu. Zhenotdel 1930’da dağıldı ve Kollontai bu derece büyük zorluklar ve Stalin rejimi karşısında faaliyetlerini sürdürmekten vazgeçti. Bununla ilgili olarak şunları söylediği rivayet edilir: “Elimden ne gelir? İşleyen bir ‘makine’ye [bürokrasiye] karşı gelinemez ki.”⁵⁶ Son yıllarını sürgünde geçirse de hayatının sonuna kadar devrimin getirdiği değişiklikleri ve kadınlar için yaratılmasına bizzat katkıda bulunduğu yeni gerçekliği övmeye devam etti.

Rosa Luxemburg’a gelince; o, “makine”ye ve kim olursa olsun herkese isyan edilebileceğini düşünüyordu. Polon-

56) Kollontai’nin eski çalışma arkadaşı mücadeleci Marcel Body (1894-1984) bu sözleri siyasi bir dergide 1952 yılında yayımladığı bir nekrolojide yer verir. (Mémoires: Alexandra Kollontai”, Preuves, sayı 14, 14 Nisan 1952, 12-24 sayfalar). Makale Sosyalist Mücadele sitesinde birçok yazım hatasıyla yeniden yayımlanır. (<https://bataillesocialiste.wordpress.com>) Bu sözler Norveç Holmenkollen’de baş başa yapılan bir görüşme esnasında söylendiğinden, bir üçüncü kişi tarafından doğrulanmaları mümkün olmasa da tümüyle gerçeği yansıttıkları düşünülmektedir. (y.n.)

ya doğumlu bu Alman, kadınlara dair konularda Aleksandra Kollontai ile birlikte çalıştıktan sonra, savaş karşıtı devrimci Marksist bir siyasi hareket olan Spartaküs Birliği'ni kurdu. Bu oluşum daha sonra KPD'ye⁵⁷ dönüştü. Partinin ve devrimci hareketin üyesi olarak emellerini dile getirmekten, Lenin'in ve Rus devriminin antidemokratik eğilimlerini eleştirmekten hiç çekinmiyordu. Devrimci sosyalist demokrasiyi şu sözlerle savunmuştu: "Sayıları ne kadar çok olursa olsun yalnızca hükümet partizanlarının ve tek bir partinin üyelerinin özgür olmaları, herkesin özgür olduğu anlamına gelmez. Özgürlük, daima ve yalnızca, başka bir şekilde düşünenlerin özgürlüğüdür. Fanatikçe bir 'adalet' anlayışı nedeniyle değil, siyasi özgürlükte öğretici, sağlıklı ve temiz olan ne varsa bu temel niteliğe bağlı olduğundandır ve 'özgürlük' bir imtiyaz haline dönüştüğünde etkisi kaybolur."⁵⁸ Alman Sosyal Demokrat Parti Kadınlar Bürosu'nun sorumlusu Clara Zetkin, çalışma koşulları, seçimler veya kadınların parlamentolara seçilmeleri gerekliliği gibi dünya kadınlarının şikâyetçi oldukları konuları her yıl dile getirmelerini sağlayacak Uluslararası Kadın Günü fikrini ilk ortaya attığı gün Rosa Luxemburg da onun yanındaydı.

FEMEN hareketinin başlarında Fransız kadın özgürlüğü hareketinden⁵⁹ büyük oranda esinlendik. Paris'e geldikten birkaç yıl sonra bu büyük devrimcilerin desteğini kazanacağımı ve bazılarıyla arkadaş olacağımı daha önceleri asla hayal edemezdim. Onların gayretli mücadeleleri, yaptıkları çok sayıda yürüyüş ve provokatif sloganları bugün yürüttüğümüz mücadelede yankı buluyor. Bu fikirsel yakınlık, mi-

57) Almanya Komünist Partisi. (ç.n.)

58) Rosa Luxemburg, "Against capital punishment", International Socialist Review, 30, Sayı 1, Ocak-Şubat (1918), 1969. (y.n.)

59) MLF-Mouvement français pour la libération des femmes. (ç.n.)

litanlarımızın devrimci ruhları ve yürekliliğinde kendini gösteriyor ve FEMEN'i doğrudan MLF'ye bağlıyor. MLF'nin cesur mücadeleleriyle ilgili bilgilerimi artırmak için Saint-Germain-des-Prés'de bulunan, Antoinette Fouque'a ait *Librairie des femmes*'da⁶⁰ hâlâ uzun saatler geçiriyorum.

Kadın hakları militanları kadar kadın politikacılar da bana, kadınların değiştirebilecekleri ve hatta yönetebilecekleri bir dünya hayalini aşıladılar. Yuliya Timoshenko, keşfettiğim ilk kadın politikacıydı. Kariyerinde çalkantılı bir başlangıçtan sonra Turuncu Devrimin yüzü oldu. 2004'te diğer birçok kadın gibi ben de turuncu bir eşarp takıyor ve saçlarımın onun saçlarına benzeyecek şekilde topluyordum. Onun izlediği yoldan esinlenerek sınıf delege seçimlerinde aday olmaya bile karar vermiştim. Ne yazık ki bugün Timoshenko, erkekler dünyasının egemenliğine girmiş sayısız kadın politikacıdan biri. Dünyayı yeniden düşünmeye çalışmıyor artık. Yalnızca statükoya uyum sağlayarak iktidarda kalmaya çalışıyor. Birmanya diktatörlüğüne karşı barışçı muhalefetiyle çok sayıda kişinin kahramanı olmuş Aung San Suu Kyi de 2016'da iktidara geldiğinde, acımasız ve adaletsiz eril dünya karşısında boyun eğerek kendi değerlerinden ve devrimci arzularından vazgeçti. "Gerçek hapisane korkudur" demişti. O da Timoshenko'ya benzer şekilde, sisteme karşı çıkmak ve dünyayı değiştirmekten korkarak kendi kendini bu hapishaneye mahpus etti.

Bazen kahramanlar suçlulara dönüşürler. Kahramanlıkları hafızalarımızda yaşamaya devam etse de yine de yaptıkları hataları görmezden gelmemeliyiz. Eril dünya düzenine is-

60) Kadın Kitabevi. (ç.n.)

yan eden kadınlar bu gayretlerinden vazgeçebilirler, kendilerini güçsüz hissedebilirler ve karşı tarafa geçebilirler. Fakat farkında olmadan kendi devrimci arzularının tohumlarını birçok kadının kalbine ekerler. Bugün artık üzerimde turuncu renkte bir simge yok. Zaten ne olursa olsun herhangi bir siyasi renk taşımıyorum. Saçlarımı Timoshenko'nun saçları gibi yapmıyorum, başıma sadece arasına çiçeklerden yapılmış Ukrayna tacı takıyorum. Yine de kendi kendimi sorguluyorum, sisteme ve gerçeği taşıdığı öne sürülen dogmalara meydan okuyorum. Günümüz kamu düzeninin ne derece sıklıkla adaletsizliğe ve kaosa dönüştüğünü fark ediyorum. Farklı bir gerçeklik hayal etmeye ve bunu dile getirmeye cesaret ediyorum. Bunun için tüm kahramanlarıma teşekkür ederim. Artık kahramanım olmayanlara da.

Erkek siyasetçilerin de kadınların menfaatlerini temsil edebileceklerini, feminist ve hümanist değerlere sahip olabileceklerini düşünüyorum fakat acilen “kadın siyaseti”ne ihtiyaç duyduğumuza inanıyorum. İktidara yükselen tüm kadınlar bugün, kadın olarak ve diğer tüm kadınlar adına siyaset yapmak zorundalar. Omuzlarında olağanüstü büyük bir sorumluluk taşıyorlar. Sessizliklerini koruyan veya –kadın politikacılar da dahil– yolsuzluğa bulaşmış siyasetçilerin yanında yer alan ve onların yolsuzluklarını açığa vurmayan kadınlar mağdur da değil, edilgen gözlemciler de değil, bizzat suç ortakları. Siyasetteki kadın sayısı dünyada yavaş yavaş artıyor fakat kadın siyaseti yapan kadınların sayısı dramatik şekilde az. Politikacı kadınların büyük çoğunluğu, dişiliklerine rağmen iktidar alanlarına kabul edilseler de ne yazık ki hepsi siyasette ve dünyada yeni bir kadın görüşü sunmuyorlar. Mevcut kuralları kabul ediyorlar ve cinsiyetçi politikaların oyununa dahil oluyor-

lar. Bu bakımdan, kendilerini yalnızca eril sisteme bırakmakla kalmıyorlar, aynı zamanda bu camdan sınırı kırma şansını bir kenara iterek mevcut sistemin varlığını korumasına katkıda bulunuyorlar.

Siyaset görünürde hâlâ kadınlar için hazır değil. Cécile Duflot Ulusal Meclis'e üzerinde bir elbiseyle gelip söz aldığı anda, bu seçkin iktidar mekânında her tür dişilik emaresinden çekinen erkek milletvekilleri uluyan kurtlar gibi onu ısıklamaya başlamışlardı. Véronique Massonneau da kendisine "tavuk" lakabı takılarak küçük düşürülmüş ve meclis salonunda söz sırası kendisine geldiğinde milletvekili Philippe Le Ray'in tavuk taklidine maruz kalmıştı. Aynı şekilde Theresa May yalnızca siyasi kararlarından ötürü değil, aynı zamanda ve özellikle çocuğu olmadığı için de eleştiriliyor. Tıpkı Avustralya eski Başbakanı Julia Gillard gibi muhalifleri tarafından "kısır" olarak nitelendiriliyor. Henüz cinsiyetin siyasette rol oynamadığı bir dünyada yaşamıyoruz. İktidar makamına yükselen kadınlar eril oyunu oynamak zorunda. Ve bu durum, iktidardaki kadınların kadın menfaatleri için çalışmayı kabul edecekleri güne kadar da değişmeyecek.

Siyaset dünyasını yalnızca varlığımızla değil, aynı zamanda değerlerimiz ve bakış açımızla da dişileştirelim. Margot Wallström'ün ve "mültecileri kucaklayan" hümanizmiyle Angela Merkel'inki gibi "feminist" bir dış politikaya ihtiyacımız var.

İnsanlık, güncel liderlerin nasıl yanıt vereceklerini bilemedikleri yeni sorunlarla karşı karşıyayken, kadınlar daha iyi bir dünyayı düşünmek ve oluşturmak zorundalar. Tarih boyunca bunu birçok defa yaptılar. Fakat bugün her birimiz bu konuya el atmazsak, eşitlik uzak bir rüya olarak kalacak. Eğer

bu çalışmaya katılmazsak, bu kitapta adı geçen kahramanların gösterdikleri olağanüstü gayretlerin tümü boşa gidecek. Bu kahramanlar bize bugün sahip olduğumuz özgürlükleri hediye ettiler ve bize kendilerinin yaşadığından daha iyi bir dünya bıraktılar. Hepimiz politik bir güce sahip olamayız fakat her birinizi bu konuda çalışmaya ve kendi politik görüşlerinizi duyurmaya çağırıyorum. Ve politika kelimesiyle, iktidara karşı bir tepkiyi kastediyorum. İktidara tepki göstermek, isyan etmek veya onu tepetaklak etmeyi istemek. Nesiller boyunca erkek yöneticiler atalarımızı barıştan, güvenlikten, haklarından ve haysiyetlerinden mahrum bıraktılar ve bugün de aynı yönde çalıştıklarından hiç kuşkunuz olmasın.

Kadınlar, yeni bir dünya inşa edelim ve iktidarı elimize geçirelim!

KENDİ KENDİNİN KAHRAMANI OLMAK İÇİN PRATİK TAVSİYELER

Kadın bedeninizin kahramanlığını kabul edin. Zihninizi tüm hayali otoritelerden özgürleştirin. Düşüncenizi cesurca, daha büyük hayaller kurmak için güçlendirin ve mükemmelleştirin. Bu, kendi iç devrimimi gerçekleştirmek için kullandığım yöntem. Bu kitapta sizlere tanıttığım kahraman kadınlar sayesinde seçtiğim ve izlediğim bağımsızlık yolu.

Ne var ki bu kitaptan ve bu kadınların her birinden öğrenebileceğiniz en önemli şey sizin de gerçek bir kahraman olduğunuz. Ayrımcılığa uğramak, küçük düşürülmek, yaftalanmak... Erkekler tarafından yaratılmış bu adaletsiz dünyada hayatta kalabilmek sizi gerçek bir kahraman yapıyor. Karşılaşabileceğiniz zorluklar ve adaletsizlikler ne kadar büyük olursa olsun hayatınızla gurur duyun; zira sizi bir savaşçı haline döndüren o hayat.

Çocukluğumda elektrik de dahil olmak üzere her şeyden mahrum olduğum için ışığın değerini kavradım. Çevremdeki cinsiyetçi toplumu ve kadın düşmanı ortamı gözlemleyerek feminizmin ne olduğunu keşfettim. Ataerkilliğin çirkinliği beni onunla savaşmaya itti. İçinde büyüdüğüm apolitik top-

lumun sessizliği bana, susmamak gerektiğinin ne derece hayati bir önemi olduğunu öğretti. Herkesin ifade özgürlüğü için, konuşabilme fırsatına sahip olmak için ve aynı zamanda diğ-
gerlerinin sözlerinin dinlenmesi için savaşıyorum. Beyaz Rusya'daki işkenceden ve tüm bu kan dondurucu tecrübelerden cesareti öğrendim. Maruz kaldığım şiddet bana şiddete baş-
vurmamanın en etkili silah olduğunu, sevginin daima nefrete galip geldiğini ve mizahın bıçaktan keskin olduğunu öğretti. Kopenhag'daki terörist saldırıdan bu yana, sesimi daima daha güçlü duyurmaya devam ettim. Ve nihayet her şeyden vazgeçmeye hazır olduğum o günden sonra başımı yeniden kaldırarak yoluma devam etmeyi öğrendim. İşte böylece kaderim beni şekillendirdi. İçimin derinliklerindeki zenginliğim ve gücüm bu. Benim sahip olduklarıma ve benim yaptıklarıma başka hiç kimse sahip değıl. Sizin tecrübelerinize ve kadın olarak başınızdan geçenlere direnme kapasitenize de kimse sahip değıl. Bunu kabul edin ve onu kendi gücünüz, kendi silahınız haline dönüştürün.

Bu kitapta anlatılan modellerin her biri nitelikleri, yetenekleri ve başarıları ile eşsiz. Tıpkı sizin gibi. Farklılıklarınızı kabul edin ve onları gösterin. Toplumun sizden istediğı gibi normlara uymaya ve o normların bir parçası olmaya uğraşmayın. Size uygun olmayan bir rolü, her ne pahasına olursa olsun, niçin oynayasınız ki? Her şeyi olduğı gibi kabul ederek kendi potansiyelinizi asla keşfedemez, ne derece benzersiz olduğunuzu asla bilemezsiniz. Kendi iç devriminiz üzerinde çalışmaya devam edin ve onu sergileyin ki daha sonra her birimiz dünya kadınlarının devrimine katkıda bulunabilelim.

Özgürlük ve bağımsızlık yoluna girmek için somut olarak neler yapabilirsiniz? İşte size birkaç tavsiye:

1. Bedeninizi tecrübe edin: Koşun, zıplayın, düşün, dizle-
riniz yaralansın, dans edin, sevişin. Bedeninizin ne zaman cin-
sel, ne zaman politik olacağına siz karar verin.

2. Kadın doğanızın ve kimsenin aşağılayamayacağı ka-
dın ruhunuzun özgürlüğünün tadını çıkarın. Dünyada kendi-
ne güvenmekten daha güzel bir şey yok.

3. Korkularınıza dışarıdan bakın ve onlara göz kırpın.
Başınızdan öyle çok olay geçti ki daha da fazlasıyla başa çık-
maya hazırsınız.

4. Okuyun ve kendinizi eğitin. Özellikle de rakiplerinizin
düşünceleri okuyup öğrenin. Dogmalar içinde kaybolup git-
meyin. Tüm fikirleri dinleyin ve size hangisi doğru geliyorsa
ona katılın. Ya da yalnız başına kalmak pahasına kendi düşün-
cenizi muhafaza edin. Çünkü bu bazen uygun olan tek yoldur.

5. Kimsenin sizi sınırlamasına izin vermeyin. Canınız is-
tiyorsa aşçı da olabilirsiniz, bilgisayar programcısı da. Çok iyi
bir anne olmayı seçebilir veya çocuk sahibi olmamayı tercih
edebilirsiniz. Pilot veya yazar olmayı deneyebilirsiniz. Sizin
tek bir göreviniz yok. Süper gücünüzü sonuna kadar kullanın
ve kimseden onay beklemeyin.

6. Size benzeyenleri savunun. Dünya kadınları ortak dev-
rimimizi sahnelerken kendinizi bundan uzak tutmayın.

Kendi iç devriminiz vasıtasıyla güçlerinizi bir kere tümüy-
le elinize geçirdiniz mi artık kadınlarla birlikte dünyanın yeni-
den inşa edilmesine katkıda bulunabilirsiniz. Kendinize buna
inanma gücü tanıyın, böylece bu gücü başkalarına aktarabilir-

siniz. Zamanı geldiğinde eski sistem hayatlarımızı yok edeceğine bizler eski sistemi yok edebileceğiz.

Uygulamada ortak kadın devrimimize katkıda bulunmak için neler yapabilirsiniz? İşte birkaç tavsiye:

1. Kadın dayanışmasını yaşatalım. Bir başkasını kız kardeşimiz farz etmek için aramızda kan bağı olması şart değil. Aynı hayale sahip olmak yeterli. İşyerinde, sokakta, toplu taşıma araçlarında, her nerede olursak olalım, daima kadınların yanında yer alalım. Bir an gelir, bizi desteklemek için yanımızda bulunmalarına ihtiyaç duyabiliriz.

2. Düşmanlarımızı affedelim. Fakat işledikleri suçlar cezalandırıldıktan sonra. Adaletin yerini bulmasını talep edelim.

3. Değişimin düşmanı olan benzerliği reddedelim. Asla aynı fikirleri paylaşan küçük gruplar içinde hapsolmayalım. Bizim için önemli olan konuları, bunlardan haberi olmayanlara anlatalım. Çevremizde feminizmi yaygınlaştıralım.

4. Kendi kendimizi sansürlemeyelim. Sessizlik yalnızca sessiz bırakmaz, aynı zamanda görünmez de kılar.

5. Kurban dönüşmeyi reddedelim ve isyan edelim.

6. Siyasetle uğraşalım. Seçimlerde aday olabilir, bir hareketi yönetebilir, gösterilere katılabilir, bir blog yazabilir, üzerinde slogan olan bir tişört giyebilir veya diğerlerinin politik açıklamalarını paylaşabiliriz. Derecesi ne olursa olsun, yapacağımız her şey önemli. Hep beraber yeni bir kadın politikası üzerinde düşünelim.

Bu kitaba her şeyden vazgeçmeye hazır olduğum o günü anlatarak başladım. Bitirirken son bir tavsiye vermek, bir uyarıda bulunmak istiyorum: Asla vazgeçmeyin! Başınız önde

yere düşseniz de bu, ilerlediğiniz anlamına gelir. Diğerleri vazgeçse de siz ilerlemeye devam edin. Şundan eminim: Vazgeçildiğinde hiçbir şey olmuyor. Fakat bildiğim bir şey daha var, o da, koskoca bir dünya vazgeçtiğinde tek bir eylemin bile olağanüstü önemli olduğu.

Ve son olarak... Bir gün her şeyden vazgeçmek isteseniz de, bilin ki bunu asla beceremeyeceksiniz. Siz vazgeçemezsiniz çünkü siz bir kadın ve bir kahramansınız.

TEŞEKKÜR

**Paloma Grossi'ye ve Les Echappés Yayınlarına
profesyonellikleri ve desteklerinden ötürü,
Sarah Constantin'e metni Fransızcaya çevirdiği
ve dostluğu için teşekkür ederim.**

INNA SHEVCHENKO

BÜTÜN KADINLAR KAHRAMANDIR

Inna Shevchenko, henüz otuz yaşında genç bir kadın olmasına rağmen olağanüstü işlere imza atmış birisi. 2012 yılından beri FEMEN hareketinin lideri olan **Shevchenko**, bu kitabında tarihteki önemli kadın figürleri, özel hayatında kendisine esin kaynağı olan kadınları anıyor ve onurlandırıyor. İnançlarını biçimlendirmesinde kendisine yardımcı olan kadın modellerden söz ediyor. Bu kitapta, **Shevchenko**'ya kadınların güçsüz cins olmadığını öğreten Ay Savaşçıları mangasından Maria Botchkareva gibi kadın askerlerin, onu cinsiyetçi dinsel ahlaki kuralları reddetmeye ve bilginin meyvesini tatmaya yönlendiren Havva'nın, kadınların da erkekler kadar yetenekli olduklarını ve tüm alanlarda seslerini duyurmayı hak ettiklerini ortaya koyan Inès Armand'ın, Nellie Bly'in ve diğer birçok kadın figürün, tarihteki ve günümüzdeki yazar, gazeteci, mühendis, politikacı birçok kadının belki de hiç bilmediğiniz yönlerini keşfedeceksiniz.

SERTİFİKA NO 15033

ISBN 978-975-22-0908-4
2020.06.Y.0105.7122

20 TL